

21—28 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 november.

Sid.

Interpellation av herr Andersson i Björkäng ang. vissa olägenheter med gällande prissystem för massaved	4
---	---

Onsdagen den 25 november.

Svar på fråga av herr Widén ang. utredningen av frågan om rätt att vid taxering till inkomstskatt göra avdrag för värdeminskning av täckdiknings- och liknande anläggningar	6
Svar på interpellation av herr Larsson i Stockholm ang. utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift	8
Svar på frågor av:	
herr von Friesen ang. utredningen av frågan om den nordiska författarrätten	9
fröken Ager ang. förslag till bestämmelser om tillsyn av privata skolor för yrkesutbildning	11
Svar på interpellationer av:	
herr Widén ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten ..	13
herr von Friesen ang. förstärkande av epidemiberedskapen och herr Johansson i Stockholm ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar	18
Svar på interpellation av fru Ewerlöf ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad	39
Svar på fråga av herr Svensson i Krokstorp ang. förbättring av riksvägen 4 på sträckan Norrköping—blekingegränsen	41
Ang. statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning	42

	Sid.
Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas	43
Ang. tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna	45
Ang. kompensation till författare för bokutlåning	46
Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden	47
Ang. pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pen- sionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt	54
Ang. ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet	56
Ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet	57
Ang. anställningsformer för platsvakter vid statens järnvägar	60
Ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid 1954 års taxering	62
Ang. domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden	65
Ang. översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.	66
Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige	68
Ang. ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.	80
Ang. viss ändring i expropriationslagen	82
Ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.	83
Interpellation av herr Munktell ang. prövningen av förslaget om in- rättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd	86
Interpellation av fru Johansson i Norrköping ang. läkarvården inom vissa områden av Östergötland	86

Samtliga avgjorda ärenden.

Val av ledamot med suppleant i riksdagsbibliotekets styrelse	6
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 164, ang. statens övertagande av enskilda ersättningsplikt	42
— nr 165, ang. försäljning av en fastighet i Västerbotten	43
— nr 166, ang. befrielse från ersättningskyldighet	43
— nr 167, ang. befolkningsfrågan	43
— nr 168, ang. flyttning av Stockholms örlogsbas	43
— nr 169, ang. vatten- och avloppsledning i Djurgårdsstaden	45
— nr 170, utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förkla- ring om de mänskliga rättigheterna	45
— nr 171, om kompensation till författare för bokutlåning	46
— nr 172, om översyn av rikets indelning i län och landstingsområden	47
— nr 173, om pensionsreglering för deltidstjänster och pensionspe- rioder i reglementet för statens pensionsanstalt	54
— nr 174, om förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet	56
— nr 175, ang. ytterligare en livräddningsbåt för Hanöbukten	56
— nr 176, ang. statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar	56

	Sid.
— nr 177, ang. trafiken mellan Seskarö och fastlandet	56
— nr 178, om bro mellan Alnön och fastlandet	57
— nr 179, ang. anställningsformer för platsvakter vid statens järnvägar	60
— nr 180, ang. Kungl. Maj:ts rätt att ingå förbindelser, som ej kunna infrias med anvisade anslag	62
— nr 181, ang. räntan på vissa lån ur statens pensionsfonder	62
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 59, ang. skattelättnader vid avveckling av fastighetsföreningar	62
— nr 60, ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid 1954 års taxering	62
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden	65
— nr 43, ang. godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer	66
— nr 44, om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.	66
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. kioskhandeln m. m.	66
— nr 39, ang. utredning om högertrafik i Sverige	68
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 31, om expropriationsmålen handläggning m. m.	80
— nr 32, om ändring i expropriationslagen	82
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 39, om patrulleringstjänst till svenska fiskares hjälp i södra Östersjön	83
— nr 40, om fiskerinäringens främjande m. m.	83
— nr 41, om bevakningsfartyg åt fladenfisket	85

Lördagen den 21 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet

Kungl. Maj:ts proposition nr 239, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1952 (nr 375) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 164, i anledning av väckt motion om statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en fastighet i Västerbottens län;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

nr 167, i anledning av väckta motioner om vissa utredningar i befolkningsfrågan;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning av Stockholms örlogsbas;

nr 169, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledning i vissa fastigheter i gamla Djurgårdsstaden;

nr 170, i anledning av väckta motioner angående tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna;

nr 171, i anledning av väckta motioner om kompensation till författare för bokutlåning;

nr 172, i anledning av väckta motio-

ner om översyn av rikets indelning i län och laddstingsområden;

nr 173, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt;

nr 174, i anledning av väckta motioner om förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet;

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning angående ytterligare en livräddningsbåt för Hanöbukten;

nr 176, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar;

nr 177, i anledning av väckt motion angående ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet;

nr 178, i anledning av väckt motion om broförbindelse mellan Alnön och fastlandet;

nr 179, i anledning av väckta motioner om upptagande till förnyad prövning av anställningsformen för platsvakter vid statens järnvägar;

nr 180, i anledning av väckt motion angående Kungl. Maj:ts rätt att ingå förbindelser, som ej kunna infrias med anlåtande av anvisade anslag; och

nr 181, i anledning av väckta motioner angående omprövning av räntan på ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 59, i anledning av väckt motion angående skattelättnader vid avveckling av vissa fastighetsföreningar; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig

Interpellation ang. vissa olägenheter med gällande prissystem för massaved.

och kommunal inkomstskatt, jämte en i ämnet väckta motion;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående en översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.; och

nr 39, i anledning av väckta motioner angående utredning om införande av högertrafik i Sverige;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion

om ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.; och

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i expropriationslagen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, med anledning av väckta motioner om anordnande av övervaknings- och patrulleringstjänst med minsvepare till de svenska fiskarnas hjälp i södra Östersjön;

nr 40, med anledning av väckta motioner om åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.; och

nr 41, med anledning av väckt motion om utredning angående bevakningsfartyg åt Fladenfisket.

§ 3.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.01 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 24 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande november.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 164—181, bevillningsutskottets betänkanden nr 59 och 60, första lagutskottets utlåtanden nr 42—44, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39, tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 39—41.

§ 3.

Interpellation ang. vissa olägenheter med gällande prissystem för massaved.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ANDERSSON i Björkäng (bf), som anförde: Herr talman! Skogens smådimensioner, som i tider av bränslebrist utgör en värdefull bränslereserv, har nu svårt att finna avsättning, varför man kan befara att de gallringshuggningar, som inom ett rationellt

Interpellation ang. vissa olägenheter med gällande prissystem för massaved.

drivet skogsbruk alltid är nödvändiga, kommer att eftersättas, till men inte bara för den enskilde utan också för samhället. Det borde därför vara angeläget för det allmänna att på allt sätt bidra till avsättningen av klenvirket. Tyvärr sker inte upphandlingen av skogsprodukter, massaved o. d. alltid på ett sätt som gagnar denna sak. Sydsvenska virkesföreningen, en sammanslutning av de virkesköpande massaindustrierna inom de 17 sydligaste länen, använder ett system vid upphandlingen, som direkt motverkar det ovan angivna syftet. Följande avskrift av föreningens prislista ger klart belägg för att de grövre dimensionerna gynnas genom ett högre pris.

1) Prislista för massaved (helbarkad sulfitt till travat mått):

2-metersved

Antal bitar pr kbm	1:a	2:a
25 +	37:—	26:—
19—24,99	39:—	27:50
15—18,99	40:50	28:50
15	42:—	29:50

Men inte nog med detta. De klenare sortimenten av massaveden blir avsevärt dyrare i tillverkning för producenten, som bara av den anledningen borde stimuleras med ett högre pris för tillvaratagande av sådant virke, som eljest får ligga kvar i skogen och förstöras. Härtill kommer att, om behovet av råvara till massaindustrien kunde tillfredsställas genom de klenare dimensionerna samt av lövvirke, kunde en icke oväsentlig kvantitet av de gröv-

re massavedsdimensionerna användas inom sågverksindustrien för tillverkning av sågat virke, som i sin tur kunde bidra till en ökning av exporten. Men härför erfordras en ändring av prisbestämmelserna. Här kan invändas, att detta är en uppgift för säljarnas organisationer vid de förhandlingar, som regelbundet förs varje säsong. Men med den starka ställning virkesköparna i dessa områden av landet äger blir förhandlingarna mer eller mindre ett diktat, där skogsägarna endast i undantagsfall förmår hävda sig. En stor brist i dessa förhandlingar är att de inte i likhet med förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter kan föras inför en av regeringen tillsatt opartisk ordförande. Med hänsyn till de stora värden ur nationens synpunkt, som här föreligger, borde en dylik anordning med det snaraste genomföras.

Med stöd av vad ovan anföres får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga:

Har statsrådet beaktat det slöseri med råvara, som ovan relaterade prissystem utgör, och är statsrådet beredd att vidtaga åtgärder i syfte att hindra ett sådant slöseri?

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.05 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 25 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Till riksdagens andra kammare.

Riksdagman Erik Einar Hæggbloom, Slakmöre, Kåremo, vårdas fr. o. m. den 20/11 1953 på kirurgiska avdelningen, Centrallasarettet, Kalmar, på grund av njurkolikbesvär och blödning från urinvägarna. Riksdagsman Hæggbloom är på grund härav sjukskriven tills vidare.

Centrallasarettet, Kalmar, den 23 november 1953.

C. G. Lindholm,
2:e underläkare,
kir. avd.

Kammaren beviljade herr Hæggbloom ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 20 innevarande november tills vidare.

Herr talmannen meddelade att herr Åqvist, som vid kammarens sammanträde den 20 oktober på grund av utrikes resa beviljats ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 7 december, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1953 den 24 november sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av val av en ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket efter herr A. V. Wallentheim, som avlidit, jämte en suppleant för honom för återstående delen av valperioden 1953—1957; och utsågos därvid till

ledamot:

herr Sundström, Nils Walter, ledamot av riksdagens andra kammare
med 28 röster;

suppleant:

herr Håstad, Elis Wilhelm, ledamot av riksdagens andra kammare
med 28 röster.

Adolv Olsson *Sigfr. Nordkvist*
Carl Eskilsson *Gustaf Elofsson*

Protokollet lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 3.

Svar på fråga om rätt att vid taxering till inkomstskatt göra avdrag för värdeminskning av täckdiknings- och liknande anläggningar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr Widén har till mig framställt frågan, när jag ämnar tillsätta den i propositionen nr 191/1951 ifrågasatta utredningen angående rätt att vid taxering till inkomstskatt medge avdrag för värdeminskning beträffande täckdikningsanläggning eller annan liknande anläggning, som icke är att anse som byggnad.

Nämnda proposition avsåg införande av uttryckliga bestämmelser om rätt

**Svar på fråga om rätt att vid taxering till inkomstskatt göra avdrag för värde-
minskning av täckdiknings- och liknande anläggningar.**

för jordbrukare att taxeras enligt bokföringsmässiga grunder. De sakkunniga, på vilkas utredning de nya bestämmelserna grundades, hade bl. a. föreslagit att avdrag vid taxeringen borde få ske inte blott för kostnader för underhåll av täckdikningsanläggningar utan också för den värdeminskning som anläggningarna var underkastade. Jag framhöll i anslutning härtill att täckdikningsanläggningar liksom andra liknande anläggningar var att hänföra till fastighet men att de icke kunde anses utgöra hyggnad. Om behov av avskrivning på dylika tillgångar i särskilda fall skulle anses vara för handen, vore det en fråga som berörde inte blott jordbruksfastighet utan även rörelse. Frågan borde därför lösas i ett sammanhang för båda förvärvskällorna. Och då jag icke var beredd att utan ytterligare utredning taga ställning till denna fråga, förklarade jag mig icke kunna förorda de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Ett införande av rätt till sådana avdrag som ifrågasattes av de sakkunniga skulle innebära en principiell ändring av beskattningsreglerna i detta avseende. Sedan mer än något år tillbaka arbetar en kommitté, företagsbeskattningskommittén, med åtskilliga stora problem, som sammanhänger med beskattningen av rörelseinkomster. Kommitténs arbete torde icke komma att omfatta det av herr Widén här berörda spörsmålet, eftersom dess arbete måste koncentreras på ett flertal frågor av åtskilligt större räckvidd, såsom den fria avskrivningsrätten, lagervärdering m. m. Resultatet av denna kommittés arbete synes dock böra avvaktas. Först när företagsbeskattningskommitténs förslag framlagts och ståndpunkt fattats av statsmakterna till dess förslag, är tiden inne att närmare pröva frågan huruvida en utredning av det slag som åsyftas av herr Widén bör igångsättas.

Härpå yttrade

Herr WIDÉN (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga.

Jag tror vi alla kan vara överens om att rationaliseringen av jordbruket bör fortskrida så snabbt som möjligt. Vi vet att rationaliseringsverksambeten kräver stora kapitalinsatser. Vad den inre rationaliseringen beträffar är det inventarieanskaffning, uppförande av byggnader samt täckdikning som kräver de största kapitalinsatserna.

Vi har rätt till avskrivning på maskiner. Den som inte deklarerar efter bokföringsmässiga principer har rätt att göra avdrag vid nyanskaffning som ersättning för förslitna maskiner. Vi har även rätt att göra avskrivning på byggnader vare sig vi deklarerar efter bokföringsmässiga principer eller efter kontantprincipen. Det kapital som lagts ned på täckdikning har vi däremot inte rätt att göra avskrivning på vare sig vi deklarerar efter bokföringsmässiga principer eller efter kontantprincipen. Det är endast i den mån man har utgifter för underhåll eller ersättning av gammalt dikningssystem som man har rätt att göra avdrag.

När proposition nr 191 behandlades vid 1951 års riksdag, uttalade sig riksdagen för den utredning som här har omnämnts. Utskottet sade för sin del: »Utskottet anser starka skäl tala för införande av rätt till successiv avskrivning i beskattningshänseende av kostnader för vissa jordbrukets anläggningar, vilka såsom täckdikning ha begränsad varaktighetstid. Rätt till avdrag för värdeminskning å täckdikning synes vara motiverad även därav, att kostnaderna för en dylik anläggning uppgå till relativt höga belopp.» För dagen räknar man med att täckdikning kostar cirka 1 000 kronor per hektar, vilket i vissa delar av vårt land motsvarar det taxerade jordvärdet.

Man ser bäst konsekvenserna av dessa bestämmelser, om man undersöker

Svar på interpellation ang. utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift.

hur de verkar för en arrendator. Om en arrendator utför täckdikning, får han själv svara för arbetskostnaden, medan jordägaren svarar för materialkostnaden. Principen är den, att arrendatorn när han frånträder sitt arrende har rätt att få ersättning för de grundförbättringar han verkställt på fastigheten. Hans kostnader för täckdikning avskrivs emellertid med $\frac{1}{25}$ per år. Efter 25 års arrendetid har han alltså ingen rätt till ersättning för det täckdikningsarbete han har utfört. Ur beskattningssynpunkt har han däremot icke kunnat tillgodogöra sig någon rätt till avskrivning.

Dessa synpunkter anser jag talar för att här måste göras någonting, och jag vill vädja till herr statsrådet att verkligen ta upp till omprövning att tillsätta en utredning snarast möjligt. Nu pekar statsrådet på företagsbeskattningskommittén, men samtidigt erkänner han, att den kommittén icke kommer att syssla med de problem som jag tagit upp. Jag tycker nog att det motivet närmast verkar som en undanflykt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Larsson i Stockholm tagit upp frågan om tullfrihet för vissa gåvor. Interpellanten har som exempel på fall, där enligt hans mening tullfrihet borde ifrågakomma, omnämnt en episod vid årets S:t Eriksmässa. Vid mässans av-

slutning önskade utställarna skänka de blommor, som fanns i holländska hallen, till sjukhus inom Stockholm. Endast genom att först utlämna blommorna till nederländske ministern, som sedan i sin tur skänkte dem till sjukhusen, kunde tullfrihet i detta fall uppnås.

Under återopande härav har interpellanten frågat mig om en utredning av här anförda förhållanden faller inom ramen för 1952 års tulltaxekommittés verksamhet. Om så ej skulle vara fallet, önskar interpellanten veta om jag vill medverka till att en sådan utredning kommer till stånd.

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt vad jag inhämtat hade vid införseln av dessa blommor till S:t Eriksmässan medgivits temporär tullfrihet med stöd av 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen. Jämlikt detta lagrum medgives tullfrihet under viss tid för varor, som inkommer för att förevisas såsom utställningsföremål och därefter återutföres. Av författningsrummets lydelse framgår, att återutförelse är ett oeffektivt villkor för åtnjutande av tullfrihet. Dispens från bestämmelsen om skyldighet att återutföra varan kan icke medgivas av vare sig tullverket eller Kungl. Maj:t.

För gåvor åtnjutes för närvarande tullfrihet endast i vissa särskilt angivna fall. Sålunda har i tulltaxeförordningen meddelats bestämmelser om tullfrihet för vetenskapliga instrument och apparater, vilka inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner och undervisningsanstalter. Den av interpellanten omnämnda tullfriheten för gåvor till Föreningen Rädda barnen har medgivits av Kungl. Maj:t med stöd av särskilt bemyndigande av riksdagen.

I tulltaxekommitténs utredningsuppdrag ingår jämväl att verkställa en översyn av tulltaxeförordningens bestämmelser om tullfri införelse av varor. En-

Svar på fråga ang. utredningen av frågan om den nordiska författarrätten.

ligt vad kommittén under hand meddelat, har kommittén för avsikt att närmare granska de här angivna bestämmelserna. Den av interpellanten väckta frågan kommer sålunda under bedömande vid utredningen.

§ 5.

Svar på fråga ang. utredningen av frågan om den nordiska författarrätten.

Härefter yttrade

Herr LARSSON i Stockholm (fp): Herr talman! Jag tackar herr finansministern för svaret. Det var uppgiften om de krångliga vägar, som måste anlitas för att blommorna från den holländska paviljongen på S:t Eriksmässan skulle kunna användas för ett behjärtansvärt ändamål, som kom mig att närmare undersöka förhållandet. Jag fann då, som finansministern mycket riktigt har sagt, att inte ens Kungl. Maj:t kunde bevilja dispens i dylikt fall. Vid samtal med representanter för tullmyndigheterna har det dock framkommit, att en uppmjukning av tullbestämmelserna skulle kunna ske utan att näringslivets intressen trädde för nära.

Det kanske synes många att denna fråga inte har så stor betydelse att den motiverar, att den interpellationsvägen föres på tal i riksdagen, och det kan väl vara sant, om man endast ser på den ringa omfattning en dylik gåvoverksamhet har. Men man får då inte glömma att saken har en större principiell betydelse i det att samhället i möjligaste mån bör understödja humanitär verksamhet, och då faller det sig också naturligt att undersöka huruvida de hinder, som finnes för en sådan i gällande lag, kan avlägsnas.

Jag hälsar därför med tillfredsställelse finansministerns meddelande, att den nu verkamma tulltaxekommittén gjorts uppmärksam på det berörda förhållandet. Ehuru jag väl inser de svårigheter som möter, tvivlar jag inte på att kommittén skall komma fram till en tillfredsställande lösning.

Härmed var överläggningen slutad.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr von Friesen har frågat mig när auktorrättskommittén, som behandlar frågan om den nordiska författarrätten, kan väntas framlägga sina förslag.

Till svar på denna fråga vill jag meddela, att enligt vad jag har inhämtat kan färdigställandet av auktorrättskommitténs förslag väntas taga ytterligare minst ett år. Man bör emellertid räkna med att arbetet kan försenas av att kommittén måste ägna tid åt vissa nytillkomna arbetsuppgifter, som sammanhänger med att det förberedes internationella konventioner på hithörande område. Den tid, som kan åtgå härför, måste alltså läggas till den arbetstid av minst ett år som jag nyss nämnde. Det är därför svårt att mera exakt ange tiden för förslaget avlämnande.

Utöver det svar jag nu lämnat vill jag tillägga några upplysningar till närmare förklaring. Auktorrättskommittén tillsattes år 1938 för att, efter överläggningar med representanter för de andra nordiska länderna, framlägga förslag till en revision av gällande författningar om rätt till litterära och musikaliska verk samt verk av bildande konst ävensom förslag till ny lagstiftning om andra närstående immateriella rättigheter. Det ansågs vara i hög grad önskvärt att i de nordiska länderna få till stånd överensstämmande rättsregler till skydd för upphovsmännen till andliga alster och utövarna av konst. Det finns på detta område, såsom kammaren väl vet, också ett mera allmänt internationellt samarbete, främst på grundval av Bernkonventionen, men detta världsomspännande samarbete har helt naturligt måst begränsas till mera allmänna riktlinjer för lagstiftningen i de skilda länderna.

Svar på fråga ang. utredningen av frågan om den nordiska författarrätten.

Vad man nu eftersträvar är alltså en noggrannare överensstämmelse mellan de nordiska ländernas lagstiftning på detta område.

Året efter kommitténs tillsättande utbröt det andra världskriget. De olyckor, som därefter drabbade våra grannländer, försvårade naturligtvis i hög grad bedrivandet av detta gemensamma lagstiftningsarbete. Sedan krigsförhållandena upphört, fullföljde emellertid de nordiska kommittéerna sitt uppdrag, och efter mycket arbete och åtskilliga sammanträden kom de år 1949 fram till en lagtext, som man ansåg sig kunna vara ense om och som skulle ligga till grund för förslag från varje nationell kommitté särskilt. Sådana förslag har redan framlagts av den norska och den danska kommittén och nu i höst också av den finska, medan den svenska kommittén ännu icke är färdig med sitt betänkande i ämnet. För att förklara detta kan man peka på flera omständigheter. Vi är här i landet vana vid att lagförslag skall vara utförligt och detaljerat motiverade, och på grund härav kommer utarbetandet av våra kommittébetänkanden att bli mera tidsödande än vad fallet är i grannländerna. Härtill kommer, att alla de andra nordiska länderna redan förut har nyare och modernare lagar på detta område än vi och att det alltså hos oss gäller en mera genomgripande reform än i de andra länderna. På grund av de tillämnade nya internationella konventioner, som jag inledningsvis berörde, är det för övrigt troligt att de andra nordiska kommittéerna kommer att revidera sina redan framlagda förslag.

Över huvud taget är det här fråga om ett lagstiftningsområde som erbjuder stora tekniska svårigheter. Det är givetvis lättare att skapa lagskydd för människors rätt att äga och nyttja materiella, gripbara ting än att åstadkomma en lag som skyddar resultaten av andlig verksamhet. Det är en hel vetenskap det här gäller, det finns mycket

omfattande internationella utredningar på detta område, och den internationella litteraturen i ämnet är synnerligen stor.

Såsom en ytterligare förklaring till att Sverige är sist med sitt förslag vill jag nämna något om den svenska kommitténs sekreterarfråga — det är ju på sekreteraren arbetet med motivskrivning i första hand måste falla. Vår kommittén har haft otur med sina sekreterare. Den första sekreteraren, som påbörjade arbetet, blev nämligen år 1945 justitieminister och måste ersättas med någon annan. Denne näste sekreterare, som var väl insatt i författarrätten och sysslade med motivskrivningen, utnämndes förra året till regeringsråd. Detta innebar en ny försening, vilket jag vid hans utnämning naturligtvis var medveten om. Men jag ansåg och anser fortfarande, att intresset att på lämpligt sätt rekrytera landets högsta administrativa domstol bör ha företräde. Vid sidan av sin domarverksamhet har han emellertid kvar kommittéuppdraget, så att hans omfattande sakkunskap skall kunna utnyttjas. I samband med hans utnämning till regeringsråd tillsatte jag ytterligare en sekreterare, och kommittén har dessutom biträde av en expert på utländsk rätt.

Den försening, som alltså har uppkommit i detta lagstiftningsarbete, är naturligtvis beklaglig. Men man bör dock inte överdriva dess skadliga verkningar. Det förhåller sig ingalunda så, som man från något håll synes göra gällande, att författarnas rättsskydd skulle bli radikalt förändrat genom den tillämnade nya lagen. Vissa i och för sig värdefulla förbättringar däri kan nog väntas, men det grundläggande skyddet finns redan. De största nyheter, som är att vänta i kommittéförslaget, ligger på ett annat plan. De torde främst komma att bestå i en utbyggnad av det klassiska författarskyddet till att gälla även annan skapande verksamhet, som

Svar på fråga ang. förslag till bestämmelser om tillsyn av privata skolor för yrkesutbildning.

har samband med film, radio, television och andra moderna tekniska uppfinningar.

Härpå yttrade

Herr von FRIESEN (fp): Herr talman! Jag ber att till herr justitieministern få framföra mitt tack för det både snabbt levererade och mycket väl dokumenterade och utförliga svaret. Icke desto mindre måste jag nog ändå notera, att jag tycker att senfärdigheten beträffande denna kommitté och dess arbete har varit påfallande, och det är med ett visst beklagande jag också konstaterar — det är en sak, som justitieministern självfallet inte kan hjälpa — att det tycks dröja ännu lång tid innan kommittén blir färdig med sitt arbete.

Orsaken till att jag framställde denna enkla fråga till justitieministern var den, att jag såg i förra veckan en tidningsuppgift, att Sveriges författarförening genom sin ordförande, som lär vara en meningsfrände till herr statsrådet, hade uppvaktat statsrådet och använt mycket starka uttryck å egna och sina författarkollegers vägnar i fråga om detta dröjsmål. Jag tror han använde uttrycket skandal, när det gällde att från hans sida karakterisera dröjsmålet.

Jag såg då efter i riksdagsberättelserna de båda sista åren, hur det förhöll sig med denna auktoritetskommitté, och jag fann i förra årets berättelse, att man då väntade sig bli färdig med arbetet under året. Helt andra uppgifter lämnas i årets riksdagsberättelse, där man bland annat åberopar konventionen såsom ett nytt moment som hade inträffat och även vissa tekniska skäl som gjort, att kommitténs arbete fortfarande måste pågå ännu en tid framåt. Nu har vi fått denna tid på ett ungefär preciserad i statsrådets här lämnade svar.

Jag respekterar naturligtvis att man under krigsåren, då våra grannländer var ockuperade, inte kunde syssla med

dessa frågor. Därför får man från den långa tid av 15 år, som kommittén suttit, naturligtvis dra de åren. Men det är framför allt tiden efter 1945 som jag nog tycker att det har gått anmärkningsvärt långsamt.

Det som statsrådet förklarar långsamtheten med och som det naturligtvis ligger någonting i, nämligen att långsamtheten är någon sorts garanti för en svensk grundlighet och noggrannhet i arbetet, kan naturligtvis inte motivera hur långt dröjsmål som helst. Det förelåg ju 1949 ett förslag att bearbeta. Jag tycker nog att tiden är ganska lång från 1949 till 1953.

Detta, herr talman, var bara några allmänna reflexioner som jag gör i anledning av denna fråga. När jag nu måste säga, att jag vidhåller mitt även kanske i någon mån i frågans formulering uttalade missnöje med det långa dröjsmålet, hoppas jag åtminstone — det är ju en ganska stillsam och blygsam förhoppning — att den tidtabell som nu utstakats av statsrådet skall visa sig möjlig att hålla för de båda sakkunniga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. förslag till bestämmelser om tillsyn av privata skolor för yrkesutbildning.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som anförde: Herr talman! Fröken Ager har frågat mig, om jag till 1954 års riksdag ämnar framlägga förslag till bestämmelser om tillsyn över privata skolor för yrkesutbildning i enlighet med 1946 års skolkommissions utredning och förslag.

Härpå vill jag svara, att denna fråga vid beredningen inom departementet visat sig ha flera sidor, som icke är så

Svar på fråga ang. förslag till bestämmelser om tillsyn av privata skolor för yrkesutbildning.

lätta att överskåda. En lösning i enlighet med skolkommisionens förslag skulle visserligen kunna innebära vissa önskvärda fördelar men kan också måhända få följdverkningar, som jag icke är beredd att godtaga. Av dessa skäl ämnar jag för närvarande icke aktualisera denna fråga.

Härefter yttrade:

Fröken AGER (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min enkla fråga. Jag beklagar att herr statsrådet inte kan visa denna fråga det intresse man kunde ha förväntat. Jag tror att det är synnerligen viktigt för vår yrkesundervisning, att vi får en tillsyn över våra privata yrkeskolor. För närvarande finns det cirka 160 privata skolor, och de frekventeras av omkring 15 000 elever i åldern 20—30 år. Det är alltså ungdomar som får uppoffra mycken tid och mycket pengar för att förkovra sin yrkesutbildning. De lockas många gånger genom braskande annonser, där de utlovas att på kort tid få en effektiv undervisning vid dessa privata yrkesskolor. När de kommer till skolorna möts de av dåliga lokaler, undermåliga lärare och dålig materiel, och när de sedan kommer ut i förvärvslivet betyder de betyg de fått från dessa skolor mycket mindre än betyg från statliga eller statsunderstödda skolor.

Efter att ha läst 1946 års skolkommissions betänkande i denna fråga och sett de situationer som kan förekomma blir man beklämd. Eleverna utnyttjas som arbetskraft, och skolorna har, som sagt, dåligt utbildade eller utbildade lärare. Ofta får eleverna också betala höga avgifter.

Jag vill kraftigt understryka att givetvis inte alla privata skolor är sådana som här angivits. Det finns också mycket bra privata skolor, men dem kan man undanta i detta resonemang.

Jag tror att det trots allt är nödvändigt att ha privata skolor, ty deras måls-

män har varit mycket lyhörda för arbetsmarknadens krav och har snabbare och smidigare än de statliga och statsunderstödda skolorna kunnat anpassa sig efter dessa krav. Men de bildningstörstande ungdomarna kan kräva att något göres på detta område, så att deras tid och pengar inte utnyttjas på sätt som nu sker. En tillsyn över våra privata skolor synes mig därför önskvärd.

I skolkommisionens betänkande föreslås en alltför vittgående kontroll. Denna tror jag inte på. Samma uppfattning har kommit till synes i ett flertal remisser. Jag är tveksam om man skall granska undervisningsplaner, lärare och materiel. Däremot tror jag på värdet av att man får en sådan tillsyn, att skolorna registreras hos överstyrelsen för yrkesutbildning och att de också får inspekteras av överstyrelsen. Det vore en åtgärd som enligt min mening skulle ha mycket stort värde för yrkesutbildningen och för dessa privata skolor. Den i betänkandet framförda, mera vittgående tillsynen skulle väl knappast få någon verklig betydelse, när det inte stadgas någon straffpåföljd. Genom den föreslagna kontrollen skulle överstyrelsen få insyn i skolornas verksamhet, och den skulle då också ha möjlighet att genom olika åtgärder påtala de missförhållanden, som kan råda inom skolorna, och bringa dem till allmänhetens kännedom. Överstyrelsen skulle härigenom också få möjlighet att på förfrågan lämna ungdomarna upplysningar om värdet av den utbildning, som meddelas vid olika skolor. Sådana upplysningar kan överstyrelsen för närvarande inte lämna annat än beträffande de statliga och statsunderstödda skolorna.

Om kontrollen begränsas på här föreslaget sätt blir överstyrelsens behov av personalförstärkning givetvis mindre än vid tillämpning av det mera vittgående förslaget, och styrelsens verksamhet blir

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

alltså mindre anslagskrävande. I skolkommissionens betänkande har man beräknat omkostnaderna för denna inspektion m. m. till ca 34 000 kr. Jag måste då säga, att de 34 000 kr. som föreslagits inte är en summa som kan inge eller borde inge någon tvekan. Jag förstår inte heller herr statsrådets tveksamhet och vad det kan vara för följder, som skulle kunna uppstå om man toge denna begränsade tillsyn över de enskilda skolorna. Det måste väl ändå ligga i samhällets intresse att ungdomens undervisning sker på ett betryggande sätt, och jag hoppas och tror att statsrådet trots det mycket negativa svaret tar upp frågan till förnyat övervägande, ty ungdomarna runt om i vårt land förväntar att något göres, så att inte deras arbete och pengar utnyttjas på sätt som nu sker inom vissa av de privata skolorna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Den ärade interpellanten har ju själv pekat på att det är vissa ekonomiska hänsyn, som bör tagas, om man skall gå in för en sådan här sak. Jag har för min del kommit till den uppfattningen, att om inte staten satsar åtskilligt här, kommer det hela inte att få den effekt som man skulle önska sig, men å andra sidan vill jag påminna om att vi har en näringsfrihetslagstiftning i detta land, som säger att man inte skall göra större ingripanden än nöden kräver; jag tror nog att den ärade interpellanten också har den uppfattningen. Det är nog ganska tveksamt om man med så små medel som föreslagits verkligen skall kunna åstadkomma så mycket.

När fröken Ager menar, att man skall komma att göra en del propaganda mot vissa skolor, får jag ju säga, att myndigheternas ställning därvidlag blir synnerligen svår och grannlaga; det blir sannerligen inte lätt att pricka ut vissa skolor och säga offentligt, i tidningarna eller på annat sätt, till ung-

domarna: Det där skall ni akta er för. Frågan har förvisso betydligt flera svårbedömda sidor än vad — det skall jag villigt erkänna — jag själv menade, när jag var med vid behandlingen av densamma i skolkommissionen. Därför har vi också velat fundera på den ytterligare, innan man skall kunna tänka sig att komma fram till något godtagbart resultat.

Fröken AGER (fp): Herr talman! Jag anser att det inte är något ingripande i näringsfriheten på något sätt om man gör denna begränsning och bereder möjlighet till denna insyn och får en viss inspektion över skolorna. Jag förstår att det blir vissa svårigheter med vissa skolor när det gäller att bedöma deras undervisning, men å andra sidan är det den svenska ungdomen och dess intressen som härvidlag bör beaktas och inte de privata skolornas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Widén frågat mig, om jag anser, att skolöverstyrelsens anvisningar angående statsbidrag till musikcirkel, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54, är i överensstämmelse med riksdagens beslut om ändringar i grunderna för statsunderstöd till musikcirkelverksamheten.

Härpå vill jag svara följande.

Som interpellanten åberopat föreslog jag — vid anmälan av punkten »Understöd åt studiecirkelverksamheten» i 1953 års statsverksproposition — en ändring av statsbidragsbestämmelserna beträffande studiecirkelverksamheten så, att den nedre åldersgränsen för ung-

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

domscirklar slopades i fråga om musikcirkelarna. Som skäl härför angav jag, att det ansetts önskvärt, att ungdomscirkelarna i musik kunde upptaga även medlemmar, som ej fyllt 14 år, utan att fördenskull gå miste om rätten till statsbidrag. I anslutning till denna min hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, bland annat, godkänna av mig förordade ändringar av grunderna för det ifrågavarande statsunderstödet. Riksdagen biföll detta Kungl. Maj:ts förslag.

I anledning härav utfärdade Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 en kungörelse (nr 392) om ändring i 1947 års statsbidragskungörelse för det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. I denna ändringskungörelse stadgades bland annat: »Såsom ungdomscirkel anordnad musikcirkel må dock jämväl hava medlemmar i lägre ålder än 14 år.»

Studiecirkelverksamheten står under inspektion av skolöverstyrelsen samt är underkastad den kontroll och de villkor, som i övrigt av överstyrelsen prövas nödiga och lämpliga. Med anledning av ändringskungörelsens av mig nyss återgivna stadgande fann skolöverstyrelsen nödvändigt att fastställa, hur stor del av en musikcirkels medlemmar som kunde få vara under den hittillsvarande absoluta minimiåldern eller — vilket i realiteten är samma sak — hur många deltagare som måste ha uppnått den ifrågavarande minimiåldern. För att i största möjliga utsträckning anpassa erforderliga villkorsbestämmelser efter den frivilliga studie- och bildningsverksamhetens behov brukar överstyrelsen i dylika frågor samråda med studierektorerna i de erkända studieförbunden. Så skedde också i det här aktuella fallet. Vid det sammanträde, som av denna anledning hölls hos skolöverstyrelsen, rådde — efter vad jag förspport — olika meningar om hur den nya författningen skulle tillämpas. Skolöverstyrelsen hade till organisationerna utsänt ett förslag till föreskrifter, som

innebar, att i en ungdomscirkel i musik minst hälften av deltagarna skulle vara i åldrarna 14—18 år för att cirkeln skulle vara statsbidragsberättigad. Från vissa organisationer framfördes den synpunkten, att det slopande av den undre åldersgränsen, som propositionen angav, borde anses innebära, att även en cirkel, där *alla* medlemmar var under 14 år, skulle vara bidragsberättigad. Denna synpunkt stod dock icke i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts ändringskungörelse. Diskussionen ledde till en kompromiss så till vida, att i skolöverstyrelsens bestämmelser, som utfärdades den 26 augusti i år, konstaterades, att en ungdomscirkel i musik även må ha medlemmar som är under 14 år, men föreskrevs, att minst fem skall vara i åldrarna 14—18 år.

Vid det nyss nämnda sammanträdet uttalade sig, enligt vad jag erfarit, representanter för flertalet studieförbund för en dylik bestämmelse.

Att en ungdomscirkel i musik erhåller en kärna av ungdomar i åldrarna 14—18 år anser jag vara helt i linje med riksdagsbeslutet. Detta var utgångspunkten för mitt förslag att slopa åldersgränsen nedåt för musikcirkel. Det förutsattes alltså inte att *alla* skulle få vara under 14 år. Ett slopande av åldersgränsen har enligt min mening likväl skett i och med att de som inte fyllt 14 år tillåtes vara medlemmar, om också samtidigt med äldre ungdomar. Dessutom bör uppmärksammas den bestämmelse, som medger, att undervisning utgörande förberedelse till musikcirkels gemensamma arbete får ske i mindre grupper, även om vissa av dessa grupper endast skulle ha medlemmar under 14 år.

Skolöverstyrelsen har alltså endast haft att göra en avvägning av proportionen mellan äldre och yngre deltagare. Jag har icke ansett mig ha något att invända mot den regel, som skolöverstyrelsen efter överläggningar med studierektorerna stannat för.

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

Rent principiellt vill jag slutligen framhålla, att frågan om åldersgränsen för deltagande i musikcirkel i viss mån också sammanhänger med frågan om åldersgränserna för deltagande i det fria och frivilliga bildningsarbetet i allmänhet. Jag erinrar om att då det fria och frivilliga bildningsarbetet växte fram här i landet var det hela tiden fråga om en bildningsverksamhet bland vuxna, som redan var verksamma i förvärvslivet. Under senare år har i allt större utsträckning bildningsverksamheten bland ungdomen uppmärksamats av de olika bildningsrörelserna; något som medfört en värdefull komplettering av den tidigare verksamheten. Enligt min mening bör dock den principen alltjämt vara vägledande för detta arbete, att den fria och frivilliga bildningsverksamheten främst är avsedd för dem, som efter slutad skolgång på fritid vill komplettera och bygga vidare på den grund som skolan lagt. Av skäl, som sammanhänger med musikens speciella karaktär, har visserligen en uppmjukning gjorts för musikcirkel, vilket emellertid inte får medföra att denna del av bildningsverksamheten helt kommer vid sidan av de hittills tillämpade åldersprinciperna.

Härpå yttrade:

Herr WIDÉN (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation.

När riksdagsbeslutet i denna fråga blev känt i våras, var man på många håll glad över den positiva inställning till frågan om musikverksamheten, som kommit till uttryck i propositionen och riksdagsbeslutet. Men när skolöverstyrelsens anvisningar blev kända, förbyttes glädjen i en ganska allmän missräkning. Riksdagsbeslutet innehöll bl. a. följande: »Med hänsyn till att den musikaliska begåvningen ofta redan tidigt gör sig gällande och torde kunna tillvaratas och skolas även hos ungdom

2 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 30.*

under fjorton år, synes vidare ett slopande av den nedre åldersgränsen för ungdomscirkel vara motiverat beträffande musikcirkelarna.»

Detta är ordagrant riksdagens beslut. När sedan den kungl. kungörelsen nr 392 utkom, stod där följande, vilket också redovisats i interpellationssvaret: »Såsom ungdomscirkel anordnad musikcirkel må dock jämväl hava medlemmar i lägre ålder än fjorton år.» I skolöverstyrelsens anvisningar har det fått följande utformning: »I musikcirkel, som anordnas såsom ungdomscirkel, må även deltagare under fjorton år deltaga. Dock skall sådan cirkel till ett antal av minst 5 ha medlemmar i åldern 14—18 år.»

Denna passus finns inte alls med i riksdagsbeslutet. Jag kan inte finna annat än att det här har skett en glidning från riksdagens beslut först till kungörelsen och sedan över till skolöverstyrelsens anvisningar, vilka senare praktiskt taget icke innehåller någon förändring av de gamla bestämmelserna. Hur har det nämligen varit förut? Jo, enligt de gamla bestämmelserna skulle minst fem inom en ungdomscirkel vara 14—17 år gamla, men det fanns inte något förbud för yngre att deltaga i en sådan cirkel. Om yngre ungdomar deltog, redovisades endast de som var över fjorton år såsom medlemmar i cirkeln. Det enda nya i bestämmelsen enligt skolöverstyrelsens tolkning är, att även de yngre skall kunna få statsbidrag till bestridande av materielkostnaderna. Något annat innebär det inte.

Många av oss har blivit besvikna på resultatet av förra årets riksdagsbeslut. För att påvisa, att vi ganska allmänt fattat riksdagsbeslutet på ett annat sätt än skolöverstyrelsen, vill jag hänvisa till den riksdagsdebatt, som fördes här förra året. Det förekom då ingen diskussion på denna punkt, men herr Lundberg i Uppsala hade väckt en motion om anslag för musikundervisningen i skolorna. I denna debatt yttrade

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

herr Wallentheim — som var vice ordförande i andra avdelningen — följande:

»Jag skulle vilja tillägga, att om kommunerna verkligen vill göra en insats på detta område, så har de möjligheter härtill genom att knyta an till det frivilliga folkbildningsarbetet. Där har man möjligheter att bilda studiecirkelar i musik, som skulle kunna ge verkliga krafttag åt musikundervisningen bland ungdomen.»

Det märks av detta yttrande, att herr Wallentheim avsåg det beslut, som riksdagen då redan fattat, nämligen att godkänna borttagandet av den nedre åldersgränsen för erhållande av statsbidrag till musikcirkelar. I annat fall skulle han inte ha fällt ett sådant yttrande. Om kommunerna inte vill gå in för musikundervisningen, finns det nämligen inga möjligheter att bedriva en sådan verksamhet i bildningsförbundens regi utan anslag från något håll, närmast då från staten.

Jag har en känsla av att man inte har reda på hur musikcirkelarna arbetar. Och därför vill jag här ge en kort orientering. Musikcirkelverksamheten har pågått här i landet i tjugofem år. Den första verksamheten togs upp inom IOGT av dess studieförbund. Man kan säga att den föddes på musikskolan i Arvika. I Forshaga i Värmland har vi en mycket omfattande musikcirkelverksamhet som kan tjänstgöra som ett belysande exempel och började 1929; där firade också IOGT:s musikcirkelar sitt 25-årsjubileum för fjorton dagar sedan. I Forshaga har man under det senaste året, 1952/53, haft tjugosex musikcirkelar i verksamhet. Av dessa var det fyra allmänna cirkelar med statsbidrag, sex var ungdomscirkelar med statsbidrag och sexton ungdomscirkelar utan statsbidrag, där medlemmarna var under fjorton år. Denna verksamhet har möjliggjorts genom att Värmlands landsting varit generöst och givit bidrag till cirkelverksamheten, även när statsbidrag

inte utgått. I detta fall har landstinget bidragit med 2 450 kronor och kommunerna med 2 150 kronor.

Verksamheten är här uppbyggd så, att ungdomscirkelarna utgör en rad nybörjargrupper eller andra grupper som arbetar en relativt kort tid. Där finns gitarr-, piano- och mandolinorkestrar, etc. Från dessa elementära grupper rekryteras två ungdomsorkestrar, av vilka den ena är mandolinorkester och den andra vanlig stråkorkester. Ur dessa orkestrar rekryteras sedan huvudorkestrar, som omfattar mer försigkomna musiker. Cirkeln har två lärare i pianospel, en gitarrlärare och två lärare i mandolin- och fiolspelning.

Man kan alltså säga att denna musikcirkelverksamhet är uppbyggd på en bred bas av ungdomscirkelar, där deltagarna sammanföres i grupper allt efter instrument och där den elementära undervisningen ges enligt grupparbetsmetoden. På denna grupp är sedan den övriga verksamheten uppbyggd som en pyramid med en elitörkester i toppen. Det är en fullt fristående studiecirkelverksamhet i IOGT:s regi.

Det går inte att i en musikcirkel sammanföra elever med olika utbildning. Professor Moberg, som deltog i jubileet i Forshaga, yttrade att musiken är för de unga detsamma som att lära sig ett nytt språk, vilket innebär att deltagarna måste stå på ungefär samma stadium för att man skall kunna få ut det man vill av verksamheten — man kan inte sammanföra nybörjare med dem som är längre komna. Det går inte i praktiken att ha en musikcirkel med deltagare i åldern 14—18 år och i denna grupp införa nybörjare. I Forshaga börjar man med denna undervisning i 10—11-årsåldern, då ungdomarna är mycket mottagliga för undervisning. Tidigare kan man knappast börja, ty i en sådan ålder är man inte mottaglig för denna undervisning annat än i undantagsfall.

Den musikcirkelverksamhet som här

Svar på interpellation ang. statsunderstöden till musikcirkelverksamheten.

bygges upp ser jag närmast som ett övergångsstadium till en kommunal musikundervisning. I Värmland har man på sina håll börjat övergå till kommunala musikskolor. Det har man gjort även i Uppland, som ju har en mycket omfattande musikundervisning. Hade riksdagsbeslutet från i våras fått tillämpas efter ordalydelsen, hade man, tror jag, givit denna verksamhet, som ur ungdomsvårdssynpunkt är oerhört betydelsefull, ett gott handtag. Nu måste man beklaga att det blev ett mycket ringa resultat av det hela.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Eftersom den ärade interpellanten ifrågasätter om det råder överensstämmelse mellan propositionen och riksdagsbeslutet å ena sidan och kungörelsen å andra sidan, vill jag ännu en gång erinra om att det i departementschefens anförande står, att ungdomscirklar i musik kunde upptaga »även medlemmar som ej fyllt fjorton år». Detta motsvarar, tycker jag, ganska exakt vad som står i kungörelsen, att »musikcirkel må dock jämväl hava medlemmar i lägre ålder än fjorton år».

Jag kan förstå att de som är mest intresserade av denna verksamhet skulle önska, att man kunde bevilja ännu större statsbidrag. Men vad man menar med resonemanget, att de kommunala musikskolorna inte skulle ha rönt så stort intresse som de borde ha fått, om beslutet hade tolkats annorlunda, kan jag inte riktigt förstå. Ty det är väl ändå ingen som menar — i varje fall har jag aldrig gjort det — att man skall låta den fria bildningsverksamheten driva cirklar med enbart barn i skolåldern. Beträffande den kategorien måste man väl säga att skolan och även kommunala musikskolor har en betydligt större skyldighet att träda till.

Vad angår den punkten, som man stritt om vid den förberedande förhandlingen, huruvida man skulle skriva

minst fem medlemmar i åldern 14—18 år eller om man skulle skriva hälften av medlemmarna i åldern 14—18 år, får jag säga, att i vissa fall kan formuleringen innebära en fördel för den ena åsikten, i andra fall för den andra. Jag har inte någon bestämd uppfattning, vilken formulering det hade varit bäst att man stannat för. Jag vill emellertid ännu en gång understryka att det för denna verksamhet måste vara av grundläggande betydelse, att man fått möjlighet att bedriva gruppundervisning inom cirklarna och att dylika grupper även kan få helt bestå av medlemmar som är under fjorton år. Jag skulle tro, att där ligger det främsta värdet i denna reform. För övrigt får väl även herr Widén erkänna, att det är en fördel, att man nu kan påräkna statsbidrag även för de yngre medlemmarna, vilket man ju inte fått göra tidigare.

Jag anser sålunda att detta var det steg, som man nu lämpligen kunde ta denna gång. Om vi kommer att kunna gå längre vet jag faktiskt inte, men att gå så långt, att t. ex. grupper, som verkar inom en skola, inte skulle få sina bidrag genom skolan utan genom den fria bildningsverksamheten, det har jag mycket svårt att tro vara en riktig utveckling.

Herr WIDÉN (fp): Herr talman! Statsrådet säger, att jag skulle ha ansett att det var menligt för den kommunala musikundervisningen, att man inte följt propositionen, men det var inte det jag ville hävda, ty den kommunala musikundervisningen får ju intet bidrag från anslagen för studiecirkelverksamheten. Men den kommunala musikundervisningen har kommit till just via musikcirkelarna. När det visat sig att det funnits ett intresse bland ungdom i skolåldern, har de kommunala myndigheterna gått in för kommunala musikskolor. Det är alltså via musikcirkelverksamheten som intresse och förståelse har väckts hos de kommunala

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

myndigheterna, och det är där det väsentliga i utvecklingen ligger.

Herr statsrådet sade att vid det förarbete, som ägt rum inom skolöverstyrelsen, har man egentligen stritt om hur många deltagare som skulle vara i åldern 14—18 år för att en cirkel skulle räknas såsom statsbidragsberättigad. Men, herr statsråd, många av de stora förbunden ansåg, att när man slopar den lägre åldersgruppen i musikeirkeln, så har man ingen åldersgräns nedåt utan bara en uppåt, och på annat sätt kan jag inte tolka riksdagsbeslutet och statsrådets egen proposition. Jag tror inte att man vid en granskning kan komma ifrån denna tolkning.

Herr LUNDBERG (s): Herr talman! När jag motionerade om ett anslag till musikundervisningen i skolorna var orsaken den, att det fanns ett intresse för musikundervisningen och att man höll på att bygga ut en kommunal undervisning på området. Statsutskottet avslög motionen med motiveringen att en utredning arbetade och sade, att man för skolundervisningen skulle kunna söka anslag genom folkbildningsorganisationerna. Eftersom man i skolundervisningen har en lärare och elever, får man väl utgå från som självklart, att åldersgränsen för eleverna därmed skulle vara slopad.

Jag vill nu bara understryka betydelsen av att utredningen påskyndas, och jag skulle vilja fråga statsrådet: När kan vi förvänta en proposition som går ut på att anslag beviljas till musikundervisning i skolorna?

Jag vill i detta sammanhang också framhålla att jag inte tror, att vi skall hålla på och bygga ut en mängd undervisningsanstalter för lärarna. Vad vi behöver är pengar till kommunerna — undervisningen kan vi ordna ute i bygderna, med de lärare som redan finns.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman!

Jag tror inte det tjänar något vettigt ändamål att fortsätta debatten med herr Widén. Utskottet har ju inte gjort någon invändning mot orden »även medlemmar» i propositionen, motsvarande i kungörelsen »jämväl hava medlemmar». Även om utskottsutlåtandet inte citerat just dessa ord får man väl anta, att det var ett helhjärtat instämmande i propositionen som riksdagen gjorde, och det har ju inte heller herr Widén jävat.

Men denna gång har jag, herr talman, egentligen begärt ordet för att säga till herr Lundberg, att den stora musikutredning som pågår har signalerats vara färdig med sitt betänkande inom kort. Det torde bli klart ganska snart under nästa år och kommer, såvitt jag fått riktiga uppgifter, att innehålla ekonomiskt mycket vittutseende förslag. Sedan måste man ju räkna med en ordentlig remissbehandling, och jag kan därför inte för dagen säga, när något förslag kan komma att föreläggas riksdagen.

Herr LUNDBERG (s): Herr talman! Jag tackar för detta uttalande från statsrådets sida, men jag skulle till det vilja säga, att jag hoppas att de vittutseende förslagen från utredningens sida, som jag delvis har tagit del av, icke skall föranleda något beslut av riksdagen eller någon åtgärd från statsrådets sida. Vad vi däremot behöver är ett rejält anslag till kommunerna. Vi behöver icke en massa onödiga skolor, som kommer att kosta mycket därför att musikundervisningen gäller lärare i stället för barn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

herr von Friesens interpellation ang. förstärkande av epidemiberedskapen och herr Johanssons i Stockholm interpellation ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Hedlund lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i det samma.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Friesen frågat mig

1) om jag är villig att med avståndstagande från tanken på tjänsteplikt till-sätta en snabbutredning syftande till att skapa reservkårer av medicinalpersonal av olika kategorier;

2) om jag är villig att uppta till prövning frågan om utarbetande av generella regler för ersättning åt dem, som drabbas av ekonomiska förluster till följd av samhällets ingripanden i syfte att hindra spridning av smitta; samt

3) vilka åtgärder jag i övrigt avser att vidta för att stärka epidemiberedskapen.

I motiveringen till interpellationen åberopar herr von Friesen erfarenheterna från den i somras utbrutna och ännu icke helt övervunna paratyfusedemien samt den nu pågående barnför-lammningsepidemien. Han påpekar bl. a. att även om vissa brister kunnat konstateras i fråga om tillgången på bakteriologiska laboratorier, vårdplatser m. m., så är säkerligen den personella beredskapen det problem som är mest trängande och svårast att lösa. Enligt herr von Friesens mening bör närmast övervägas att skapa reservkårer för olika kategorier av medicinalpersonal.

Sedermera har herr Johansson i Stockholm, också med kammarens tillstånd, frågat mig

1) om de brister i beredskapen mot epidemiska sjukdomar, som framkom-

mit under paratyfus- och barnför-lammningsepidemierna, föranlett regeringen att överväga åtgärder i syfte att avhjälpna bristerna och vari dessa överväganden i så fall består; samt

2) om regeringen har för avsikt att förstärka de resurser, som den medicinska forskningen disponerar för barnför-lammningsbekämpning, och i så fall på vilket sätt.

Jag ber nu, herr talman, att samtidigt få ta upp dessa interpellationer till besvarande och därvid anföra följande.

Otvivelaktigt har de svåra epidemier, som i år drabbat vårt land, haft åtskilligt att lära oss. Beträffande paratyfusedemien har medicinalstyrelsen, på uppdrag av Kungl. Maj:t och i samråd med veterinärstyrelsen, inkommit med en utförlig redogörelse. På grundval av erfarenheterna från epidemien fram-läggs också förslag till åtgärder för att förbättra epidemibekämpandet. Jag får senare anledning att i olika sammanhang närmare beröra medicinalstyrelsens redogörelse och förslag. Paratyfusedemien utgör en av bakgrunderna till interpellanternas frågor. Jag vill därför till en början erinra om några data och lämna vissa allmänna uppgifter om den epidemien.

Paratyfus förekommer årligen här i landet. Under femårsperioden 1948—1952 varierade det årliga antalet paratyfusfall mellan högst 360 och lägst 129. De fem första månaderna i år anmäldes 38 fall, spridda över hela landet, och under första hälften av juni anmäldes 32 fall. I mitten av juni kom upptakten till den stora epidemien i Kronobergs län, och några dagar senare inträffade sedan fall i stockholms- och göteborgsområdena samt i Väster-norrlands län. I anslutning till dessa större epidemiområden inträffade därefter sekundärfall i praktiskt taget alla delar av landet. Enligt tjänsteläkarnas halvmånadsrapporter var antalet paratyfusfall under tiden den 16 juni—31

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

augusti sammanlagt 7 717, därav i Kronobergs län 2 868. Antalet dödsfall, som enligt läkarnas uppgifter under epidemien tillskrivits paratyfus, uppgick under denna tid till 90. I september hade epidemien hunnit avtaga betydligt, men antalet fall under månaden uppgick ändock till 560. För oktober var motsvarande siffra 176. Med hänsyn till epidemiens omfattning blev det på ett tidigt stadium klart, att inom flera epidemidistrikt särskilt personalresurserna för slutna epidemivård snabbt skulle vara uttömda och att både de paratyfussjuka och observationsfallen till stor del måste vårdas i sina hem. Detta kom att belasta tjänsteläkarna och distriktssköterskorna i mycket hög grad. Av det sammanlagda antalet sjukdoms- och observationsfall, som redovisats för tiden 15 juni—31 augusti (omkring 9 300), har icke fullt hälften vårdats på sjukvårdsanstalter, detta trots att åtskilliga provisoriska vårdplatser upprättades.

Även om paratyfusedidemien medfört allvarliga verkningar, har dock själva sjukdomen i flertalet fall varit relativt lindrig — en mag- och tarminfektion med kortvarigt akut förlopp. Annorlunda förhåller det sig då med den andra av interpellanterna åberopade sjukdomen, barnförlamningen. Denna förekommer ju också varje år. Under den senaste tioårsperioden har det genomsnittliga antalet fall uppgått till omkring 1 550 per år. Innevarande år har en väsentlig skärpning ägt rum med en epidemi, vartill vi icke haft motsvarighet sedan 1936. Fram till och med oktober i år har sålunda anmälts 3 882 fall, därav 2 247 med förlamningar och 110 döda. Årets barnförlamningsepide mi började göra sig gällande i juli—augusti och kom alltså delvis att förlöpa jämsides med paratyfusedidemien och därigenom ytterligare accentuera det beträngda läget på epidemivårdens område. Medicinalstyrelsens epidemiologiska experter hade re-

dan på förhand framhållit, att det förelåg risk för en stor barnförlamningsepide mi i vårt land antingen innevarande höst eller hösten 1954, vilket även föranlett beslut både av Kungl. Maj:t och sjukvårdens huvudmän.

Det är mot bakgrunden av dessa förhållanden man får se det förslag om viss tjänsteplikt för medicinalpersonal som avses i *herr von Friesens första fråga*. Förslaget framlades av medicinalstyrelsen i en skrivelse till mig den 20 juli 1953 och innebär i korthet, att det genom lagstiftning skulle öppnas möjlighet att — även under rent fredsmässiga förhållanden — föreskriva tjänsteplikt för all medicinalpersonal, då så prövas oundgängligen erforderligt för att bekämpa epidemi av större omfattning. Detta skulle medföra, att medicinalpersonalen kunde ökas genom att icke aktivt yrkesverksamma personer togs i anspråk och vidare att man skulle kunna disponera om personal på sätt läget krävde. Medicinalstyrelsens skrivelse har remissbehandlats i vanlig ordning. Det har därvid icke i något yttrande bestritts, att det erfordras särskilda åtgärder för att stärka den personella beredskapen mot omfattande epidemier. Tvärtom har behovet av sådana åtgärder från åtskilliga håll kraftigt understrukits. Beträffande frågan om det nu bör införas sådan tjänsteplikt som medicinalstyrelsen föreslagit är meningarna emellertid delade. De berörda personalorganisationerna har som regel bestämt motsatt sig tjänsteplikt, men jag vill framhålla att LO i princip tillstyrkt förslaget. Bland de myndigheter och organisationer, som avstyrker, är det åtskilliga som anvisar andra utvägar än tjänsteplikt för att komma till rätta med ifrågavarande problem. I många yttranden framhålles, att mycket skulle kunna vinnas redan genom en effektiv beredskapsplanering. Man pekar bl. a. på möjligheterna att omdisponera personalens arbetsuppgifter, frigöra vissa sjukhus-

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

platser för icke akut vårdbehövande, anordna samarbete mellan angränsande epidemidistrikt etc. Vidare betonar man i flera fall starkt, att de för epidemivården ansvariga myndigheterna genom förhandlingar med personalorganisationerna borde kunna försäkra sig om medicinalpersonalens *frivilliga* medverkan till erforderliga åtgärder. Sveriges läkarförbund förklarar exempelvis som sin bestämda uppfattning att den läkarpersonal, som ej kan erhållas genom organisatoriska åtgärder, bör kunna stå till förfogande efter frivilligt åtagande, och förbundet säger sig vara berett att medverka. TCO rekommenderar överläggningar mellan medicinalstyrelsen och personalorganisationerna.

I fråga om min egen inställning till problemet om tjänsteplikt vill jag först hänvisa till att Kungl. Maj:t på min föredragning förelagt årets riksdag en proposition med förslag till krigssjukvårdslag, som innehåller bestämmelser om tjänsteplikt för medicinalpersonal under krig och vissa andra utomordentliga förhållanden. Jag har redan därvid uttalat betänkligheter mot att stifta särskilda lagar om tjänsteplikt för olika grupper av medborgare. Dessa mina betänkligheter är givetvis icke mindre när det som nu gäller en tjänsteplikt under rena fredsförhållanden. Jag har den uppfattningen att alla möjligheter att nå en tillfredsställande lösning på frivillighetens väg bör prövas innan man överväger en tjänsteplikt. Men å andra sidan kan man icke stå till svars med att ta avstånd från tanken på tjänsteplikt i ett nödläge. Om ett stort antal människoliv vid en omfattande epidemi skulle sväva i fara, *måste* myndigheterna ha möjlighet att snabbt kunna ta erforderlig medicinalpersonal i anspråk där den bäst behövs. Kan detta icke tillfredsställande ordnas på annat sätt, kommer införandet av tjänsteplikt att framstå som den enda möjliga utvägen. Jag vill i detta sammanhang också hän-

visa till att de skyldigheter, som genom en föreskrift om tjänsteplikt skulle läggas på medicinalpersonalen, knappast skulle behöva bli mera betungande än de som nu åvilar legitimerade veterinärer enligt stadgande i 41 § allmänna veterinärinstruktionen. Där föreskrives bl. a., att om smittsam kreaturssjukdom antagit farsots karaktär och veterinärstyrelsen finner, att de tillgängliga veterinära krafterna inom orten icke är tillräckliga, så är även annan legitimerad veterinär på anmodan skyldig att mot ersättning delta i arbetet.

Inom departementet prövas nu möjligheten av en lösning på frivillighetens väg. För detta ändamål satte jag mig under första dagarna av oktober i förbindelse med ordföranden i Sveriges läkarförbund. Denne lovade mig att efter undersökning av saken närmare utveckla förbundets syn på hur för läkarnas vidkommande beredskapsfrågan borde kunna ordnas. — Jag avvaktar nu besked från läkarförbundet. — Det är min avsikt att på motsvarande sätt söka kontakt med övriga berörda personalorganisationer. Huruvida någon speciell utredning blir erforderlig kan jag för dagen icke uttala mig om.

Jag övergår nu till *herr von Friesens andra fråga*, den om generella regler för ersättning åt dem som drabbas av ekonomiska förluster till följd av samhällets ingripanden för att hindra smittspridning. Som herr von Friesen framhållit i motiveringen till sin interpellation är detta ämne för närvarande ofullständigt reglerat i författning; och någon allmän rätt att, oberoende av författningsbestämmelser, få skadestånd av det allmänna för förluster på grund av sådana ingripanden torde icke föreligga.

Det är åtskilliga, delvis mycket långtgående åtgärder, som offentliga myndigheter kan vidta för att hindra smittas spridning. Jag skall här erinra om några av de viktigaste. Enligt *epidemi-lagen* skall den som av läkare förklarats

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

smittad med epidemisk sjukdom i regel intas för vård på sjukvårdsinrättning. Men även den som endast misstänkes för att vara smittad skall behandlas på samma sätt, om läkare finner det påkallat. Och om någon utan att vara sjuk likväl misstänkes för att föra smitta av epidemisk sjukdom, kan han tvingas att underkasta sig erforderlig observation och isolering. Är han s. k. kronisk bacillbärare, kan han i stället för isolering åläggas att iaktta inskränkningar i fråga om arbete och att i övrigt följa särskilda föreskrifter. I alla dessa fall är det formellt hälsovårdsnämnden som beslutar om åtgärderna. Innebär åtgärden att en person intages på sjukvårdsanstalt, får han där kostnadsfritt vård och underhåll på allmänt rum. Några generella bestämmelser om ersättning för förlust på grund av åtgärden finns icke. Där emot finns en särskild ersättningsregel för ett annat fall av ingripande från hälsovårdsnämndens sida. I samband med smittrening äger hälsovårdsnämnden, där så anses nödigt, låta förstöra gång- och sängkläder samt andra föremål, som kan befaras överföra smitta. Detta skall ske mot utgivande av skälig ersättning. Vidare äger hälsovårdsnämnden bl. a. förbjuda envar, som befaras överföra smittsam sjukdom, att besöka skola eller offentlig tillställning inom hälsovårdsområdet. — Länsstyrelsen har också stora befogenheter enligt epidemilagen. När det kommer till länsstyrelsens kännedom, att svårare smittsam sjukdom hotar eller redan yppats inom länet eller att annan smittsam sjukdom vunnit stor utbredning, har länsstyrelsen att vidta de åtgärder och meddela de föreskrifter till sjukdomens förekommande eller hämmande, som kan ankomma på länsstyrelsen. — *Livsmedelsstadgan* innehåller bestämmelser, som ger hälsovårdsnämnderna stora möjligheter att ingripa mot smitta. Finns det grundad anledning anta, att livsmedel av visst slag eller från viss plats kan orsaka utbredande av smitt-

sam sjukdom inom hälsovårdsområdet, äger hälsovårdsnämnden meddela förbud mot att livsmedlet saluhålles eller överlämnas till annan för att användas som livsmedel. Har förbud meddelats, skall hälsovårdsnämnden i vissa fall omhändertaga vara, som omfattas av förbudet. Om vara som omhändertagits icke under nämndens kontroll kan nyttiggöras på visst sätt, skall den göras oskadlig genom nämndens försorg men på innehavarens bekostnad.

Ett ersättningsspörsmål, som ofta varit aktuellt, avser ersättning för förlopad arbetsförtjänst åt personer, som på grund av misstanke om smittfara blivit isolerade eller eljest lidit inskränkning i sitt näringsfång. Denna fråga uppmärksammades redan vid epidemilagens tillkomst. Det kommittébetänkande som låg till grund för epidemilagen innehöll förslag till en bestämmelse om att ersättning skulle utgå i hithörande fall. Detta förslag följdes emellertid icke av statsmakterna. Därvid anfördes bl. a. som skäl, att man beträffande personer som på grund av smittfarlighet blivit isolerade på sjukvårdsinrättning borde kunna åtnöjas med föreskriften om kostnadsfritt underhåll under isoleringstiden. Och i de mycket sällsynta fall, då en person på grund av kronisk smittfarlighet kunde komma att underkastas inskränkning i sitt näringsfång, borde frågan om eventuell ersättning till honom prövas med hänsyn till de individuella förhållandena och alltså avgöras från fall till fall. — Under epidemilagens hela giltighetstid har Kungl. Maj:t efter särskild ansökan brukat bevilja ersättning till *konstaterade* kroniska bacillbärare. Omkring 200 sådana ansökningar har behandlats, och så gott som alla har bifallits. Ersättningarna har som regel rört sig om blygsamma belopp, 40—50 kronor i månaden. Sedan budgetåret 1936/37 äger Kungl. Maj:t dessutom enligt riksdagens bemyndigande bevilja ersättning i ömmande fall till personer som, utan att

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

vara sjuka, av läkare *misstänkts* för smitta och på den grund underkastats observation eller isolering. Under de senaste tio åren har beviljats ett 60-tal sådana ersättningar i ömmande fall.

Frågan om ersättning till bacillbärarna har även behandlats här i riksdagen vid flera tillfällen.

Med anledning av en riksdagsskrivelse år 1944 uppdrogs åt medicinalstyrelsen att verkställa utredning i saken, och styrelsen framlade i slutet av 1947 förslag till bestämmelser. Detta förslag innebar i huvudsak, att ersättning till bacillbärare, både kroniska och andra, skulle utgå av allmänna medel och därvid i tillämpliga delar beräknas enligt de grunder, som anges i 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete. Kungl. Maj:t har ännu icke tagit slutlig ställning till detta förslag.

Emellertid torde herr von Friesen med sin andra fråga också avse regler om ersättning för andra ekonomiska förluster än dem som drabbar bacillbärarna. Även i detta sammanhang kan hänvisas till erfarenheterna från årets paratyfusepidemi. Den 21 augusti i år tillkallade jag en särskild sakkunnig för att utreda frågan om ersättning åt dem, som åsamkats ekonomisk skada genom statliga och kommunala myndigheters ingripanden i samband med epidemien och därmed sammanhängande spörsmål. Utredningsmannen har den 2 november tillställt mig en promemoria i ärendet. På grundval av densamma har den 20 november 1953 beslutats proposition till riksdagen om ersättning för ekonomiska förluster i samband med årets paratyfusepidemi. Sedan riksdagen prövat denna proposition, torde frågan om möjligheten och lämpligheten av generella regler på ifrågavarande område få upptagas till övervägande.

Sammanfattningsvis kan jag alltså säga, att jag är beredd att göra vad på mig ankommer för att det i herr von Friesens andra fråga berörda problemet skall bli omsorgsfullt prövat.

Härefter kommer jag till herr von Friesens fråga nr 3, som ju gäller vilka åtgärder jag i övrigt ämnar vidta för att stärka epidemiberedskapen. I stort sett samma innebörd har herr Johanssons i Stockholm första fråga, som bl. a. avser vilka åtgärder regeringen överväger i syfte att avhjälpa bristerna i beredskapen mot epidemiska sjukdomar. Onekligen spänner problemen om förebyggandet och bekämpandet av epidemier över ett mycket vidsträckt fält och berör flera departements arbetsområden. Mitt svar kommer av naturliga skäl närmast att behandla de frågor som faller under inrikesdepartementets område. I flera avseenden kommer jag att stödja mig på medicinalstyrelsens redogörelse och förslag i anledning av paratyfusepidemien.

Jag skall då först uppehålla mig vid några åtgärder, som är speciellt inriktade på att höja epidemiberedskapen. Enligt medicinalstyrelsens instruktion åligger det styrelsen att i vissa lägen uppdra åt kompetent person att göra epidemiologiska undersökningar ute på fältet. Det brukar därvid gå så till, att till epidemiområdet beordras en för tillfället disponibel bakteriolog. Så skedde ju också vid årets paratyfusepidemi. Herr Johansson har i sin interpellation velat göra gällande att i detta fall minst tre sådana läkare bort sändas till epidemiområdet i Kronobergs län. Med hänsyn till tidigare erfarenheter torde det emellertid från början knappast funnits anledning att räkna med en större personalinsats för det fältepidemiologiska arbetet än den som gjordes. Medicinalstyrelsen har hävdad att det skulle ha medfört avsevärda fördelar, om man för sådana utredningar kunnat disponera en särskild *statsepidemiolog*, alltså en för denna uppgift särskilt utbildad läkare, som kontinuerligt följt det epidemiologiska läget, samt föreslagit, att man vid statens bakteriologiska laboratorium skall inrätta sådan befattning vid särskild epidemiologisk

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

avdelning. Avsikten är bl. a., att denna avdelning utan omgång skall stå till medicinalstyrelsens förfogande för praktiska epidemiologiska uppgifter. Förslaget övervägs för närvarande inom inrikesdepartementet.

En fråga som nära sammanhänger med vad jag nyss anfört är den om åtgärder för att över huvud taget öka kapaciteten hos landets bakteriologiska laboratorier. Enligt medicinalstyrelsens mening har paratyfusedemien visat, att denna kapacitet är otillräcklig. Styrelsen har för nästa budgetår hemställt om anslag av statsmedel för bidrag till uppförande och utrustning av två regionala laboratorier, ett i Sundsvall och ett i Umeå. Denna fråga är föremål för övervägande i samband med behandlingen av budgetfrågorna till nästa års riksdag.

När det gäller åtgärder för att förebygga eller bekämpa epidemier, ligger alltid frågan om *vaccinering* och andra medel att åstadkomma immunitet nära till hands. Herr Johansson har i motiveringen till sin interpellation ifrågasatt, om man icke i kampen mot paratyfusen bort använda skyddsvaccinering. De ansvariga experterna på området har om den saken sagt följande. Här i landet har man i praktiken att räkna med ett 30-tal olika typer av paratyfusbakterier, av vilka blott en, paratyfus B, ger en tyfusliknande sjukdom. Vaccinering mot denna typ tillämpas sedan länge med framgång. Däremot har man ingen säker erfarenhet av hur vaccinering verkar mot de övriga typerna, som ju i regel blott förorsakar en kortvarig akut diarrésjukdom med feber. Men man har anledning anta att vaccinering i dessa fall ej är effektiv. Den bakterietyp, som åstadkom den stora epidemien i år, tillhör det sistnämnda slaget. Under alla omständigheter inträder en eventuell immunitet först tre veckor efter vaccineringen. Med hänsyn till dessa uppgifter och till de betydande ekonomiska och personliga

olägenheter, som det skulle ha inneburit att vaccinera en stor del av vårt folk, finner jag det väl motiverat att någon allmän vaccinering icke tillgreps. — Herr Johansson för i sin interpellation också på tal frågan om medel att förebygga barnförlamning. Gammaglobulinet, en fraktion av människoblod, har visat sig vara ett visserligen icke absolut verkande men dock värdefullt immuniseringsmedel, om man ger det i tillräcklig dos. Skyddet verkar dock högst fem veckor. Den svenska årsproduktionen är för närvarande icke mer än 3 000—4 000 för barnförlamning skyddande doser, och den skulle utan att inkräkta på sjukhusens behov av blodtransfusioner icke kunna ökas till mer än det tiodubbla. Detta räcker ju icke långt, särskilt som behandlingen för att ge fullt skydd måste upprepas minst tre gånger under varje säsong. Det synes alltså uteslutet att kunna använda gammaglobulinet som allmänt förebyggande medel. I viss utsträckning har det dock kommit till användning. Enligt vad experterna på området uppger är det emellertid nu i och för sig möjligt att framställa tillräckligt stor mängd barnförlamningsvirus för att därav kunna bereda ett vaccin mot sjukdomen. Åtskilliga förförsök måste dock göras, innan man kan bedöma, hur vaccinberedningen bör ske för att ge ett effektivt vaccin, som är utan olägenhet för de ympade. Och det är sannolikt möjligt att om ett par år börja det omfattande företaget att ympa alla personer, som befinner sig i de för barnförlamning särskilt utsatta åldrarna och som icke redan har antikroppar mot sjukdomen i blodet. Man hoppas emellertid att i någon utsträckning kunna börja försök på människor redan under nästa år. Det är alltså ytterst glädjande meddelanden, som vetenskapen här har att komma med.

Vad sedan angår allmänhygieniska åtgärder, ägnade att hindra spridning av epidemiska sjukdomar, kan jag nu

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

endast i korthet beröra några av de viktigaste. Främst kommer då frågan om *livsmedelskontrollen*. Denna utövas ju inom varje hälsovårdsområde av hälsovårdsnämnden, under tillsyn av statliga myndigheter. Medicinalstyrelsens redogörelse för den stora paratyfusedidemien visar som bekant, att smittan med största sannolikhet spritts genom slakteriprodukter. När det gäller hanteringen av dessa produkter, är det i första hand veterinära myndigheter som har att utöva tillsynen. Veterinärstyrelsen har beträffande kontrollen över den animala livsmedels-hanteringen anfört vissa önskemål, som prövas inom jordbruksdepartementet. Efter förslag av föreståndaren för avdelningen för födoämneshygien vid veterinärhögskolan överväger man inom detta departement vidare att på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel låta verkställa undersökningar över förekomsten av latent paratyfusinfektion bland slaktdjur samt rörande andra misstänkta smittkällor. — Av stor betydelse för frågan om kontroll över dem som hanterar födoämnen är det av 1948 års hälsovårdsstadgekommitté den 3 november i år framlagda förslaget till hälsovårdsstadga m. m. I syfte att stärka hälsovårdsnämndernas ställning föreslår kommittén bestämmelser om att ökad och för ändamålet väl kvalificerad personal ställes till nämndernas förfogande. Bl. a. föreslår kommittén, att inom varje landstingsområde skall anställas minst en hälsovårdskonsulent, som skall ha till uppgift att tillhandagå hälsovårdsnämnderna med råd och upplysningar i hälsovårdsangelägenheter av varje slag. Jag kan i detta sammanhang nämna, att förslaget även innehåller skärpta bestämmelser om ladugårdshygien och om råttbekämpning. Först sedan kommitténs betänkande i vanlig ordning remissbehandlats, kan ställning tas till de olika förslagen. Någon proposition i ämnet torde icke kunna föreläggas

nästa års riksdag. — Jag vill vidare erinra om att jag den 23 juli i år tillkallat en särskild utredningsman med uppgift att utreda möjligheterna att införa bestämmelser om obligatorisk läkarundersökning av vissa grupper av livsmedelsarbetare.

Herr Johansson går i motiveringen till sin interpellation även in på frågan om *vattenhygien*. Jag kan i det avseendet först hänvisa till att förslaget till hälsovårdsstadga också innehåller ett kapitel om vattenförsörjning och vattenkontroll och ett kapitel om avledande av avloppsvatten. Av särskilt intresse är, att den obligatoriska vattenkontrollen föreslås skärpt. Även statens folkbadsutredning har tagit upp frågor om vattenhygien och torde inom den närmaste tiden komma att framlägga ett betänkande i ämnet. Frågor om vattenhygien prövas också av de i år inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning om effektiva åtgärder till motverkande av förorening av våra sjöar och vattendrag. Det kan alltså fastslås, att ifrågakvarande viktiga spörsmål är föremål för stor uppmärksamhet.

Jag vill i detta sammanhang också rikta uppmärksamheten på en speciell fråga, som faller inom inrikesdepartementets område. Sedan flera år tillbaka bedrives under ledning av statens institut för folkhälsan en undersökningsverksamhet rörande små avloppsreningsanläggningar — separata anläggningar för mindre fastigheter. Detta sker i samarbete med medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och fiskeristyrelsen. Avsikten är i första hand att genom praktiska försök få fram den ur hygienisk, teknisk och ekonomisk synpunkt lämpligaste utformningen av smärre avloppsreningsanordningar och det lämpligaste sättet att sköta dessa. För det ändamålet har uppförts en särskild försöksanläggning i Stocksund. Arbetet har nu fortskridit så långt att ett betänkan-

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

de i saken kan väntas till nästa vår. Det finns anledning hoppas, att resultatet av undersökningarna skall på ett icke oväsentligt område bidra till att motverka föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

I första kammaren har nyligen herr Osvald interPELLERAT min kollega statsrådet Hjalmar Nilson om vissa saker i samband med åtgärderna mot vattenföroreningar. Svaret på den interpellationen torde komma att innehålla en utförligare redogörelse för hithörande ting än jag i detta sammanhang ansett mig böra lämna.

Vad härefter angår frågan om *åtgärder för att förbättra epidemivården* så tillkommer ju ledningen av epidemisjukhusväsendet inom varje epidemidistrikt epideminämnden. Enligt 20 § epidemilagen skall nämnden verka för att sjukvården inom distriktet är så ordnad, att den, då epidemisk sjukdom utbryter och så länge den varar, fullt motsvarar behovet. För sådant ändamål har nämnden att uppgöra en *plan* över sjukvårdens ordnande för den händelse de för distriktet tillgängliga platserna på epidemivårdsanstalter skulle visa sig otillräckliga. Planen skall uppta disponibla lägenheter för inrättande av tillfälliga sjukvårdslokaler ävensom den personal och utrustning som för dem finns att tillgå.

För den så att säga »ordinarie» epidemivården finns f. n. omkring 4 700 omedelbart disponibla vårdplatser. Därtill kommer omkring 600 vårdplatser på epidemisjukstugor, som är tillfälligt om-disponerade för annan vård, exempelvis av kroniskt sjuka. Medicinalstyrelsen har i sin redogörelse framhållit, att de provisoriska lokaler, som hittills i regel ingått i epidemidistriktens planer, icke alltid kan anses lämpliga och att dessa planer därför bör omarbetas. En sådan omarbetning synes mig vara befogad, varvid man bl. a. som provisoriska lokaler tar lasaretsavdelningar i anspråk för epidemiska fall. Det torde

emellertid även för framtiden vara ofrånkomligt, att i händelse av en exceptionellt stor epidemi vissa sjuka får vårdas i sina hem, under tillsyn av tjänsteläkare och distriktssköterskor.

Beträffande problemet om den *personella* beredskapen ber jag att få hänvisa till mitt svar på herr von Friesens första fråga.

Innan jag lämnar spørsmålet om åtgärder för att stärka epidemiberedskapen, vill jag redogöra något för vad som gjorts och göres för att möta årets barnförlamningsepidemi. Som jag redan nämnt hade medicinalstyrelsens experter redan på förhand varnat för risken av en sådan epidemi. På framställning av medicinalstyrelsen ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 29 maj i år medel till styrelsens förfogande för åtgärder till barnförlamningens bekämpande. Därvid beräknades, att epidemidistriktet å sin sida skulle anslå vissa belopp till samma ändamål, och så har också skett. Större delen av pengarna har använts till inköp av respiratorer. De för statsmedel inköpta respiratorerna — det fanns redan tidigare ett mindre antal sådana — har sammanförts till en riksreserv, som förvaras på Stockholms epidemisjukhus. Därifrån utlånas respiratorer till de orter, där behov föreligger, och därifrån förmedlas även utlåning av respiratorer mellan olika epidemidistrikt. — Tekniken för behandling av barnförlamningssjuka med andningsförlamningar — s. k. bulbärpareser — har som nyss antytts utvecklats mycket under senare år. Det har därför blivit nödvändigt att anordna särskild utbildning för de läkare och sjuksköterskor, som skall ansvara för denna behandling. En del av de anslag, som jag förut nämnde, har använts till att bestrida vissa kostnader för denna utbildning. — Bl. a. för att bättre kunna utnyttja apparaturen och den specialtränade personalen har det ansetts lämpligt att koncentrera vården av bulbärpareser till ett mindre an-

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

tal behandlingscentraler, huvudsakligen vid välutrustade epidemisjukhus, som har anknytning till centrallasarett. Medicinalstyrelsen har uppgjort en plan över organiserandet av sådana behandlingscentraler, och i nära anslutning till denna plan har nu inrättats omkring 15 centraler, som redan är i gång. En läkare, som är verksam vid den förut omtalade riksreserven för respiratorer, tjänstgör i viss mån som clearingorgan även för patienter med bulbärpareser, i det att han hänvisar sådana patienter till lämplig behandlingscentral, där respirator finns ledig. — Genom det system, som jag här antytt, synes man ha fått en tillfredsställande lösning av det besvärliga problemet om vården av bulbärpareser och därmed på en väsentlig punkt stärkt vår beredskap mot barnförslamningen.

Slutligen har jag att besvara *herr Johanssons i Stockholm andra fråga*, om åtgärder för att stärka de resurser, som den medicinska forskningen disponerar för att bekämpa barnförslamning.

I motiveringen till sin interpellation erinrar herr Johansson om ett ärende, som under senare år i hög grad varit föremål för inrikesdepartementets uppmärksamhet, nämligen frågan om nybyggnad för virusavdelningen vid statens bakteriologiska laboratorium och virusinstitutionen vid karolinska institutet.

År 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med laboratoriets föreståndare utarbeta förslag till program för utbyggnad av laboratoriet, bl. a. med lokaler för en virusavdelning. Under utredningens gång framkom förslag, att man skulle inrätta en institution för virusforskning vid karolinska institutet och att denna institution skulle förläggas i anslutning till den planerade virusavdelningen vid laboratoriet.

Utredningsarbetet resulterade 1947 i två alternativa förslag, varav det ena — med virusinstitution — kostnadsbe-

räknades till 2 950 000 kronor. Vid 1947 års riksdag fattades principbeslut om att inrätta en professur i virusforskning vid karolinska institutet, och denna professur kom sedan till stånd fr. o. m. den 1 juli 1948. Provisoriska institutionslokaler inreddes därvid i en byggnad vid statens bakteriologiska laboratorium.

Av 1950 års riksdag anvisades till vissa byggnadsarbeten m. m. vid laboratoriet ett investeringsanslag på 108 000 kronor för budgetåret 1950/51. Detta anslag var avsett bl. a. för inredning av ett provisoriskt viruslaboratorium. Därigenom kom emellertid icke virusinstitutionens lokalbehov att bli tillgodosett. Nybyggnadsfrågan togs därför under 1950 upp i skrivelser till Kungl. Maj:t bl. a. från statens medicinska forskningsråd och kanslern för rikets universitet. Även de sakkunniga för bakteriologisk krigföring yttrade sig i saken och framhöll därvid, att en utbyggnad av forskningsmöjligheterna inom det virologiska området var av synnerlig betydelse och att en samordning av lokalfrågorna för institutionen och laboratoriet syntes rationell. Enligt de sakkunnigas mening var det emellertid angeläget, att laboratoriets verksamhet i viss del förlades till bergrum. Ärendet remitterades därför på nytt till byggnadsstyrelsen, och i början av detta året kom styrelsen in med ett nytt förslag till gemensam nybyggnad för de båda inrättningarna. Detta förslag är enligt prisläget den 1 juli 1952 kostnadsberäknat till 3 750 000 kronor. Därtill kommer utrustningskostnader, beräknade till drygt en miljon kronor. Anledningen till att förslaget icke lades fram redan till årets riksdag var den, att spörsmålet om nybyggets storlek och disposition hade kommit att påverkas av frågan, hur bakteriologiska laboratoriets preparattillverkning framdeles skulle bli ordnad. Statens sakrevision hade fått i uppdrag att undersöka laboratoriets organisation och arbetsformer,

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

och 1952 års riksdag hade uttalat, att sakrevisionen därvid borde undersöka, i vad mån tillverkningen kunde med ekonomisk fördel överföras till andra organ. Om resultatet blev, att tillverkningen helt eller delvis frångick laboratoriet, skulle frigöras vissa utrymmen som kunde användas för det med nybygget avsedda ändamålet.

Sakrevisionen har med skrivelse den 15 juni 1953 överlämnat sin utredning om laboratoriet. Därvid har sakrevisionen emellertid hemställt, att frågan om förläggning av tillverkningen skulle göras till föremål för särskild skyndsamt utredning. Med anledning därav uppdrogs den 30 juni i år åt en särskild sakkunnig att utreda frågan om förläggningen av bl. a. den vid laboratoriet bedrivna tillverkningen av vissa preparat jämte därmed sammanhängande spörsmål. Det är min förhoppning att denna utredning skall kunna framföras så långt, att det blir möjligt att ta ställning till nybyggnadsfrågorna till 1954 års riksdag. Därmed skulle ett viktigt steg tagas för att stärka både forskningens och den praktiska verksamhetens resurser på det virologiska området.

Den omständigheten att det ifrågavarande nybyggnadsärendet dragit ut på tiden betyder emellertid icke att man underlåtit att vidta åtgärder för att främja virusforskningen. Sedan statens bakteriologiska laboratorium under 1951 i samarbete med institutionen för virusforskning börjat tillämpa en i Amerika utarbetad metod för att odla barnförlammingsvirus i vävnadskulturer, inrättades under hösten 1952 vid laboratoriets virusavdelning en sektion för vävnadsodling, huvudsakligen avsedd för studier av barnförlamning. Kungl. Maj:t uppdrog den 16 januari i år åt byggnadsstyrelsen att låta anordna ett särskilt laboratorium för vävnadsodlingar m. m., till vilket viss laborietrustning skulle få anskaffas och viss personalförstärkning ske. Det-

ta har nu lett till att vävnadsodlingssektionen fått särskilda laboratorielokaler och andra resurser. I dessa lokaler är en grupp forskare sysselsatt med de av mig förut omtalade försöken att framställa vaccin mot barnförlamning. Jag vill framhålla, att så snart forskningen hunnit så långt att förutsättningar föreligger för vaccinberedning och ympning i större skala, måste samhället vara berett att vidta åtgärder för att omedelbart nyttiggöra forskningsresultaten.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellanternas frågor.

Härefter yttrade:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det utförliga svar han har lämnat på de båda interpellationerna och särskilt för de delar av svaret vilka kan betecknas som positiva. Tyvärr är det dock mera fråga om framtidslöften än om redovisade åtgärder under pågående epidemier eller om åtgärder som står inför omedelbart förverkligande. Det talas om att frågorna är föremål för uppmärksamhet, att de ligger under utredning, att de är ute på remiss, att de är föremål för regeringens prövning, att försök med vaccinering kanske kan påbörjas under nästa år, o. s. v., o. s. v., och det ger ju inte mycket hopp för dem som drabbats eller hotas av de pågående svåra epidemierna.

I fråga om paratyfus torde det ligga utom debatt att rätt många liv skulle ha kunnat räddas om tillgången på sjukhusplatser varit större, om man haft epidemiologer som genast kunnat fara ut på fältet och söka efter smittkällorna och vidare om man vid de bakteriologiska laboratorierna inte varit tvungen, för att kunna klara påfrestningarna, att åsidosätta nästan all annan verksamhet. Vilken fara det skulle ha medfört, om

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

det kommit ytterligare någon epidemi, är ju lätt att tänka sig.

I fråga om paratyfusen är det nog riktigt att epidemien kom plötsligt och fick oväntat stor omfattning. Men den epidemi, som drabbar hårdast och som skapar allmän ångslan, nämligen den svåra polioepidemien, kom inte alls oväntat. Vetenskapen kan numera genom att undersöka de periodiska förändringarna i motståndskraften hos människorna och flera andra faktorer med stor visshet förutsäga svårare polioepidemier. Såsom statsrådet redan nämnt hade bakteriologerna förebådat en svår polioepidemi antingen i år eller nästa år, och detta har enligt inrikesministern »föranlett vissa beslut» av regeringen och sjukvårdens huvudmän. Dessa beslut visar sig bestå däri, att regeringen och epidemidistriktet anslagit vissa belopp som till största delen använts till inköp av respiratorer, av vilka en del senare placerats såsom riksreserv i Stockholm. Då antalet respiratorer alltjämt är mycket begränsat torde anslagen ha varit mycket snävt tilltagna, trots att man visste att en svår epidemi var att vänta.

Bristen på vårdplatser på epidemisjukhusen och personalsvårigheterna har också med rätta kritiserats. Vi har nyss hört inrikesministern förklara, att även med de provisoriska förbättringar som förutses under nästa år blir det nödvändigt att under svårare epidemier vårda en del av de sjuka i hemmen. Detta kan knappast kallas god epidemiberedskap i ett land som gärna vill berömma sig av förstklassig sjukvård. Det torde vara ett allmänt krav att regeringen och sjukvårdsmyndigheterna kommer med längre syftande initiativ både när det gäller vårdplatser och specialutbildad personal.

Tyvärr händer det att man inte ens söker behålla den utbildade personal som redan finns. Det är mig exempelvis bekant att ett antal unga kvinnor, som under löften om fortsatt utbildning

och anställning som laboratriser under epidemien arbetat både natt och dag vid statens bakteriologiska laboratorium med de svåra och farliga laboratorieproven, trots de givna löftena fått besked om att de icke kan påräkna fortsatt anställning. Är det på grund av njugetheten med anslag som man handlar på detta sätt mot en personal som gjort en stor och farlig insats under de svåra epidemierna?

Utöver det fall jag redan påtalat i interpellationen vill jag peka på några andra brister i beredskapen som blivit bekanta efter det att interpellationen har väckts. Förste distriktsläkaren i Bromma västra distrikt, dr H. Dagulf, har sålunda kritiserat främst hälsovårdsnämnden för att den inte har tillmätt de trasiga avloppsledningarna ute i Bromma den betydelse som de enligt hans mening haft. Hälsovårdsnämnden har inte, menar han, vidtagit de åtgärder som behövt vidtagas för att spåra upp smittohärdarna — jag antar att det inte bara är hälsovårdsnämnden i Stockholm som kan anklagas för underlåtenheter härvidlag. Dr Dagulf vänder sig med skärpa mot påståendet att fältepidemiologiska undersökningar är betydelselösa under en pågående epidemi. Viriologiens stora framsteg under senare tid, bland annat när det gäller vävnadsforskningen, och den funna genvägen från apor till möss ger stora möjligheter att följa virus gång i naturen, att uppspåra virusbärare och att genomsöka polioträffad miljö; och det kan naturligtvis bäst ske under en pågående epidemi. Men för detta fordras en kraftig förstärkning av våra laboratorieresurser och ett utvidgat samarbete mellan central virusforskning, hygieniker, kliniker och fältarbetare. Förste stadsläkaren i Stockholm instämmer också däri, att det kräves en mycket stor expertis och specialutrustade viriologlaboratorier. Årets epidemi har visat att kontaktsmittan spelar en mycket större roll vid den art av polioepi-

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

demier, som uppträder i Sverige, än man tidigare räknat med.

På epidemisjukhuset i Sundsvall, där man bara har en respirator, uppstod strömavbrott, och läkare och sjuksköterskor som inte själva hann med att dra den tunga apparaten för hand, måste tillkalla fyra man från brandkåren för att hjälpa till med detta. En patient i Borås, som var helt beroende av respiratorn, måste forslas ända till Stockholm. Fem personer, däribland fyra sjukvårdare, måste följa med hela vägen, och en särskild omformare för respiratorn måste installeras i tåget. Vid den svåra överflyttningen till ambulansen måste man använda en särskild handdragen respirator. I interpellationen har jag redan nämnt, hurusom man t. ex. i Jönköping först under epidemien fattade beslut om förstärkning av expertpersonal och sjuksköterskor för att kunna organisera en central förbehandlingen av de poliosjuka. Man fick då ta dit experter från Danmark. Åtgärderna hade säkerligen kunnat vidtagas långt tidigare.

Vattenföroeningen anses ju alltjämt som en av de största orsakerna till polioepidemierna. Vi minns, hurusom man under Köpings-epidemien förra året tillmätte Köpingsån en stor roll. Man har under den pågående epidemien i Stockholm pekat på kloakdikena i Årsta och avloppsledningarna i Bromma och vissa av stadens förorter. Om dessa saker får vi, som det också säges i svaret, en särskild debatt, då det föreligger interpellationer speciellt om vattenfrågan. Jag hade i min interpellation frågat om man inte kunde förkorta den väntetid på två år, som tycks vara obligatorisk när kommuner skall bygga reningsverk. Detta har inrikesministern inte svarat på. Inte heller har han svarat på min fråga, om inte nya hälsovårdsstadgan kan föreläggas redan nästa års riksdag.

Vi har nämligen ett verkligt katastrof-läge. Avlopp från samhällen med 150 000

invånare i Stockholm med omnejd släpps ut i vattnen utan att ha passerat något reningsverk. Det finns knappt något samhälle i vårt land som har avloppsfrågan tillfredsställande ordnad. Två miljoner kubikmeter kloakslam rinner årligen ut i sjöar och vattendrag. Städernas omgivningar är ofta stinkande kloakdiken, och badvattnet är mycket förorenat.

Livsmedelshygienen har stor betydelse för bägge de epidemier som det här är fråga om. Även där förebådas ju åtgärder, men man skyndar som vanligt långsamt.

Min andra fråga gällde vad man har gjort för att förbättra forskningen kring polio, paratyfus och andra epidemiska sjukdomar. Vid sidan av bättre vatten- och livsmedelshygien har väl vaccineringen, i den mån den kan tillgripas, ställts i förgrunden bland de profylaktiska åtgärderna. Statsrådet framför med stöd från medicinskt håll uppfattningen att vaccinering inte skulle ha inverkat mycket på den speciella form av paratyfus som i år uppträdde i vårt land.

Vad beträffar polio vet jag att fackmännen har olika meningar om värdet av gammaglobulin, men jag kan instämma med inrikesministern i att värdet är begränsat till en viss tid. Svårigheten med gammaglobulin är att det framställs i så små kvantiteter och är så dyrt. Enligt utländska beräkningar skulle emellertid ett laboratorium med kapacitet att försörja hela Sverige inte kosta mer än fem miljoner kronor. Nu svarar statsrådet att behovet av blodöverföring gör att man inte kan tillverka så mycket av ett preparat som framställs ur polioimmuna människors blod. Statsrådet menar att man på sin höjd kunde tiodubbla den kvantitet av 3 000—4 000 doser som nu framställs per år. Men även en tiodubbling skulle ju vara en aktningvärd höjning av epidemiberedskapen.

Nu kommer också nya uppgifter från

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

Förenta staterna om att man där funnit ett vaccin, som anses skydda mot åtminstone tre sorters polio och kan framställas i stora kvantiteter. Man talar redan om nobelpris åt uppfinnaren. T. o. m. i Förenta staterna, där sjukvården är oerhört efterbliven i jämförelse med Sverige, ämnar man redan nästa år vaccinera hundratusentals människor med detta vaccin. I andra fall är man här i landet oerhört kvick att efterapa allt amerikanskt. I detta fall kunde för en gångs skull en viss brådska vara motiverad.

Vi har i sista avsnittet av statsrådets svar en positiv anvisning på en tredje väg att förebygga att människoliv spills i onödan, men den långsamma takten i utredningskvarnarna försenar återigen goda initiativ och bra förslag. En utredning, som bl. a. berör ett förslag om ett viruslaboratorium, började sitt arbete redan år 1947. Sedan dess har det tillsatts utredningar på löpande band. Detta har visserligen lett till att det inrättats en professur vid karolinska institutet och byggts en institution i provisoriska lokaler i anslutning till statens bakteriologiska laboratorium. Men då hela kostnaden är 108 000 kronor, kan det ju inte vara fråga om något mera omfattande, utan en i högsta grad provisorisk inrättning i väntan på den institution för nära fem miljoner som varit på tal ända sedan 1947, alltså sedan sju år tillbaka. Om detta bygge kan inrikesministern i dag inte ge något annat besked än att man möjligen kan vänta förslag därom till 1954 års riksdag. Människor dör och blir krymplingar i polio och andra sjukdomar, men utredningskvarnarna mal lika trögt som vanligt utan att låta sig störas av pågående epidemier.

Jag bokför dock som en positiv åtgärd de påbörjade försöken med odling av barnförlammingsvirus i vävnadskulturer och försöken i samband därmed att framställa vaccin, även om man också i det fallet, när det var fråga om

så väl förberedda saker, hade kunnat vänta att man satt i gång tidigare, då man visste att en stor polioepidemi var att vänta. Vid sidan av reningsåtgärderna måste den stora uppgiften vara att framställa vaccin i tillräckliga mängder och att genomföra en förebyggande vaccinering av människor i de åldrar, som hotas av polio. Förutom att öka anslagen till forskningscentralerna måste regeringen och andra myndigheter tillse, att verksamma vacciner icke genom för högt pris göres oåtkomliga för vanligt folk utan att de kostnadsfritt tillhandahålles dem, som riskerar att bli smittade.

Inrikesministern meddelade, att de pågående försöken inte kommit längre än att man möjligen om två år skulle vara färdig för en förebyggande vaccinering i litet större skala och i bästa fall under nästa år skulle kunna börja vaccinera folk.

Att genomföra en bättre epidemiberedskap går inte löst på några jättesummor. Det länge fördröjda viruslaboratoriet t. ex. torde även med nuvarande byggnadspriser och med full utrustning inte kosta på långt när lika mycket som på en dag förbrukas av anslaget till militärbudgeten eller knappast så mycket som antalet havererade militärflygplan genomsnittligt kostar per vecka med det haverirekord vi tyvärr haft de sista månaderna.

Det finns knappast någon sjukdom, som ter sig så skrämmande för den svenska allmänheten som polio. Den fyller människor med ångslan, därför att den lömskt och hårt drabbar människor i deras bästa ålder, dödar dem, förlamar dem eller gör dem till krymplingar för livet. Det är därför oförsvarligt, att vår epidemiberedskap visar så uppenbara brister och luckor, trots att den bakteriologiska vetenskapen sedan länge förebådat att vi hade att vänta en svår epidemi i år. Hänvisningar till budgetläget och sparsamhetsskäl verkar i detta fall som ett hån. Vad kostar

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

inte verkningarna av dessa epidemier det allmänna och dem som drabbas?

Anslag till god epidemiberedskap är väl använda pengar. Njugghet i fråga om denna beredskap står i skärande kontrast till det över alla bräddar sväljande slöseriet med miljoner och miljarder av skattebetalarnas pengar till den pågående upprustningen.

Herr von FRIESEN (fp): Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för det svar han lämnat på min interpellation. Vi har också alla anledning att vara statsrådet tacksamma för att han lämnat en så utförlig dokumentation beträffande erfarenheten från sommarens båda stora epidemier, paratyfus och polio. Det torde vara första gången man från myndigheternas sida får en så utförlig och noggrann framställning i hithörande spörsmål, och det har otvivelaktigt sitt värde.

Vad statsrådets rent sakliga uppgifter beträffar har jag knappast några erinringar att komma med. Jag skall bara göra ett par konstateranden, som snarast formar sig till ett instämmande i vad han sagt. Statsrådet påpekade — och det är ganska bra, att det blir sagt i detta sammanhang — att den tarminfektionsepidemi vi i somras hade under benämningen paratyfus B visserligen var ganska omfattande men i stort sett dock var en banal epidemi med mycket små verkningar. Det är nog angeläget att framhålla detta. Dels har ju sjukdomen ett mycket olyckligt namn, som man associerar med betydligt allvarligare och svårare sjukdomar, t. ex. tyfus eller tyfoidfeber, och dels framställdes epidemien på sina håll som betydligt mera svårartad än den i själva verket var. Visserligen förekom, vilket statsrådet också redovisade, närmare hundra dödsfall, ett i och för sig beklagligt antal, men penetrerar man siffrorna närmare finner man, att det rörde sig om personer, som redan från

början hade en försvagad motståndskraft mot sjukdomen. Det var de, som hade ett dåligt kärlsystem eller dåliga njurar eller som hade nått så hög ålder, att motståndskraften av naturliga skäl inte kunde bli så stor.

Jag delar också statsrådets uppfattning i fråga om vissa profylaktiska åtgärder för att förhindra spridandet av smittan. Det hade tjänat mycket litet till att sätta i gång en allmän vaccination mot paratyfus av denna typ. Att en vaccinering medfört vissa små obehag hade kanske inte spelat någon större roll, men med hänsyn till sjukdomens relativt lindriga art hade det säkerligen inte gjort någon större nytta.

Vad beträffar det förebyggande skyddet mot den långt allvarligare sjukdomen polio är det riktigt, att gammaglobulin endast fanns i ett fåtal portioner och därför inte kunde användas för allmänt bruk. Medicinalstyrelsen hade emellertid föreskrivit, att gammaglobulinet skulle på av polio drabbade orter ställas till förfogande till skydd åt sjukvårdspersonal och framför allt barn, som kunde tänkas bli smittade. Jag tror, att man förfarit riktigt beträffande såväl vad som gjorts och vad som underlätit i dessa avseenden.

Ett av huvudsyftena med min framställning av interpellationen var frågan: Finns det inte någon möjlighet att utan användande av en sådan tvångsmetod som tjänsteplikten komma till rätta med epidemier även av ganska betydande omfattning? Det är min bestämda uppfattning att det borde finnas möjligheter att genom frivilliga överenskommelser — någonting som alltid ter sig mycket bättre och smakligare än tvång — komma till ett tillfredsställande resultat. Jag instämmer också med statsrådet när han uttalade betänkligheter mot tjänsteplikten, någonting som jag tror att vi alla är honom tacksamma för.

Visserligen gör herr statsrådet i slutet av sin framställning vissa reservationer, men jag tillåter mig ändå att

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

tolka hans uttalande på det sättet, att han över huvud taget betraktar tjänsteplikt som någonting ont och som man bör försöka undvika. Jag tror därför att han har fullkomligt rätt. Medicinalstyrelsen är säkert inne på alldeles felaktiga vägar när den inte kan tänka sig någonting annat än denna tvångsanordning under förhållanden, som ju inte har med direkta katastrofsituationer att göra och inte berör krigsförhållanden o. d. Läget är ju ofta ett helt annat. Jag tror att med litet god vilja och litet förmåga till samarbete finns det möjligheter att nå en tillfredsställande anordning även på detta område.

Var skall man egentligen dra gränsen om man nu tycker att man på denna lilla grupp befattningshavare — sjukvårdspersonal, läkare, sjuksköterskor, sjukvårdsbiträden — kan tillämpa tjänstepliktslagen? Vilka grupper av yrkesutövare bedriver inte en sådan verksamhet som kan betraktas såsom livsviktig och där ett avbrott i vederbörande befattningshavares funktioner kan leda till allvarliga störningar i samhällsorganismen? Det är klart att det kanske inte spelar någon roll om författare, skådespelare och tillverkare av lyxbetonade produkter under någon tid inställer sin verksamhet. Även om vissa värden här skulle gå förlorade, kan man dock inte säga att något livsviktigt skulle sättas på spel.

Låt oss dock tänka på alla dem som är sysselsatta i livsmedelsbranschen. Det torde anses fastslaget, att orsaken till den paratyfus epidemi vi hade i somras ytterst kan hänföras till livsmedelskonflikten. Jag bortser nu alldeles från de på sista tiden framförda förmodandena om sabotageåtgärder, som jag inte någonstans sett bekräftade. Med hänsyn till allt vad man vet om den bristfälliga behandling köttet utsattes för vid livsmedelskonflikten får man säga, att denna måste betraktas som huvudanledningen till epidemien. Denna gången var det, som jag nämnde, en relativt

bagatellartad epidemi som blev följd, men den medförde dock arbetsoförmåga eller avstängning från arbetet för ett mycket stort antal i produktionen sysselsatta människor. Följderna av en sådan arbetskonflikt kan en annan gång leda till en allvarligare infektionssjukdom. Då skulle det inte vara förvånande om myndigheterna — med de erfarenheter de då skulle ha av tvångsåtgärder — sade sig, att om vi förut använt tjänsteplikt för vissa grupper, varför kan man då inte gå över till tjänsteplikt för de och de grupperna? Steget blir ofta inte så stort. Därför tror jag att det av både principiella och praktiska skäl är så viktigt, att man undviker att tillämpa dessa tvångsåtgärder som inte endast ter sig stötande och motbjudande för vederbörande befattningshavare utan också kan leda till konsekvenser på hela arbetslivets område. Man skapar på så sätt ett mått av otrevnad, som gör att vi känner oss leva i ett tvångsdirigerat samhälle, vilket vi inte är vana vid. Följden blir alltså att frivilliga åtgärder i första hand bör rekommenderas, och jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet Hedlund här varit inne på samma tankegång.

Statsrådet Hedlund säger att han i början av oktober hade kontakt med Sveriges läkareförbunds ledning för att med den överlägga huruvida man inte skulle kunna skapa en epidemiberedskap på frivillighetens väg. Då jag sedan många år är medlem i läkarförbundets centralstyrelse har jag funnit anledning att just i dag då jag fick interpellationssvaret ta reda på hur långt man hunnit från läkarförbundets sida när det gäller utarbetandet av ett förslag till en sådan överenskommelse. Jag kan bara mera skissartat ange hur man tänkt sig detta arbete.

Jag tar först upp frågan om sjukhusplatserna. På en ort som är hotad av en epidemi har man tänkt sig, att man skulle avstänga låt mig säga en fjärdedel

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

av sjukhusets avdelningar för att reservera dessa för vård av vederbörande epidemifall. Om sedan sjukdomen ytterligare breder ut sig kan man tänka sig att utrymma delar av andra specialavdelningar på sjukhuset. Man kan också tänka sig möjligheten att utrymma en hel specialavdelning, t. ex. en avdelning för hudsjukdomar eller liknande om någon sådan finns. Denna skulle man använda för epidemiens bekämpande och för behandling av dem som drabbats av epidemien. Vårdpersonal skulle erhållas från den epidemiologiskt skolade personal, som finns inom vederbörande epidemidistrikt.

Vidare hade man från vederbörande läkarförbunds sida tänkt sig att uppätta en beredskapskår. I princip är detta samma tankegång som jag varit inne på i min interpellationsframställning här. Beredskapskåren skulle omfatta yngre läkare, framför allt underläkare på sjukhusen. Dessa skulle teckna kontrakt med läkarförbundet. Vidare skulle medicine kandidater med någon sjukhusvana vara med i denna beredskapskår.

Själv har jag i min interpellation skisserat ett annat förfaringssätt, vilket dock i princip är lika med läkarförbundets förslag. Jag hade tänkt mig — och jag vill be herr statsrådet vara vänlig att närmare överväga den tanken — att man skulle ha en kår under statlig ledning. De statliga myndigheterna skulle även leda rekryteringen av denna kår. Vi har ju faktiskt en ganska god förebild inom försvarsväsendet när det gäller sådana här beredskapskårer i form av försvarets läkarreserver när det gäller militärsjukvården. Det finns säkerligen en hel del att lära av erfarenheterna därifrån i det här avseendet. Vederbörande skulle ju ha vissa förmåner — jag skall inte närmare yttra mig om dessa — och en fördel som den militärläkarpersonal har som tillhör fältläkarkårens reserver är att de får ett litet pensionsbelopp när de har

tjänstgjort en viss tid. Även sådana saker, som ju anses eftertraktade, skulle kunna övervägas. För min personliga del lutar jag närmast åt att föredra det alternativet framför det av läkarförbundet skisserade, att det hela skulle skötas i privat regi, men tanken är densamma, och jag uttalar den förhoppningen, att statsrådet inom kort skall kunna få ett besked från läkarförbundet.

Läkarförbundet arbetar ju här i samförstånd med den högsta och bästa tillgängliga expertis som vi över huvudet taget har. Vi har så mycket som tänkas kan på det här området — epidemiologiskt verksamma läkare, vetenskapsmän och andra — så jag tror att det förslag som kommer och som självfallet måste vara utarbetat i detalj och inte bara löst skisserat som jag har gjort här — det är därför som det väl tar litet mera tid innan man får det klart — skall ge god grund för fortsatta förhandlingar med inrikesdepartementet och dess chef.

Det vore kanske också lämpligt att nu söka kontakt även med andra berörda personalorganisationer. Vi har ju den inte mindre viktiga stora gruppen av sjuksköterskor och sjukvårdsbiträden, som det också gäller att på lämpligt sätt få in i denna beredskap. Jag tror att det vore klokt att inte vänta för länge med detta, utan redan på ett ganska tidigt stadium söka kontakt också med dessa.

Även när det gäller den andra delen av min interpellation, den som berör ersättningsfrågan, noterar jag med tillfredsställelse att statsrådet så till vida har upptagit min tanke, huruvida det icke skulle kunna tillskapas mera generella regler för ersättning till sådana som på ett eller annat sätt har drabbats av epidemierna, antingen de har varit sjuka själva eller måst avstångas på grund av smittofara, att statsrådet bebådar en närmare utredning sedan vi har behandlat den proposition, som

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

väl kommer endera dagen, om ersättningsfrågan för den nu avslutade epidemien. Kanske blir det därför anledning att i ett senare sammanhang återkomma till den frågan.

Det tredje avsnittet av min framställning gällde den allmänna epidemiologiska beredskapen, och här kommer statsrådet in på de olika hygienförbättrande åtgärder som redan finns, förbättringar som har inträffat även under de allra sista åren. Men även med allt erkännande åt vad som har gjorts eller föreslagits här måste det nog fastslås att det i mycket stor utsträckning rör sig om allmänna och föga detaljerade bestämmelser för förbättring av ladugårdshygien och liknande saker. Jag tänker t. ex. på en sådan sak som föreskriften att man, om man skall uppföra en ny ladugård, måste skaffa kylanordningar för att kunna bevара mjölken frisk. Denna föreskrift gäller inte för det gamla beståndet av ladugårdar, detta av ekonomiska skäl. Det betyder att det kommer att dröja åtskilliga tiotal år innan de gamla, mindre tillfredsställande anordningarna har försvunnit.

Det är naturligtvis bra att vi har en hygienisk konsulent inom varje landstingsområde, vilken skall stå till förfogande för inspektion av ladugårdarna i hygieniskt avseende, men jag måste verkligen fråga mig om det kan vara möjligt för en enda person att hinna med ett så betydande antal inspektionsfall som det blir fråga om inom ett landstingsområde. Jag tror att det skulle vara svårt även om vi hade två befattningshavare inom varje landstingsområde som sysslade med detta. Därför tror jag att man skulle kunna vidtaga åtgärder i förbättrande syfte härvidlag.

Till sist vill jag säga ett par ord om en sak som har diskuterats mycket livligt i tidningarna den sista tiden och som har satt sinnena i svallning på ett alldeles särskilt sätt, nämligen frågan om den infekterade mjölken. Där har ganska alarmerande skrivelser förekom-

mit i pressen, och jag vill inte sticka under stol med att jag tycker att en del av vad som har sagts i den här frågan nog är överdrivet. Man kan inte med fog göra gällande att ens en mjölk som är starkt bakteriehaltig nödvändigtvis behöver medföra hälsofara, och denna infekterade mjölk är ju inte heller en generell företeelse. Någon smittospridning i egentlig mening rör det sig inte om här. Men även med denna reservation och med den reservation som innebär att jag inte tycker om en kampanj som är upplagd så att den på ett alldeles särskilt otrevligt sätt riktar sig mot en grupp av människor i vårt land, i detta fall den jordbruksidkande befolkningen — det finns tongångar i denna kampanj som jag inte kan instämma i — tror jag att det ändå kan vara bra att vi ibland får en sådan här klämtare, som talar om för svenska folket — ena gången kan det gälla jordbrukare och lantarbetare, andra gången helt andra befattningshavare — att vi måste bekämpa snusk och orenlighet över huvud taget, att vi inte kan vidta tillräckligt skarpa och noggranna åtgärder för att höja den personliga hygienien. Om kampanjen enbart har detta syfte, tror jag att den förtjänar stöd och uppmuntran och att den inte borde väcka så mycket irritation. Det gäller i alla fall på lång sikt en förbättring av ett allmänt hygieniskt tillstånd, som från olika synpunkter borde te sig önskvärd. Om man alltså någon gång kommer fram med sådana här påpekanden tror jag bara det är bra, ty det är ett viktigt led i höjandet av den allmänna standarden, i vilken också ingår en förbättring av den personliga renligheten. Om kampanjen fyller ett sådant syfte, tror jag ingalunda den har varit förfelad.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Herr von Friesen berörde nyss hälsovårdsstadgekommitténs förslag och var av den uppfattningen, att vad kommittén hade gått in för var av alltför begränsad omfattning i det att det inte kom att gälla de redan befintliga ladugårdarna. Det är väl en fråga som får ventileras under remissens gång, och sedan får man se vad man kommer fram till för resultat.

Redan nu vill jag tala om, att det dock för lantbrukarnas del finns ett ganska starkt motiv att se till att mjölken ur hygienisk synpunkt är så bra som möjligt. Prisskillnaden mellan den bästa mjölken ur hygienisk synpunkt — jag lämnar alltså fetthalten åsido i detta sammanhang — och annan mjölk är inte mindre än 3,8 öre per liter. Detta gäller för stockholmsleveranserna. Det är klart att man kan tänka sig en ännu större prisskillnad. Jag tror att man inte är främmande för en sådan sak i den kommitté, som på Mejeriernas riksförbunds initiativ arbetar sedan något år tillbaka.

Med detta har jag också velat göra klart att jag självfallet är helt införstådd med vikten av att söka få fram så goda livsmedel som det över huvud taget är möjligt och att försöka få dem så goda även ur hygienisk synpunkt som det låter sig göra. Jag tror också som herr von Friesen, att kritik många gånger kan vara bra, och ofta är den för resten bra. Men det kan hända att den skjuter över målet så pass mycket att den blir nära nog verkningslös i vissa sammanhang. Man reagerar och undrar om det verkligen kan ligga till på det där sättet. Kan mjölken ha blivit så förskräckligt mycket sämre? säger den som vet hur hygienien ändå är från år faktiskt förbättrats i ladugårdarna. Den som haft tillfälle att se mejerierustningen i våra moderna mejerier eller den som haft tillfälle att se hur det går till i de stora moderna kon-

trollslakterierna och gör jämförelse med den s. k. ladslakt, som var mycket vanlig bara för ett tiotal år sedan, där man kanske höll till under någon brygga i närheten av ladugården eller stallet och slaktade, måste nog säga sig, att även om allt inte är som man önskar måste det nog ändå i stort sett ha gått framåt även på detta område liksom som på så många andra områden i vårt land.

Herr von Friesen har säkert fattat mig rätt i fråga om min principiella inställning till frågor om tjänsteplikt. Jag betraktar det som någonting som man skall söka undvika. Man skall göra allt vad man kan för att klara detta på frivillig väg. Jag tror också på möjligheten av en sådan lösning och har tänkt ta kontakt med andra personalorganisationer inom den närmaste tiden. Men jag har gärna sett att jag först fått ta del av de tankegångar som läkarförbundet ställde i utsikt att informera mig om.

Sedan var det några påpekanden till herr Johansson i Stockholm. Som jag har nämnt i interpellationssvaret kommer statsrådet Hjalmar Nilson snart att besvara en fråga rörande vattenföroreningarna, och jag föreställer mig att han i det sammanhanget också kommer att nämna någonting om det speciella spørsmål herr Johansson har riktat till mig om anledningen till dröjsmålen med statsbidrag till reningsanläggningar. Det är ju frågor, som närmast ankommer på statsrådet Hjalmar Nilson att pröva.

Herr Johansson i Stockholm sade, att liv hade kunnat räddas — han syftar då på paratyfusedepidemien — om platser hade funnits och om en effektiv fältepidemiologisk undersökning hade igångsatts på ett tidigt stadium.

Vad den första frågan beträffar, nämligen om platsbristen och dödsfallen, vill jag hänvisa till en redogörelse som jag har erhållit från medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå, där man har granskat de olika dödsfallen och kommit fram till bl. a. följande: »I ett fall har plats-

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

brist åberopats, men med det förtydligandet att det inte heller ansetts nödvändigt att föra patienten till epidemisjukhus, då de kliniska symtomen till en början var lindriga...» Det är det enda fall som man över huvud taget i detta sammanhang tycks kunna diskutera, enligt vad man nu meddelar från medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå.

Vad sedan de fältepidemiologiska undersökningarna beträffar och möjligheterna att klara situationen, om man hade satt i gång dem i större omfattning tidigare, vill jag citera ett uttalande från statens bakteriologiska laboratorium: »Hade man vid den första epidemiens utbrott i Kronobergs län kunnat förutse, att en exceptionellt omfattande epidemi var under uppsegling inte bara i detta län utan inom flera andra delar av landet, hade man bort försöka att omedelbart beordra minst tre epidemiologer till epidemiområdet.»

Alltså, om man kunnat förutse omfattningen av epidemien på ett mycket tidigt stadium, skulle man skickat fler epidemiologer, men man gjorde det inte, därför att man inte förutsåg detta. Vi är ju människor allihopa, och man kan inte mer än i mycket begränsad omfattning skåda in i framtiden, även om vi tycker att vi nått rätt långt i många avseenden på detta område.

Vad sedan gäller de åtgärder, som vidtagits sedan man fick klart för sig att en barnförlamningsepidemi var att vänta, tror jag man gjorde ungefär vad som var möjligt vid den tiden. Staten skaffade respiratorer. Man tog kontakt med landstingen och bad dem skaffa sig sådana. Man bad dem ordna upp på epidemisjukhusen, skaffa röntgenapparater o. s. v. Men sådant tar tid och dylika apparater han man inte få överallt, och det är väl ett sådant fall som herr Johansson i Stockholm syftar på. Man har vidare anordnat kurser för personalen, så att den skall vara mera lämpad att sköta sina uppgifter.

Det var en liten detalj, som jag kom

att särskilt fästa mig vid i herr Johanssons i Stockholm anförande, nämligen om strömavbrott vid respiratorerna. Det är klart att det är en mycket betänklig sak, men man har faktiskt inte överlämnat åt slumpen att klara sådant utan räknar med att det vid strömavbrott måste bli manuell hantering av apparaterna. Herr Johansson i Stockholm talade också om att man på ett ställe från brandkåren rekvirerat fyra man för att hålla respiratorerna i gång. Man har då tydligen gjort vad som över huvud taget varit möjligt att åstadkomma och vad som också behövde göras vid ett sådant tillfälle.

Sedan några ord om gammaglobulinet, vaccinationsmedlet som vi hoppas snart är föråldrat, eftersom man är på väg att få fram ett nytt. Gammaglobulinet framställs för närvarande i vårt land enligt vad som har uppgivits i interpellationssvaret i 3 000—4 000 doser per år. Varje person skall ha tre omgångar av vaccinet, om man skall klara en normal period. Detta betyder att för närvarande har man vaccinationsämne för ungefär 1 000 personer. Om man skulle tänka sig att kunna skaffa fram blod — här gäller det inte forsknings- och laboratoriemöjligheter — till det tiodubbla antalet — mer lär inte vara möjligt — skulle det alltså röra sig om högst 10 000 människor som skulle kunna ges vaccin. Även om detta är värdefullt så är det som allmänt motmedel av liten betydelse. Men man är på det klara med att man har ett väsentligt bättre vaccin inom så nära räckhåll, att man nästa år skall kunna börja använda det.

Sedan var det frågan om virusforskningen. 1948 fick vi, som det har sagts här både av mig och av herr Johansson i Stockholm, en professur i detta ämne. Den har inte varit utan resurser, även om man inte fått den nybyggnad som man ville ha för ändamålet. Man har arbetat i provisoriska lokaler och uppenbarligen med mycket gott resultat,

Svar på interpellationer ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

eftersom man räknar med att redan nästa år kunna glädja svenska folket med att det är möjligt att sätta i gång med vaccinering mot den av alla fruktade polion. Det är något som vi har anledning att vara ytterligt glada över. Visst skulle man ha kunnat önska, att man fått fram ett sådant medel långt tidigare, men nu är det ju en gång så med den vetenskapliga forskningen, att den behöver tid på sig. Man får inte fram forskningsresultat till den dag man begär och vill, men forskarna arbetar oförtrutet, och rätt som det är visar det sig att de lyckats i sina betydelsefulla uppgifter.

Om man begrundar de olika saker som är omnämnda i interpellationssvaret, skall man säkert se att det bedrivs ett intensivt arbete för att stärka hela vår epidemiologiska beredskap.

Fröken HÖJER (fp): Herr talman! Liksom herr von Friesen vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att statsrådet anser, att alla möjligheter att anskaffa personal bör prövas innan man går över till att tala om tjänsteplikt vid epidemier på det civila området. Alla som har yttrat sig över förslaget om tjänstepliktslag är överens om att åtgärder bör vidtas för förstärkning av den personella beredskapen.

Den pågående polioepidemien — jag tänker närmast på den — var anad minst ett halvår i förväg. Man har anslagit pengar och senare, när epidemien brutit ut, också anordnat en kurs, men man har inte vidtagit åtgärder för att skaffa fram behövlig personal eller samrått med personalorganisationerna. Uppgiften att skaffa personal har man under denna svåra epidemi helt överlåtit på personalorganisationerna.

Det är tre grupper som närmast berörs av denna fråga: läkare, sjuksköterskor och sjukvårdsbiträden. Redan 1943/44 diskuterade man inrättande av en reservsköterskekår. Då fanns det alltså privatsköterskor i detta land, och

det var fråga om hur man skulle bereda denna kår en plats i samhället. Svensk sjuksköterskeförening föreslog vid det tillfället i en underdånig skrivelse, att en reservsköterskekår måtte inrättas. Denna hemställan ligger alltjämt i departementet. Man tycker att det nu när fem månader har gått under en intensiv epidemi borde ha kunnat vidtas effektiva åtgärder för att skaffa personal, så att inte den uppgiften helt fått överlämnas åt personalorganisationen.

Det kanske kan vara av intresse att få höra några siffror som visar vilket antal sjuksköterskor som kan krävas.

Det har under senare år varit svårt att få tillräckligt många sjuksköterskor ens till vanliga semestervikariat. I år kom epidemien mitt under semester tiden, som ju sådana epidemier brukar göra, och man hade inte i förväg utrett hur man skulle fylla det ökade behovet. Vi har länge insett att arbetsförmedlingen för sjuksköterskor inte fungerar som den borde göra, och frågan har debatterats fram och tillbaka av personalorganisation, medicinalstyrelse och departement. Medicinalstyrelsen har bland annat föreslagit ett statsbidrag för att man skall kunna lösa frågan. Vi har inte sett till något statsbidrag. Vi har emellertid ansett det viktigt att företa en omorganisation, men tyvärr har vi inte hunnit med den förrän just i år. Kanske tack vare detta har man under denna epidemi enbart i Stockholm lyckats skaffa 122 sjuksköterskor under den värsta tiden från 15 juli till 3 november, och under samma tid har 68 sjuksköterskor förmedlats ut till landet från arbetsförmedlingen i Stockholm.

Nog tycker man att det kunde ha vidtagits fler åtgärder, ägt rum mer samråd och lämnats mer hjälp åt dem som har dessa frågor om hand.

Det gäller att bibehålla kontakten med de medlemmar av denna grupp som lämnar yrket. Såväl sjukvårdsbiträden som sjuksköterskor rekryteras

Svar på interpellation ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

huvudsakligen bland kvinnor. Här gäller det frågan om gift kvinnas yrkesarbete, och där har samhället syndat mycket. Det gäller för denna grupp inte endast att hålla kontakt med arbetsförmedlingen så att man snabbt kan komma tillbaka, utan det gäller också att bevara yrkeskunnigheten. Det kan tyckas att man bara behöver kalla in en 45-årig sjuksköterska för att få tillgång till en kunnig sjuksköterska. Men om vederbörande har gift sig vid 30 års ålder, är hon inte en kunnig sjuksköterska vid 45 år. Själv är hon dessutom ängslig att börja i vilken del av sjukvårdsarbetet man än sätter henne. Hon får nämligen, sådant läget är i dagens sjukvård, höra mer eller mindre suddiga ordinationer, vilkas innebörd hon måste känna väl till, liksom hon måste veta olika förbehandlingar för operationer och mycket annat. Händer det någonting på grund av något fel hon därvidlag har gjort, ställs hon inför domstol och får dessutom betala skadestånd. Man har inte lust att plötsligt kasta sig in i ett yrke där man kan råka ut för sådana saker. Därför gäller det att hålla kontakt med vederbörande, så att man då och då kan erbjuda dem arbetsuppgifter som de orkar med. Det gäller alltså för arbetsförmedlingen inte bara att hålla kontakt utan också att försöka få fram sådana arbetsuppgifter som de gifta orkar med. Därvidlag stöter man på de rigorösa bestämmelserna i vårt tjänstereglemente — vi har just en annan sådan fråga uppe i dag — som gör att man inte kan anställa folk på deltidstjänst med alla olika förmåner, och därför har vederbörande inte lust att gå kvar. Vi får då inte de kunniga människor som vi kunnat få, om de fått stå kvar i deltidstjänst.

Jag tror att det är viktigt att vi tittar på dessa frågor innan det blir för sent. För varje år som går blir vi av med ungdomar, som vi kunde ha be-

hållit som en mycket, mycket värdefull hjälp såväl i hälso- och sjukvården som i våra olika skolorganisationer.

Herr talman! Jag har med det sagda bara velat uttala en förhoppning om att statsrådet fortast möjligt tar upp frågan om någon form av reservsköterskekår. Jag är på intet vis beredd att skissera hur denna reservsköterskekår skall se ut, men jag kan peka på att vi inom försvarsväsendet redan har en reservsköterskekår, som nog principiellt skulle kunna tjäna som mönster för ifrågavarande kår.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Jag är fullt överens med fröken Höjer om det önskvärda i att sjukvården får tillgång även till sådan arbetskraft, som inte kan disponeras hela dagen utan bara under någon del av densamma, och jag vill försäkra att spörsmålet kommer att ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde: Herr talman! I en interpellation har fru Ewerlöf frågat mig dels om jag uppmärksammat, att Oscars församling sökt erhålla en tomt för församlingsbyggnad på Gärdet, dels om jag har för avsikt att inom en snar framtid vidtaga åtgärder för att tillgodose församlingens önskemål i detta avseende.

Såsom interpellanten i sin motive-ring för frågorna anför, har kyrkorådet i Oscars församling i skrivelse den

Svar på interpellation ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

9 juni i år hos Kungl. Maj:t hemställt om att få förvärva en för en församlingsbyggnad lämplig tomt på Gärdet. I skrivelsen, som bl. a. omfattar en utförlig redogörelse för frågans tidigare handläggning, förordas en tomt på Kampementsbackens sluttning intill Värtavägen. Såsom kyrkorådet framhåller, förutsätter emellertid ett förvärv av denna tomt, att även Stockholms stad lämnar sitt medgivande, enär tomten är belägen på det friområde till vilket staden, enligt det med staten år 1946 ingångna avtalet, har nyttjanderätt på femtio år. Med hänsyn till detta avtal har djurgårdsnämnden, till vilken kyrkorådets skrivelse remitterats, tagit kontakt med vederbörande i Stockholms stad och föreslagit, att överläggningar i frågan skall upptagas mellan de statliga, kommunala och kyrkliga myndigheter, som är berörda av den. På grund av mellankommande hinder har emellertid överläggningarna ännu icke kunnat komma till stånd. Enligt överenskommelse mellan djurgårdsnämnden och representanter för Stockholms stad skall emellertid förhandlingar upptas vid första lägliga tillfälle.

För min egen del finner jag med hänsyn till de olika intressen, som föreligger i det här fallet, dessa förhandlingar nödvändiga, och jag anser mig därför böra avvakta resultatet av dem, innan jag tar ställning till kyrkorådets framställning.

Med vad jag sålunda anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå yttrade

Fru EWERLÖF (h): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation angående tomt på Gärdet till församlingsbyggnad för Oscars församling.

Jag vill då först säga, att jag är väl medveten om att i förhandenvarande situation är det svårt för att inte säga

omöjligt för statsrådet att kunna ge mig ett direkt och kategoriskt besked i denna sak. Jag kan emellertid inte underlåta att göra några reflexioner i anledning av denna fråga.

Under mer än tio års tid har Oscars församling i upprepade framställningar lagt fram sitt beträngda läge i vad det gäller dess församlingsverksamhet. Församlingen är stor, omkring 44 000 människor, av vilka ungefär hälften är bostatt på Gärdet. De lokaler, som där står till förfogande för församlingsverksamheten, är inte endast provisoriska utan också djupt otillfredsställande. En källare, f. d. mjölkbutik, används för en del av verksamheten, medan söndags-skoleverksamheten är inrymd i tre mindre lokaler. Nu vet jag, och det säger ju också statsrådet i sitt svar, att år 1946 träffades en överenskommelse mellan staten och Stockholms stad, vilken går ut på att staden femtio år framåt skall ha nyttjanderätt till det friområde där den eftertraktade tomten ligger. Det är således ytterst hos Stockholms stad som avgörandet nu ligger. Jag är medveten härom, men jag kan ändå inte värja mig för den fråga, som jag föreställer mig otaliga gånger ställts av församlingsborna i Oscars, nämligen om det skall behöva ta så lång tid med ett ärende av denna vikt. Den senaste skrivelsen — tyvärr kanske det inte blir den sista — kom i juni i år och är remitterad till djurgårdsnämnden, som i sin tur lär ha gjort framställning till Stockholms stad om förhandlingar. Dessa förhandlingar har, fastän vi nu är i slutet av november, fortfarande inte kommit till stånd. Och man frågar sig med beklämning, om detta är en isolerad företeelse eller om det föreligger en allmän tendens till svårigheter för kyrkan att kunna bygga ut den yttre ramen för sin verksamhet så, att den kan fylla sin uppgift.

Jag kan självfallet inte här ge råd om hur man skall kunna komma till

Svar på fråga ang. förbättring av riksvägen 4 på sträckan Norrköping—blekingegränsen.

rätta med dessa förhållanden. Jag vill bara förutsätta att kronan som markägare och som den ytterst ansvarige för den allmännyttiga bygghusen skall, om Stockholms stad fortfarande inte svarar på det initiativ som tagits, göra en ytterligare hemställan, så att överläggningar verkligen kommer till stånd och klarhet kan nås i en fråga som är så ytterligt väsentlig som denna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.

Svar på fråga ang. förbättring av riksvägen 4 på sträckan Norrköping—blekingegränsen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som anförde: Herr talman! Herr Svensson i Krokstorp har frågat mig, om jag är beredd att vidtaga sådana åtgärder, att rikshuvudväg nr 4 även på sträckan Norrköping—blekingegränsen snarast sättes i sådant skick, att den motsvarar behovet av fullgoda kommunikationer i denna del i landet.

Med anledning härav vill jag svara följande.

Ifrågavarande delsträcka ligger inom både Östergötlands och Kalmar län. Verkställda utredningar har givit vid handen, att icke oväsentliga ombyggnader och förbättringar på vägen är erforderliga. Totalkostnaden härför har beräknats till omkring 100 milj. kronor. Angelägenhetsgraden av dessa arbeten måste dock givetvis vägas i första hand mot behovet av ombyggnad på övriga delar av rikshuvudvägnätet. Härvid måste hänsyn tagas till bl. a. trafikens storlek. Företagna trafikräkningar visar, att trafiken på denna väg genom Kalmar län, särskilt inom den norra länsdelen, är ringa i förhållande till andra rikshuvudvägars trafik.

På den vägsträcka frågan gäller avser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

att under löpande flerårsplansperiod 1952—1956 med medel från anslaget till Byggande av huvudvägar inom kort påbörja dels en ombyggnad för 1,6 milj. kronor av vägdelen förbi Mönsterås, dels en omläggning av vägen förbi Verkeback mellan Oskarshamn och Valdemarsvik för en kostnad av 3,4 milj. kronor, inklusive brobyggnad. Vidare planeras att år 1955 igångsätta en ombyggnad av ca 8 km av vägen förbi Gamleby till en beräknad kostnad av 5,5 milj. kronor.

Av medel från förstärknings- och förbättrings- samt vägbeläggnings- och broanslagen har under åren 1952 och 1953 nedlagts 3,2 milj. kronor, och under tiden 1954—1956 avses ytterligare sådana arbeten komma till stånd för tillhoppa 6,7 milj. kronor.

Under 5-årsperioden 1952—1956 beräknas sammanlagt i runt tal 16 milj. kronor från anslag för kronans väghållning komma att nedläggas på denna sträcka av rikshuvudvägen.

Detta synes mig innebära icke oetydliga arbeten. En fortsatt ombyggnad av vägdelen torde få ytterligare övervägas, då flerårsplanerna nästa år förnyas för perioden 1955—1959. Av väsentlig betydelse härvid blir givetvis vilka finansiella resurser som för framtiden kan komma att ställas till vägväsendets förfogande.

Härefter yttrade:

Herr **SVENSSON** i Krokstorp (h): Herr talman! Jag ber att till statsrådet Hjalmar Nilson få framföra mitt tack för svaret på min fråga, även om svaret inte inrymmer några direkta löften om en snabbare takt i ombyggnadsarbetena beträffande riksvägen 4.

Enligt svaret skall ombyggnadskostnaderna för delen Norrköping—blekingegränsen draga en kostnad av omkring 100 miljoner kronor. För innevarande femårsperiod sägs det, att för denna vägsträcka med en längd av cirka

Ang. statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning.

350 km är anslaget cirka 16 miljoner kronor, vilket gör drygt 3 miljoner kronor per år. Om den takten skall hållas, får vi räkna med en ombyggnadstid av 30 år. Nog hade vi räknat med att större hänsyn skulle tagas till det förhållandet, att de bygder riksväg 4 genomlöper praktiskt taget är i avsaknad av järnväg. Här om någonsin bör väl alla krafter sättas in för en snabb lösning av dessa bygders kommunikationsproblem.

När statsrådet i fortsättningen säger, att trafiken på riksväg 4 är ringa i förhållande till trafiken på andra riksvägar, så är detta fullt förklarligt och naturligt. Man väljer inte en sämre eller en urusel väg, om det finns andra möjligheter. Den marritten vill vi också förskona biltrafikanterna ifrån.

Nu skall villigt erkännas, att ombyggnaderna vid Verkeback, Gamleby och Mönsterås löser några av de mest trängande behoven, men skall det dröja 30 år innan ombyggnaden är fullföljd, bör det övervägas om riksvägsskyltarna över huvud taget skall vara kvar.

Vi anser oss missgynnade och eftersatta i kommunikationshänseende, men vi är också på det klara med att en förbättring av dessa förhållanden kraftigt skulle påskynda utvecklingen — vilket bör vara ett riksintresse — och hindra avfolkningen. Inte minst turistlivet skulle kunna utvecklas i de vackra och på historiska minnen rika bygder, som vägen genomkorsar. Därför förväntar vi, att de beslutande myndigheterna vid fördelningen av väganlagen beaktar de stora behoven härvidlag, så att ombyggnadstakten kan ökas och arbetena helst utföras i ett sammanhang.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**: Herr talman! Jag vill gärna betyga, att jag har den uppfattningen, att vägarbetena skall bedrivas i all den omfattning som är ekonomiskt möjlig. Väganlagen måste emellertid fördelas så, att de kommer till största nytta för trafiken.

Dessutom är det här frågan om hur stora väganlag vi har att räkna med i fortsättningen. Herr Svensson i Krokstorp ifrågasatte, att vi skall satsa pengar på riksväg 4 i sådan omfattning, att arbetet där skulle kunna fullföljas i ett sammanhang. Jag vill då nämna, att det enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uträkningar på denna väg förra året fanns en trafikintensitet på relativt långa sträckor av endast 200—300 fordon per dygn. Om man skulle utföra önskvärda arbeten i en följd på hela denna väg skulle detta innebära att många, många vägsträckor i vårt land — både sådana av huvudvägsnatur och andra — som har flerdubbel trafikbelastning, fick eftersättas för en ganska svagt trafikerad väg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.

Ang. statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av väckt motion om statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **AGER** (sp): Herr talman! Jag har till statsutskottets utlåtande nr 164 fogat en blank reservation. Det har jag gjort med anledning av utskottets ställningstagande till motionen av herr Söderquist med begäran om en utredning och därav föranlett förslag om sådana bestämmelser att den, som av domstol tilldömes rätt till skadestånd eller annan ekonomisk ersättning, erhåller möjlighet att få sina genom dem godkända rättsanspråk uppfyllda. Det inträffar nämligen då och då att våra domstolar, samtidigt som de dömer en skyldig att utgiva visst skadestånd eller viss er-

sättning, nödgas besluta, att vederbörande skall omhändertagas för vård på sinnessjukhus, eller dömer honom till långt frihetsstraff. De som skall ha skadestånd kan då inte få detta, och det är ju inte rimligt.

Utskottet har visserligen uttalat att det finns en utredning, som behandlar det fortsatta reformarbetet på skadeståndsrättens område, och att denna eventuellt skulle kunna ta upp saken. Utskottet uttalar emellertid också, att man är fullt medveten om de stora svårigheter som möter. Även jag är medveten om dessa, men jag ifrågasätter, om man ändå inte skulle kunna bryta ut denna fråga och lösa den särskilt, när det gäller brott. Man har gjort det, om jag inte är fel onderrättad, då det varit fråga om skadegörelse som vållats av interner från våra ungdomsvårdsskolor.

Jag förstår fullkomligt om en drabbad familj tycker att en dom, som föranleder att skadestånd inte kan utbetalas, är meningslös. Jag hoppas därför att de pågående utredningarna skall beakta detta spörsmål.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan jag har bara velat delge kammaren dessa synpunkter.

Herr ONSJÖ (bf): Herr talman! Fröken Ager ställde intet yrkande, varför jag egentligen inte behövt begära ordet. Jag vill emellertid bara säga att det problem, som motionären har tagit upp, inte är alldeles nytt, utan det har varit uppmärksammat sedan lång tid tillbaka. Problemet är mycket stort, vilket också konstaterats av utredningarna. Fröken Ager hade det önskemålet, att denna fråga skulle brytas ut som en liten obetydlig detalj, men det tror jag inte går. Problemet är förvisso av mycket stora mått.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas.

§ 12.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en fastighet i Västerbottens län;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan; och

nr 167, i anledning av väckta motioner om vissa utredningar i befolkningsfrågan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning av Stockholms örlogsbas.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 200, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 april 1953, föreslagit riksdagen besluta, att Stockholms örlogsbas skulle flyttas till Stockholms södra skärgård i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i berörda statsrådsprotokoll.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte besluta att Stockholms örlogsbas skulle flyttas till Stockholms södra skärgård i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 april 1953.

Reservation utan angivet yrkande hade angivits av herr Åkerström.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ÅKERSTRÖM (s): Herr talman! Kammarens ärade ledamöter ser av utskottsutlåtandet, att vi här har att ta

Ang. flyttning av Stockholms örlogsbas.

ställning till frågan om flyttning av Stockholms örlogsbas. Då vi läser handlingarna får vi veta, att denna fråga har diskuterats och utretts i olika etapper under närmare hundra år, och nu har man kommit fram till ett förslag att riksdagen skall i princip ta ställning till en flyttning av örlogsbasen och vilka åtgärder som skall vidtas där ute vid den s. k. Sköldudden på Muskö. Vi får också veta att det hela kommer att kosta stora pengar, enligt beräkningarna 252 miljoner utöver de miljoner, som redan är investerade för annat ändamål. Samtidigt får vi reda på att programmet inte kan tänkas realiserat förrän om tio å femton år.

Av utskottets eget uttalande finner vi — det erkänner jag villigt — att man skrivit ganska restriktivt om hur man skall gå till väga vid realiserandet av det föreslagna principbeslutet. Utskottet anser, att man inte har bundit sig beträffande detaljerna, och man skall sålunda för framtiden ha en mycket stor rörelsefrihet. Det är i och för sig berömligt, sett ur min synpunkt, att man har skrivit på detta sätt, men summan är ju ändå mycket stor.

På sidan 12 i utlåtandet redovisas från utskottets sida, att »Kungl. Maj:t den 23 juli innevarande år tillsatt en kommitté, örlogsvarvsutredningen, för översyn av örlogsvarvens organisation under såväl freds- som krigsförhållanden, därvid även närliggande marinorganisatoriska problem borde utredas. Ej enbart frågan om flottans framtida sammansättning utan även resultatet av nämnda utredningsarbete kan således komma att medföra vissa omDispositioner beträffande den i propositionen skisserade utbyggnaden». När jag läst detta har det föranlett mig att i utskottet ställa frågan: Kan inte detta innebära att om vi i dag fattar ett principbeslut, så föregriper vi i någon mån resultatet av dessa utredningar? Det har för övrigt tidigare redovisats en annan utredning, som skulle syssla

med någon del av vad som hör ihop med detta förslag.

Jag fick det svaret i utskottet, att man inte bör uppfatta det så. Mig förefaller det likväl, som om det skulle vara svårt för någon att här stiga upp och garantera, att ett principbeslut inte på något sätt skulle komma att föregripa dessa utredningar. Själv lutar jag åt den uppfattningen att det i någon mån kan tänkas komma att föregripa utredningsresultatet. Jag skulle helst se — det sade jag också i statsutskottet — att vi uppsköt avgörandet i principfrågan ännu något eller några år till dess att de övriga frågor, som man ändå skall utreda, är klarlagda genom respektive utredningar.

Gör vi det kan vi kanske om något år säga, att visserligen skall vi gå på flyttning av örlogsvarvet, men vi behöver inte räkna med ett arrangemang av den nu planerade omfattningen, eftersom vi måhända finner att vi — även av hänsyn till den statsfinansiella situationen — bör bringa ned omfattningen av vårt marina försvar, speciellt den del därav som avses få nytta av detta örlogsvarv främst i en krigssituation.

Jag skulle därför hellre föreslå: Skjut på saken tills den är utredd så att man också är något så när på det klara med hur vi skall ha det med vår flotta. I en sådan situation skulle vi i stället kunna tänka oss en forcerad takt i denna utbyggnad. För mitt vidkommande vill jag hoppas, att man då kan komma till det resultatet, att här räcker det med en plan som klart anger, att man inte skäligen behöver räkna med en större totalinvestering än ungefär halva den summa som här är angiven.

För egen del skulle jag således helst vilja ställa ett yrkande om avslag. Jag har emellertid tidigare misslyckats så många gånger med yrkanden om prutningar på det militära området att jag i dag avstår. Men skulle någon annan

Ang. tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna.

vilja ställa ett sådant yrkande kan han räkna på min röst.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **WARD** (s): Herr talman! Såsom herr Åkerström erinrade om har denna fråga varit föremål för utredning i nära hundra år, och det bör väl därför vara på tiden att man äntligen fattar ett beslut.

Jag tror att alla är överens om att den nuvarande örlogsbasen inte är lyckligt placerad mitt inne i Stockholm. Den bör flyttas ut, och det är dit förslaget nu slyftar.

Nu hade inte herr Åkerström något yrkande, och därför behöver man kanske inte säga många ord i denna fråga. Jag begärde emellertid ordet därför att herr Åkerström påminde om den nyligen tillsatta örlogsvarvsutredningen och ansåg, att det beslut som nu föreslås av statsutskottet skulle kunna föregripa denna utredning. Det är något missförstånd, herr Åkerström. Örlogsvarvsutredningen har faktiskt till sitt främsta syfte att söka ordna förhållandena mellan själva varvsdriften och marinverkstäderna samt mellan dessa båda företag och den högsta ledningen här i Stockholm. Man vill komma fram till en rationellare ordning beträffande administrationen av dessa kronans företag. Det är en helt annan sak, herr Åkerström, och det kan inte spela in vid behandlingen av den nu föreliggande frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s): Herr talman! I anledning av vad första avdelningens ärade ordförande här har anfört ber jag om kammarens tillstånd att återigen högläsa det jag redan har citerat: »Ej enbart frågan om flottans framtida sammansättning utan även re-

sultatet av nämnda utredningsarbete kan således komma att medföra vissa omdispositioner beträffande den i propositionen skisserade ombyggnaden.» Det är detta som jag fäster mig vid då jag tycker, att man inte här kan absolut garantera, att inte principbeslutet i någon liten mån kan tänkas föregripa utredningens resultat.

Herr **JACOBSON** i Villhelmina (s): Herr talman! Den ärade reservanten herr Åkerström uttalade ett önskemål om att det skulle framföras ett avslagsyrkande. Det är med glädje jag ber att få åta mig uppdraget att framföra ett sådant, varför jag, herr talman, ber att med den motivering, som herr Åkerström anförde, få yrka avslag på den kungl. propositionen.

Häruti instämde herr *Spångberg* (s) och fru *Torbrink* (s).

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa fastigheter i gamla Djurgårdsstaden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Ang. tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av väckta motioner angående tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Ang. kompensation till författare för bokutlåning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr SWEDBERG (fp): Herr talman! Detta utskottsutlåtande i anledning av en motion, bland vars undertecknare jag befinner mig, föranleder inte någon vidlyftigare kommentar ifrån min sida. Men jag vill gärna till det enhälliga statsutskottet uttala min tillfredsställelse över utskottets positiva syn på förevarande angelägenhet och ett tack för den välvilliga skrivningen i ärendet.

Jag erkänner villigt att den väg som utskottet anvisar, nämligen den, att riksdagens kamrar lägger denna angelägenhet i Kungl. Maj:ts händer, kan leda till väl så goda resultat som den i motionen förordade vägen. Därför vill jag gärna passa detta tillfälle att rikta en inträngande vädjan till Kungl. Maj:t — efter vad jag förstår kommer det närmast att gälla chefen för ecklesiastikdepartementet — att verkligen behjärta förevarande angelägenhet och snarast företa den av utskottet antydda utredningen och vidta de åtgärder, som denna i sin tur kan komma att föranleda.

I övrigt, herr talman, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag vill ansluta mig till motionärernas synpunkter. Jag vill emellertid när det gäller förklaringen om de mänskliga rättigheterna framhålla det ganska beklagliga faktum, att åtskilliga av de stater, som i Förenta Nationerna har varit med om att besluta om de mänskliga rättigheterna, icke när frågan kommit till deras egna lagstiftande organ har tillämpat dessa principer. Jag skall inte här nämna några namn. Jag skulle gärna, om utrikesministern hade varit närvarande, ha velat efterlysa en redogörelse för i vad mån staterna vidtagit lagstiftning i överensstämmelse med

denna rättighetsförklaring, som ju innebär bl. a. likhet när det gäller raser och mycket långtgående förpliktelser för de enskilda staterna. En sådan förklaring fanns egentligen redan i Förenta staternas författning av år 1789. Om man följt den amerikanska debatten härvidlag kan man diskutera, om ens Förenta staterna följer den mänskliga rättighetsförklaringen.

Man får emellertid också akta sig för att biträda en massa förklaringar av ungefär samma karaktär som Kellogg-pakten, där man förbjöd krig, och högtidliga statsmän förklarade att de skulle följa den. Men så fort det kom upp ett verkligt allvarligt problem struntade man i dessa principer. Det ligger en viss fara i att anta sådana resolutioner. Jag skulle anse det angeläget att vi i riksdagen finge en redogörelse av hans excellens utrikesminister för i vad mån denna rättighetsförklaring är förpliktande för de enskilda staterna, så att de inte säger ett i Förenta Nationerna och ett annat i sin egen lagstiftning som strider mot detta. Något sådant skulle skapa en misstro till Förenta Nationerna, som jag inte skulle tro att mänskligheten skulle ha det minsta gagn av.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Ang. kompensation till författare för bokutlåning.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av väckta motioner om kompensation till författare för bokutlåning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrades därvid

Herr DICKSON (h): Herr talman! Att döma av den offentliga debatt, som har föregått denna fråga om författarnas rätt till kompensation, tycks alla vara ense om att det är riktigt att författarna

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

skall få något för sitt arbete, och det är egentligen endast om sättet att få ut denna ersättning som man tvistar.

Nu föreligger emellertid en viss risk att denna sak om sättet skall pågå så länge, att om man får använda det gamla ordspråket om gräset som gror, en mängd kor hinner att dö innan detta gräs hinner komma upp till njutbart skick — inga jämförelser i övrigt med denna bild. Detta var anledningen till att denna motion bars fram.

När jag nu i utskottets skrivning ser, att denna sak är under Kungl. Maj:ts prövning, skulle jag endast vilja skicka regeringen den hälsningen — det kan ske genom statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet som sitter här i kammaren — att det vore tacknämligt om prövningen skedde så pass fort, att hjälp kan lämnas i god tid och att gräset således gror tillräckligt fort för att inte ännu flera skall lida nöd än vad som redan har skett.

Jag har i frågan intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av väckta motioner om översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göransson m. fl.* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlén m. fl.* (II: 127), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av nu gällande indelning av riket i län och landstingsområden.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 102 och II: 127 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Hesselbom*, utan angivet yrkande;

2) av herr *Svensson* i Ljungskile, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp): Herr talman! Jag har till utlåtandet fogat en blank reservation, och jag har också varit med om att skriva under motionen II: 127, som har givit anledning till detta utlåtande.

Den nuvarande länsindelningen här rör i huvudsak från 1630-talet. Den är alltså gammal, och det är ganska naturligt ifall den ur många synpunkter håller på att bli föråldrad bl. a. på grund av kommunikationernas utveckling och pågående folkomflyttningar inom landet.

Det är klart att dessa olägenheter gör sig särskilt starkt gällande i vissa fall, på vissa platser, kanske närmast i samband med de största stadsbildningarna. Jag skulle tro att om man skall angripa en sådan fråga är det lättast att göra det genom att ta upp hela frågan i ett sammanhang. Man står väl i detta fall principiellt i ungefär samma läge som när det gällde kommunindelningen. Vi hade där kommit till det stadium då det egentligen inte längre kunde ge tillräckligt resultat att bara ta upp en detalj i sänder utan det var nödvändigt att göra en översyn över det hela. Jag skulle tro att vi befinner oss i ungefär samma situation nu när det gäller länsindelningen och landstingsindelningen. Det skulle behövas en översyn av hela fältet. Denna synpunkt har också i viss mån fått stöd i de remissuttalanden som statsutskottet har inhämtat. Stadsförbundet stöder på det hela taget motionen utan att pruta, medan Landstingsförbundet är något mera nyanseerat i sin framställning.

Jag vill gärna erkänna att det givetvis är en rätt intrikat fråga, ifall man

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

skall ta upp både länens och landstingens gränser. Det är naturligtvis ganska lätt att peka på svårigheter som kommer att anmäla sig i ett sådant sammanhang. Men ifall man inte är absolut övertygad om att man kan undgå dessa svårigheter för all framtid i fall man skjuter på saken, får man räkna med att det bara blir värre, ju längre man väntar. Nu har ingen av de remissinstanser, som sysslat med denna fråga, inte ens kammarkollegium, vågat påstå att den skulle kunna skjutas undan definitivt. Man har inte sagt mera än att man för dagen kanske inte behöver ta upp den, i varje fall inte i hela dess vidd. Men har man alltså uppfattningen, att detta problem förr eller senare anmäler sig på ett sådant sätt att man inte kan komma ifrån det, då är ju de svårigheter, som kan höra samman med att ändra gränserna, knappast något argument, ty man måste räkna med att de bara blir större ju längre man väntar. Endast under förutsättning att man tror, att den nuvarande ordningen har en mycket lång framtid för sig, kan det argumentet ha någon tyngd. Det är klart att det är mycket viktigt, att man kommer fram till ett beslut om en sådan ordning, att befolkningsförhållandena och skatteunderlaget ger tillräcklig bärkraft åt alla de nya enheterna.

Nu har statsutskottet avstyrkt denna motion. Det har gjort det med en motivering, som man långa stycken kan instämma i. Statsutskottet säger: »Utskottet ansluter sig härutinnan till kammarkollegiets uppfattning, att befolkningen *i stort sett* för tillgodoseende av sina samhällliga behov anpassat sig till den gällande länsindelningen. Någon entydig opinion för ändrad länsindelning i stort finnes inte heller. Härtill kommer, som Landstingsförbundet framhållit, att traditioner skapats och samhörighetskänslan vuxit inom den nuvarande länsindelningens ram». Det är ju alldeles självklart, att anpassning-

en har skett till den administrativa indelning som finns. Vad skulle anpassningen annars ha skett till för någonting? Det är givet att traditioner skapats inom den nuvarande administrativa indelningens ram. Var skulle annars dessa traditioner växa? Man behöver bara flytta över den argumenteringen till frågan om kommunindelningen, som vi förut fattat positiv ståndpunkt till, så ser man med det samma, att den inte har någon som helst bärkraft. Den argumenteringen kan man alltid anföra till försvar för vilken indelning som helst, som har ägt bestånd tillräckligt länge för att utöva något inflytande i bygderna. Jag menar därför, att denna utskottets motivering med större rätt kunde ha gett anledning till bifall till motionen i dess helhet.

Nu har utskottet i viss mån spaltat upp motionen i två delar. Man menar att stockholmsproblemet egentligen är det mest aktuella. Det skall inte förnekas. Man skriver alltså ännu mera positivt när det gäller stockholmsproblemet, men finner det välbetänkt att avvakta resultatet av vissa samarbetssträvanden som nu pågår. Jag skall inte fördjupa mig i den saken. Jag tror nämligen att detta är en så pass svår reform, att den under alla förhållanden tar lång tid och att man nog kunde inta en positiv inställning. Det är i alla fall inte gjort från den ena dagen till den andra att här komma fram till en ny ordning. Man skulle därför gott och väl hinna avläsa erfarenheterna i de samarbetssträvanden som pågår i stockholmsområdet.

Jag skulle gärna, herr talman, vilja knyta en personlig reflexion till detta. Länsindelningen härstammar från en tid, då det svenska feodalväldet nätt och jämnt var avvecklat. Feodalväldet i sin tur hörde ju samman med bristen på kommunikationer och möjligheter för en centralregering att direkt styra ute i de enskilda bygderna. När man

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

avvecklade feodalväldet fick man i alla fall skaffa sig en Kungl. Maj:ts befallningshavande ute i bygderna som styrde och ställde på konungens vägnar. Så vitt jag förstår har vi nu kommit in i förhållanden, där bl. a. de nutida kommunikationerna medfört att det går mycket bra att från kanslihuset befalla över hela detta land, och så sker ju även i stor utsträckning. Å andra sidan går det också mycket bra att från kanslihuset och Stockholm samarbeta både med läns- och landstingsorgan och med alla möjliga andra officiella, halv-officiella och privata institutioner här i landet.

Själva bakgrunden är alltså nu en helt annan än förut, och därför tycker jag att vi inte bara borde få en ny länsindelning, utan också folkvalda landshövdingar.

Herr DAHLÉN (fp): Herr talman! Då jag är motionär i detta ärende skall jag be att få säga några ord.

Statsutskottets föreliggande utlåtande kan ge anledning till kommentarer i vitt skilda riktningar. Bl. a. skulle man kunna vara raljant, men det bör man ju inte vara, framför allt inte om man såsom jag är nykomling här i riksdagen, det går inte an att vara det mot ett ärevördigt utskott som statsutskottet, och jag skall därför avstå från detta. Jag skall emellertid be att få citera några rader ur en artikel av herr Edberg, som i går var införd i hans tidning och där han på ett mycket skickligare sätt än jag skulle ha kunnat göra raljerar med statsutskottet. Herr Edberg börjar med att erinra om att 1929 års konstitutionsutskott gjorde ungefär det uttalandet att spørsmålet fortfarande vore i sådant läge att något initiativ från riksdagens sida icke borde tagas. Detta konstitutionsutskottets yttrande har, säger herr Edberg mycket riktigt, blivit något av en signaturmelodi. I över 50 år har riksdagen, framhåller herr Edberg, emellertid funnit att frågan be-

funnit sig i sådant läge att något initiativ från riksdagens sida icke bort tagas. Statsutskottet av år 1953 har inte heller funnit att det trots de 50 årens diskussion nu finns anledning för riksdagen att uttrycka någon preciserad mening i frågan.

Det finns i utskottets utlåtande ett uttalande som jag vill anknyta till. Utskottet säger: »Det vill förefalla utskottet, som om motionärerna i någon mån överbetonat länets betydelse såsom underlag för den statliga verksamheten.» Jag är inte riktigt säker på vad som menas med detta, men uttalandet föranleder mig i varje fall att göra den reflexionen, att det vid diskussioner i dessa frågor är mycket väsentligt att man går ut ifrån att länsindelningen skall vara sådan att de enskilda människorna får det ordnat på bästa möjliga sätt. Det är deras intressen man skall tillvarata, och därför träffar inte den anmärkning, som utskottet här kommer med, prick, i varje fall inte när det gäller motionärerna. Utskottet räknar upp en rad institutioner, som vi i motionen inte har dragit fram, t. ex. hovrätterna. Det är självklart att man inte kan göra en länsindelning som sammanfaller med hovrättsindelningen. Även på andra av de områden, som utskottet berör, är det inte möjligt att dra paralleller.

Såsom herr Svensson i Ljungskile nämnde har remissinstanserna uttalat sig ganska positivt om behovet av en utredning av länsindelningsfrågan. Stadsförbundets styrelse säger klart ifrån att en allmän översyn är nödvändig, medan Landstingsförbundet anser att en allmän översyn av den karaktär, som motionärerna tänkt sig, kanske inte är behövlig men att en begränsad översyn i varje fall är önskvärd. Kammarkollegium framhåller att man under alla förhållanden måste ta upp problemet Stor-Stockholm. Även statsutskottet säger att det finns goda skäl för en förutsättningslös statlig utredning rö-

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

rande Stor-Stockholm. Man frågar sig då, varför inte statsutskottet kunnat ta det djärva steget att i sitt slutyrkande uttala en önskan härom. I stället hänvisar utskottet till att det för närvarande pågår en hel del samarbete inom Stor-Stockholmsregionen och att resultatet därav bör avvaktas. Det anföres alltså precis samma skäl som under alla de femtio år som saken tidigare har diskuterats. Frågan har tydligen inte kommit närmare den mognad som man för åtskilliga år sedan förutsatte.

Det råder ingen tvekan om att det samarbete, som nu pågår inom Stor-Stockholm, på vissa punkter är mycket betydelsefullt, men jag skall be att få instämna med andemeningen i statsutskottets utlåtande, att samarbetet inte kan leda till någon definitiv lösning av problemet Stor-Stockholm. Man kan komma ett stycke på väg, men man når inte målet, nämligen att ge Stor-Stockholm en verkligt ändamålsenlig administrativ indelning.

Samma synpunkter kan självfallet läggas på en rad andra länsindelningsfrågor. I den artikel, som jag här citerat, berördes göteborgsproblemet, och det finns andra aktuella frågor. Det gäller inte här enbart ett storstadsproblem, utan något som i hög grad berör även landsbygden.

Jag tror jag vågar säga att i varje fall har inte Stockholms stads myndigheter något som helst intresse av att *staden* Stockholm skulle bli större. För dem som då vill att staden Stockholm — som absolut är tillräckligt stor redan — inte skall bli väsentligt större, måste det vara utomordentligt viktigt att man verkligen får en administrativ indelning, som gör det möjligt att behålla Stockholm ungefär vid den nuvarande förutsebara storleken och inte behöva gå in i inkorporeringsvägen för att klara problemen. Bondeförbundets ungdomsorganisation SLU i östra Sverige har mycket klart markerat detta i en skrivelse till inrikesministern i våras.

Man sade att det är viktigt att den administrativa indelningen blir sådan, att frågorna kan lösas smidigt, och det är då angeläget att staden Stockholm inte blir större.

När arbetsmarknadsfrågorna i fjol var uppe för bland annat Stor-Stockholm hade — så vitt jag minns rätt — samtliga instanser uttalat, att en effektiv lösning av arbetsmarknadsproblemen — framför allt vid en sysselsättningskris — inte kan ske så länge vi måste ha två organ för arbetsmarknaden, ett i länet och ett i Stockholm. Det var ingen som opponerade sig mot detta. Man kan komma fram till mer eller mindre lämpliga lösningar, men en verkligt effektiv lösning under en arbetslöshetskris kommer man inte fram till om man har två organ. Man menar att så länge denna administrativa ordning finns har vi ingen möjlighet till någon effektiv lösning. Skolfrågorna var uppe för några månader sedan, och där var det en kontrovers mellan Stockholm och länet. Jag tror att vi även här lättare kommer fram till en lösning om vi haft ett gemensamt organ.

Landshövding Per Nyström fyllde 50 år förra veckan, och flera tidningar passade på att intervjua honom. I en tidning sade han då, att bl. a. civilförsvarsfrågorna gör det ännu mera aktuellt än tidigare att vi får en annan länsindelning; detta gäller särskilt om vi kommer i krig. Då är det uppenbart, sade han, att vissa områden ur civilförsvarssynpunkt måste ha en gemensam administrativ ledning. Det finns väl ingenting att säga emot detta.

Frågan gäller alltså inte endast Stor-Stockholm, utan den är också angelägen för många orter ute i landet. Den är dock speciellt brännande här.

Man frågar sig varför statsutskottet, när det ändå är på det klara med att en utredning förr eller senare måste komma till stånd, inte vågat ta steget fullt ut. Jag skall inte gå in på vad som kan ligga bakom här. Liksom herr

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

Svensson i Ljungskile har jag den uppfattningen, att mycket i utskottets motivering talar för en utredning. Därför vill jag liksom herr Svensson med hänvisning till denna motivering i statsutskottets utlåtande yrka bifall till motionerna.

Herr ONSJÖ (bf): Herr talman! Jag skall inte yttra mig om den antydning, som herr Dahln gjorde i början av sitt anförande att statsutskottet blivit en efterbliven institution. Om det skulle vara på det sättet kan man i varje fall med tillfredsställelse konstatera, att en sådan beskyllning inte kan riktas mot något särskilt parti, alldenstund det utlåtande som här föreligger är enhälligt med undantag för två blanka reservationer.

Jag tror att alla är eniga om att den läns- och landstingsindelning vi nu har inte är ändamålsenlig i alla avseenden. Jag tror emellertid också att alla kan vara överens om att om det skall ske en mera betydande omfördelning av läns- och landstingsområdena, är detta en mycket stor sak. Det är säkert en sak, som det finns all anledning att noga tänka över, och jag tror inte att detta ömtåliga ämne är av den natur, att det är lämpligt att raljera däröver, om herr Edberg gjorde det, så som Dahln påstod att han gjort.

Den indelning vi nu har har ju en uråldrig hävd. Detta har betonats av herr Svensson i Ljungskile tidigare. Livet har också anpassat sig efter denna indelning. Herr Svensson i Ljungskile tyckte inte riktigt om vissa meningar i utskottsutlåtandet, men de är egentligen bara ett referat av ett uttalande från kammarkollegium, som utskottet anser vara riktigt. Det är ju fullt logiskt att tala om en anpassning efter rådande indelning eftersom kammarkollegium tidigare sagt, att om det *nu* skulle ske en indelning i län efter nuvarande förhållanden, då skulle denna inte bli lik

den vi nu har. Jag kan inte se något felaktigt i detta resonemang.

Utskottet bygger väl här i huvudsak på de remissyttranden, som kommit från de båda remissinstanserna Svenska landstingsförbundet och kammarkollegium. Dessa måste naturligtvis tillmätas en mycket stor betydelse. Utskottet säger i detta avseende: »Med hänsyn härtill och då det i varje fall synes värt att pröva, om icke de olägenheter, som yppat sig, skulle kunna väsentligen undanröjas genom förstärkt kommunal samverkan och en på framställning av vederbörande utav Kungl. Maj:t föranstaltad jämkning i särskilda fall av länsgränserna, finner sig utskottet i likhet med kammarkollegium och Landstingsförbundet icke böra förorda en mera allmän översyn av gällande läns- och landstingsindelning.» Det är ju möjligt, att frågan i framtiden blir mera aktuell, men man skall nog inte riktigt, som herr Svensson i Ljungskile antydde, utgå ifrån att det är nästan ödesbestämt att här en radikal omfördelning så småningom måste ske.

Vad beträffar Stor-Stockholm ligger det givetvis annorlunda till, vilket utskottet även betonat. Om man tänker på det samarbete, som nu i allt större utsträckning vuxit fram på olika områden och som man tror på i de intresserade organisationerna, finns det väl anledning att taga samma ståndpunkt som utskottet. Utskottet säger ju här: »Med hänsyn till det anförda och då utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga vederbörlig uppmärksamhet, finner utskottet sig icke heller på denna punkt nu böra förorda en skrivelse av i motionerna avsett innehåll.» Avsikten har ingalunda varit att sätta någon spärr. Utskottet menar bara, att initiativen här bör komma från kommunalt håll, varvid det förutsättes, att frågan prövas av Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp): Herr talman! Jag skulle vilja säga ett par ord om den del av utlåandet som avser det administrativa organet för Stor-Stockholm. Det är riktigt som utskottet säger att det finns många samarbetsorgan inom huvudstaden för lösandet av dessa frågor, men jag är mycket tveksam om huruvida deras arbete leder till ett tillfredsställande resultat, om de inte får ett behövligt stöd i det här diskuterade administrativa organet.

Att Stor-Stockholms problem är ytterst brådskande framgår av några faktiska uppgifter. Som för kort tid sedan redovisades finns det enbart inom Stockholms stad över 80 000 bostadsökande, av vilka hälften beräknas sakna egen direkthyrd bostad. Av denna hälft är över 9 000 barnfamiljer.

Om man då vet, att Stockholms ansvariga myndigheter bedömer läget så, att staden i verkligheten kommer att lida allvarlig brist på för bostadsproduktion lämplig tomtmark redan mot slutet av 1956, konstaterar man därmed, att frågan är ytterst brådskande. Omkring 1960 beräknar man att all lämplig tomtmark inom Stockholms jurisdiktion är förbrukad. Detta under förutsättning att kommunikationsapparaten hinner med, så att man kan utnyttja den mark som finns. Jag nämner detta som ytterligare ett bevis för att saken är av brådskande natur.

En viss samordning finns i regionplaneförbundet, men utöver denna kan det nya läge, som snart nog kommer att inträda i fråga om byggnadsverksamhetens fördelning mellan Stockholm och grannkommunerna, nödvändiggöra en direkt samverkan mellan kommunerna i syfte att tidsmässigt planlägga och samordna stadsbyggnadspolitiken. En sådan samverkan betingas, förutom av stadens allmänna intresse av goda förutsättningar för de blivande storstockholmarnas bostadsvillkor, av vikten av en direkt koordination av tra-

fik och trafikleder, av samarbete även i fråga om andra förutsättningar för stadsbyggnadspolitiken, såsom tillgång till mark, vatten och avlopp o. s. v. En omständighet att härvid beakta är ju även, att arbetsuppgifterna för den kommunala förvaltningen inom Stor-Stockholm kommer att under övergångstiden i viss mån förskjutas från Stockholm till förortskommunerna.

Den bostadskö, som jag nyss nämnde, har ökat år från år. Den ökar fortfarande, och det lär inte finnas några utsikter till att den skall minska under den närmaste framtiden. Därigenom kommer trycket på grannkommunerna att bli allt starkare. Man kan då fråga sig: Är grannkommunerna rustade för att taga emot hela detta tryck, som Stockholm under många år fått utstå och försöka klara, att medverka till kommunikationsfrågans lösning, att öka sin bostadsproduktion till det fyr- eller femdubbla och att påtaga sig alla de därmed förenade kostnaderna för skolor, sjukhus och alla andra i ett modernt samhälle erforderliga allmänna inrättningar? Kan byggnadsapparaten inom de närliggande kommunerna tillräckligt snabbt utvidgas? För min del tror jag, att det vore lyckligare om en smidigare övergång kunde ske, och jag ser inte någon annan lösning på problemet än att en lämplig administrativ enhet skapas för Stor-Stockholmsområdet. Såvitt jag kan förstå av de erfarenheter jag har från alla diskussioner om denna fråga torde en sådan enhet endast kunna komma till stånd efter en statlig utredning och med statens direkta medverkan. Jag vill därför till sist, herr talman, vädja till inrikesministern att fortast möjligt taga initiativ i denna fråga. Det är ytterst nödvändigt, om vi inte inom fyra, fem eller sex år skall komma i en mycket obehaglig situation.

Herr BIRKE (h): Herr talman! Jag begärde ordet när herr Carlsson utta-

Ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

lade ett önskemål om en enhetlig administration, som skulle ta hand om denna verksamhet som nu bedrivs i det samarbete som redan nu existerar emellan Stockholm och Stockholms län. Jag har den bestämda uppfattningen, att det regionplaneförbund som för närvarande existerar och den regionplanenämnd som arbetar på detta har stora förutsättningar att lösa de problem, som herr Carlsson vill ha annan organisation för. Jag säger det desto mer som jag är ledamot av regionplanenämnden och vet att samarbetet mellan Stockholms län, förortskommunerna och Stockholms stad i regionplanenämnden är mycket gott och att man där har ingående resonemang om hur man skall lösa de frågor som herr Carlsson i Stockholm påtalat, nämligen bostadsfrågorna. Det kan kommunerna som kommunala enheter i samförstånd med regionplanenämnden och Stockholms stad helt säkert lösa lika bra under den form som nu finns. Det är ganska onödigt, tycker jag, att skapa en ny organisation och pröva sig fram på den vägen, när regionplaneförbundet och regionplanenämnden endast har existerat i ungefär två år och en organisation har byggts upp som praktiskt taget bara hunnit arbeta ett år. Vi får statsbidrag med ca hundratusen kronor per år till denna verksamhet, och regeringen tillsätter ordförande i regionplannedirektionen. Därför bör väl den formen få arbeta vidare så att vi får se vart man kan komma.

Jag tror i motsats till herr Carlsson, att Stockholms stad inte kan lösa dessa frågor i en annan organisationsform. Jag förmodar att det är storlandsting som leker stockholmarna i hågen. Det har man diskuterat tidigare, och det skall jag inte nu ta upp någon diskussion om.

Jag kan också säga att beträffande sjukhusfrågorna, som också berördes, finns en samarbetsnämnd där man har tillkallat universitetskansler Thomson som opartisk ordförande. Där pågår

med sjukhusdirektionen i Stockholm och Stockholms läns landsting förhandlingar om hur sjukvårdsfrågorna skall lösas i gränsområdena mellan Stockholms stad och Stockholms län. Jag är också ledamot där, och jag vill betyga att arbetet fortsätter framgångsrikt. Finns det en god vilja på båda håll, tror jag att dessa problem kan lösas med de former som för närvarande finns.

Jag skall liksom herr Carlsson sluta med en vädjan till inrikesministern att inte alls vidta åtgärder nu utan låta saken ha sin gång och se vad de organ, som nu arbetar på samarbete mellan Stockholms stad och Stockholms län, kan ge för resultat innan man fingrar på en sak som fungerat bara ett par år.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Sandby (s) och *Johansson* i Södertälje (s).

Herr CARLSSON i Stockholm (fp): Herr talman! Jag uppskattar till fullo regionplaneförbundets och regionplanenämndens arbete, och att det har sin stora betydelse vill jag också här bekräfta.

Men när det gäller de speciella förhållanden som råder för stockholmsområdet tror jag icke att regionplaneförbundet kan lösa dessa frågor. Regionplaneförbundet är ju alldeles för stort. Det omsluter ett väldigt område där knappast Stockholms trafikproblem, bostadsbyggnadsproblem och andra storstadens problem kommer in i bilden annat än i det regionala sammanhanget. Jag tvivlar starkt på att kommunerna ute i periferien av regionplaneförbundet är villiga att gå med på att betala alla de kostnader som blir en följd av Stockholms utbyggnad nu och i framtiden. Jag tror därför att en administrativ enhet för stockholmsområdet, som det här har talats om, är nödvändig om vi icke inom några år skall stå inför en mycket allvarlig situation.

Ang. pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Ang. pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 195), hade hemställts dels att riksdagen måtte besluta att reglementet för statens pensionsanstalt måtte ändras så att möjlighet gäves att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst, dels att en anordning med pensionsperioder infördes även beträffande SPA-reglementet, dels ock att, om detta senare erbjöde organisatoriska svårigheter, befattningshavare måtte få räkna sig till godo som tjänstår för pension tjänstgöring över pensionsåldern för antal år motsvarande pensionsperiodens.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 150 och II: 195 icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fröken **HÖJER** (fp): Herr talman! I motion 195 har jag och medmotionärer yrkat på att möjlighet måtte beredas huvudmännen att ansluta deltidstjänster till statens pensionsanstalt. Vi har motiverat vår hemställan med den stora bristen på kontinuerligt ar-

betande kvalificerad personal inom sjukvården, vissa läroanstalter o. s. v. Vi har pekat på den reserv som faktiskt finns, bl. a. de gifta yrkeskvinnorna.

Nu säger utskottet, vilket även vi framhöll i motionen, att frågan är under utredning i 1951 års pensionsutredning och att det därför inte är någonting att göra för närvarande. Utskottet framhåller, att denna fråga självfallet sammanhänger med den framtida utformningen av pensioneringen över huvud taget och därmed sammanhängande problem och att den därför svårligen kan tänkas utbruten ur sitt sammanhang.

Först och främst vill jag säga, att jag gott förstår att utskottet hesiterar inför att ta upp ett problem som berör någonting angående pensioner i statens pensionsanstalt, ty det är verkligen mycket invecklade bestämmelser angående denna pensionering. Men just när det gäller detta problem kan jag inte förstå varför det har blivit så förfärligt invecklat. Det finns nämligen redan enligt det nu gällande reglementet möjlighet för huvudmännen att inrätta en heltidstjänst men låta en befattningshavare endast uppehålla 50 eller 60 procent av den tjänsten. Vederbörande får då pension i förhållande till det mått av arbete som är utfört. Man har alltså redan uträknat såväl de pensionsavgifter som huvudmännen skall betala som det antal tjänstår befattningshavaren får åberopa för pension. Det är just här svårigheterna ligger, och i dessa båda fall liksom i många andra överensstämmer reglementet för statens pensionsanstalt exakt med statens allmänna pensionsreglemente. Det är i statens allmänna tjänstereglemente som det står att man kan inrätta halvtidstjänster. Skillnaden är bara att det i detta tjänstereglemente står, att man från början kan inrätta en halvtidstjänst,

Ang. pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt.

medan man enligt SPA-reglementet först måste ha en heltidstjänst och sedan kan avkorta den till en deltidstjänst.

Om det nu verkligen föreligger ett behov av dessa från början inrättade deltidstjänster, kan jag inte finna annat än att frågan bör tas upp som ett delproblem av 1951 års pensionsutrednings arbetsuppgift.

Frågan är alltså, om det föreligger något problem. Alla vi som har varit med om att bevilja inrättande av befattningar i kommuner vet att man drar sig för att inrätta en ny tjänst, och jag tror inte det finns många kommuner som inrättar en rad heltidstjänster när man bara behöver deltidstjänster. Man är väl på det klara med att det är föga rationellt att begära en heltidstjänst när man inte har behov av mer än en deltidstjänst.

Hur är det nu med dessa yrkeskvinnor som man vill ha kvar i yrkestjänst? Jag känner till många av dem som inte skulle ha någonting emot att i stället för att lämna yrkesarbetet stanna kvar om det funnits möjlighet att få en deltidstjänst. Men nu finns inte den möjligheten, och det är fullt förklarligt att de inte har lust att gå kvar i tjänst för en avlöning, som är precis densamma som de eljest skulle ha haft minus pensionsförmånerna, som ju utgör en stor del av lönen — det har sagts att de till och med skulle utgöra 25 procent av lönen, men jag vågar inte stå för den uppgiften.

Samhället i sin helhet behöver denna arbetskraft, och därför tycker man att denna fråga borde kunna tagas upp och lösas litet tidigare än hela det komplex som 1951 års pensionsutredning har om hand. Det är inte heller uppmuntrande att erfara, att denna utredning icke har haft ett enda sammanträde på hela hösten — det verkar ju som om den inte låg i så mycket. Jag anser att denna fråga kan lösas

separat och på ett enkelt sätt. Den är av stor betydelse för de områden som behöver denna arbetskraft och för de enskilda som gärna skulle vilja ha deltidstjänsterna.

Herr talman! Jag får tacka för uppgiften att 1948 års pensionsålderskommitté väntas inom den närmaste tiden inkomma med förslag om införande av en anordning med pensionsperioder i SPA-reglementet. Tillåt mig att samtidigt uttala den förhoppningen, att detta förslag kommer att framläggas för 1954 års riksdag. Här har vi också en möjlighet att få behålla en del av dessa befattningshavare litet längre än de stannar nu. Det är endast ekonomi för samhället och av godo för de områden det är fråga om.

Med hänvisning till vad jag nu anfört får jag hemställa, herr talman, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av reglementet för statens pensionsanstalt, att möjlighet finns att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst.

Herr LINDHOLM (s): Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande är denna liksom övriga pensionsfrågor föremål för prövning inom 1951 års pensionsutredning. Jag förstår så innerligt väl att det finns grupper som berörs av denna utredning vilka anser att just deras pensionsfråga är av sådan betydelse, att den bör ha förtursrätt. Den synpunkten har framförts från andra grupper, och man har där önskat bryta ut deras pensionsfråga ur det stora sammanhanget. Jag tror inte att man kan få ett någorlunda invändningsfritt förslag och ett förslag som kan anpassas efter statsförvaltningen i dess helhet och jämväl tillämpas i de fall det är fråga om SPA-an slutna kommunaltjänstemän, om man inte samtidigt får pröva olika på pensionsfrå-

Ang. ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet.

gan inverkan faktorer, så att man kan bygga en hel byggnad.

När fröken Höjer nyss talade om arbetstakten i 1951 års pensionsutredning vill jag inte låta det uttalandet stå fullständigt oemotsagt här i kammaren. Det är nämligen så att den utredningens arbete i mycket stor utsträckning måste grundas på speciella expertutredningar, och det är just dessa experter som förkommitterades räkning för närvarande bedriver ett betydande arbete, ett arbete vars utförande är en nödvändig förutsättning för att kommittén över huvud taget skall kunna fullgöra sin arbetsuppgift.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER (fp): Herr talman! De grupper som jag talar om är ju redan privilegierade i fråga om pensionsförmåner, och det är ett samhällsbehov att man verkligen får bibehålla dem i yrkesarbetet. Det är just den frågan som jag tycker man särskilt skall beakta från riksdagens sida. Det är samhället som har ett speciellt behov av denna grupp. Pensionsfrågan är ordnad för gruppen i fråga utom när det gäller de SPA-an slutna och deltidstjänsterna. Det kan då inte vara nödvändigt att inblanda hela den stora pensionsfrågan i denna detaljfråga för en viss grupp.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av fröken Höjer under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 174, i anledning av väckta motioner om förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet;

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning angående ytterligare en livräddningsbåt för Hanöbukten; och

nr 176, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.

Ang. ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av väckt motion angående ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr HOLMBERG (k): Herr talman! Min motion om trafiken mellan Seskarö och fastlandet gällde två frågor. För det första var avsikten att åstadkomma en rättvisare ordning i fråga om kostnaderna, och jag hävdade i motionen att det skulle vara statens skyldighet att svara för kostnaderna även för denna trafikled liksom för andra likartade trafikleder. Så kommer det nu också att bli. Kommunen skall få full ersättning för driftunderskottet på båttrafiken, och därmed är alltså ett betydelsefullt steg taget i rätt riktning, och det är ingenting att säga om den delen av motionen.

Den andra avsikten med min motion var att få till stånd en rationellare och mindre riskfylld ordning beträffande själva trafiken. Det har blivit bättre också där genom insättande av det fartyg som för närvarande trafikerar leden. Denna ordning skall emellertid bara fortgå till nästa år. Hur det sedan kommer att bli med den betydligt mindre båt, som man skall sätta in, kan man självfallet inte yttra sig om nu, men det är mycket som tyder på att det återigen kommer att bli ungefär

Ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet.

samma svårigheter som tidigare. Men därtill kommer att båttrafik av detta slag över huvud taget inte är den riktiga lösningen av denna fråga. Skall det vara en förbindelse mellan Seskarö och fastlandet, som skall upprätthållas med farkoster av något slag, bör det vara en färja av kraftig typ. Då skulle man nämligen slippa den mycket besvärande och kostbara omlastningen mellan bilar och båt. Men inte heller detta är någon tillfredsställande lösning, utan den bästa lösningen är att man bygger väg och bro för att klara denna trafik. Det skulle för allmänheten innebära bekvämare och billigare förbindelser. Då skulle man på ett bättre sätt kunna utnyttja avfallsprodukterna från sågverket genom direkta transporter till Karlsborgsverken och då skulle säkerligen också vissa delar av Tornedalen kunna anordna transporter av bl. a. timmer med motorfordon i stället för flottning. Över huvud taget skulle då de utmärkta hamnförhållandena på Seskarö komma hela bygden till godo på ett helt annat sätt än för närvarande och därmed bidra till näringslivets utveckling och förkovran.

Jag anser därför, att utskottet borde ha kunnat påkalla särskilda åtgärder för att så snart som möjligt få denna sak ordnad. Å andra sidan har utskottet uttalat, att de nuvarande förhållandena inte är tillfredsställande, och utskottet har förutsatt att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu skall ta sig an saken och främst inrikta sig på att ordna väg till Tiiporisundet. På den punkten överensstämmer utlåtandet helt med de önskemål jag har framfört i motionen, fastän utskottet inte har velat att riksdagen skulle vidtaga någon konkret åtgärd. Till det har jag, herr talman, bara det tillägget att göra, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bör handla snabbt och helst efter den anvisning, som utskottet har lämnat, nämligen att man skall söka få frågan löst genom väg- och broförbindelse. I

förhoppning att det skall bli en lösning även på denna andra fråga jag har tagit upp i min motion anser jag att vi nu har kommit ett bra stycke på väg. Jag har i den situationen intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 178, i anledning av väckt motion om broförbindelse mellan Alnön och fastlandet.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr HAGBERG i Stockholm (k): Herr talman! Detta är inte första gången som Alnön har uppmärksamrats i den svenska riksdagen. Redan 1932, när den socialdemokratiska riksdagsgruppen — som då var i opposition — framlade sitt stora krisprogram, vilket säkert betydde mycket för deras valseger, spelade förhållandena på Alnön en väsentlig roll i argumentationen. Att man lyckades hetsa upp så mycket folk då — jag säger inte detta i någon förklenande mening, eftersom folket befann sig i stora svårigheter — berodde inte minst på de fakta man kunde dra fram om Alnön.

De svårigheter som Alnön hade då och fortfarande har att försörja befolkningen, som uppgår till 5 300 människor, har ett nära samband med kommunikationsfrågan. Alnön ligger utanför Sundsvall, och den enda förbindelsen med fastlandet är en färja, som icke alls kan fylla det behov som föreligger. Därför har också frågan om en bro mellan Alnön och fastlandet länge varit aktuell, och det är intet tvivel om att de framstötter som gjordes, när vi fick den socialdemokratiska regeringen 1932,

Ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet.

skapade ökade förväntningar hos befolkningen om att denna fråga skulle lösas.

År 1939 tog länsstyrelsen i Väster-norrlands län initiativet till upprättande av en arbetsplan för ett brobygge, och denna var klar 1942. Sedan utarbetade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 1947 ritningar och kostnadsberäkningar för ett brobygge mellan Alnön och fastlandet. Det är på grundval av detta ingående förarbete som utskottet i sitt utlåtande nu kan meddela, att en sådan bro skulle kosta ungefär 20 miljoner kronor, vartill kommer 1,5 miljon för vägar. Förberedelserna kan alltså sägas vara klara.

I februari månad uppvaktades statsministern och vägministern av representanter för Väster-norrlands län med landshövdingen i spetsen. Det framhölls då i Morgon-Tidningen, att ingen bro som tillkommit på senare tid eller planerats kunde anses vara så motiverad som bron till Alnön. Enligt Morgon-Tidningens referat från denna uppvaktning hade regeringsmedlemmarna också varit mycket välvilliga och förklarat att behovet av bron var styrkt såsom mycket angeläget.

Enligt samma artikel i Morgon-Tidningen skulle flerårsplanen för brobyggandet justeras denna höst, varvid alnöföretaget skulle ingå i en femårsplan. Allt detta har ytterligare ökat folkets förhoppningar. Det finns bara en mening där uppe på Alnön, vilken politisk uppfattning man än har, nämligen att brobygget är nödvändigt och måste komma till stånd så fort som möjligt. Som jag redan sagt, innebär det nuvarande systemet mycket stora olägenheter för befolkningen. Det händer t. ex. att förbindelsen mellan ön och fastlandet brytes helt och hållet. Allt fördyras och nästan allt försenas genom de nuvarande miserabla kommunikationsförhållandena. I en broschyr, som utgavs där uppe för mer än fem år sedan, uppskattade man befolkning-

ens förluster enbart i väntetid till lägst en halv miljon kronor om året. Dessutom föreligger alltid den risken, att den begränsade industriella verksamhet som ännu finns kvar kan försvinna, därest icke någonting göres och göres fort. Vi har därför ansett det motiverat att ställa denna fråga inför riksdagen, så mycket mera som hela denna sak har avancerat så långt på annat sätt, vissa förberedelser har gjorts o. s. v.

Vi har i en motion föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att förslag förelägges årets riksdag om byggande av bro mellan Alnön och fastlandet. Utskottet har som bekant uppskjutit behandlingen av denna motion, som väcktes i januari månad, ända till årets slut. Därmed har kanske ur utskottets synpunkt två fördelar uppnåtts: dels att utskottet kan meddela riksdagen, att det nu såsom ett provisorium har anskaffats nya och bättre färjor, dels att det kan hindra mig från att yrka bifall till motionens krav, att regeringen redan detta år skulle utforma och framlägga förslag om brobygge.

Naturligtvis är beslutet om de nya färjorna ett framsteg, men det innebär ingen verklig lösning. Detta erkännes också av utskottet i utlåtandet. Jag registrerar naturligtvis att utskottet erkänner nödvändigheten av en bro, men att känna sympati och förståelse hjälper inte långt i detta fall. Det ger inga arbetstillfällen och lär inte kunna bidra till att rädda någon industri, som eventuellt kan vara hotad. Det mest allvarliga är dock, att alnöbroprojektet inte ens kan komma upp till konkret beslut inom den arbetsplan, som skall gälla under åren 1953—1956. Jag överdriver säkert inte, om jag säger att detta beslut kommer att vålla djup besvikelse hos befolkningen och uppfattas som ett slag mot både befolkningen och näringslivet där uppe.

Jag sammanfattar: man har nått det resultatet att två nya färjor skall sättas

Ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet.

in, vilket innebär en viss förbättring av läget men inte löser problemet, att utskottet för sin del anser ett behov föreligga, att förberedelserna är klara och att saken är angelägen. Jag måste emellertid beklaga, att brobyggnadsprojektet uppskjutes ytterligare på obestämd tid, vilket gör att frågan kommer tillbaka till riksdagen.

Herr talman! Jag har redan angivit varför jag inte anser mig kunna ställa något annat förslag i dag än det som föreligger från utskottet.

Herr ANDERSSON i Essvik (s): Herr talman! Sedan lång tid tillbaka arbetar en kommitté, tillsatt av Alnö kommunalfullmäktige, för att söka förverkliga brobygget mellan Alnön och fastlandet. Denna brokommitté har nedlagt ett mycket förtjänstfullt arbete och är inte att förväxla med brokommitté nr 2 som, om jag inte missminner mig, har tillsatts av en kommunistinfekterad fackförening och vars arbete jag inte känner till — såvida inte här omnämnda motion och delvis även herr Hagbergs anförande här i någon mån härstammar därifrån.

Om man tar del av förstnämnda kommittés arbete, måste man uttala förvåning över de grunder på vilka broar bygges i vårt land. I det mycket omfångsrika material och alla de jämförelser, som den av Alnö kommunalfullmäktige tillsatta kommittén samlat, tycker man sig för det första se, att trafikintensiteten mellan Alnön och fastlandet är större än på många av de platser, där broar byggts. För det andra synes kostnaderna för färjorna mycket större för Alnön och fastlandskommunen än på andra platser. Det är därför med en viss förvåning vi där uppe har erfarit, att broar har byggts både norr och söder om Alnön, medan Alnö-bron däremot inte kommit till utförande.

Alnö kommun torde vara en av de kommuner som drabbats hårdast av den industriella utvecklingen — eller kanske man skall säga avvecklingen i

detta fall. Alnön var ursprungligen en utpräglad industribygd, och ett flertal sågverk kantade dess stränder. De har nu avvecklats, och praktiskt taget ingen annan industri har kommit i deras ställe. Detta medför mycket stora ekonomiska svårigheter för kommunen. En av grundförutsättningarna för att Alnö kommun skall kunna hävda sig i konkurrensen med andra kommuner om anläggande av nya industrier är, att en bro kommer till utförande, och det är även från dessa utgångspunkter en mycket angelägen sak att bron blir förverkligad.

Jag vill av utskottets utlåtande utläsa en mycket välvillig inställning, och det är min förhoppning, att brokommitténs arbete plus statsutskottets välviliga skrivning skall resultera i att Alnöns invånare inom en inte alltför avlägsen framtid kan emotse att bron kommer till utförande. De nuvarande färjorna är, vilket herr Hagberg i Stockholm redan framhållit, ett provisorium och kommer aldrig att bli något annat. För att Alnön skall kunna hävda sig måste absolut en bro byggas mellan ön och fastlandet.

Herr talman! Jag ber med det sagda att i nuvarande läge få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Stockholm (k) kort genmäle: Herr talman! Jag har ingenting att invända mot herr Anderssons i Essvik anförande, men jag tänkte, när han här talade om den och den kommittén, att det är ju så, att ingen kommitté motionerar i denna fråga. Och skulle det vara så, vore det intet monopol för någon särskild kommitté; det är de enskilda riksdagsmännen som motionerar. Jag hoppas att herr Andersson i Essvik inte har den meningen, att det skall vara något monopol för någon särskild att motionera.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp): Herr talman! Jag kan inskränka mig till att i stort sett instämma i vad min

Ang. anställningsformer för platsvakter vid statens järnvägar.

bänkkamrat herr Andersson i Essvik yttrade. Jag vill också framhålla att man inom kommunalförvaltningen på Alnön nedlagt ett mycket energiskt arbete för att få till stånd en bro. Man har emellertid valt att gå en annan väg än motionsvägen i riksdagen. Jag vill erinra om att kommunalfullmäktiges ordförande i Alnö en gång i tiden var ledamot av denna kammare men då avstod från att motionera om bro mellan fastlandet och Alnön. Man räknade nämligen med att uppnå resultat lika bra och kanske snabbare genom att uppvakta och bearbeta myndigheterna på annat sätt. Nu vill det synas som om den metoden varit mindre effektiv.

Jag vill emellertid också framhålla att så sent som i år — herr Hagberg i Stockholm nämnde det också — har det uppvaktats i denna fråga, och det har ställts i viss utsikt att man skulle kunna få fram broprojektet inom rimlig tid. Det rör sig ju om ett mycket stort projekt, som det varit svårt att få in i den investeringsplan, som gjorts upp för brobyggen. Man får hoppas att de många framställningar som gjorts till sist skall leda till ett resultat, som är lyckligt inte bara för Alnön utan även för bygden i övrigt däruppe.

Om jag till vad som tidigare sagts skulle anföra någon ytterligare synpunkt skulle det vara den, att den industri, som finns i sundsvallsdistriktet och som ju i väsentlig utsträckning bygger på export, faktiskt på fastlandet utnyttjat de platser, där man med rimliga kostnader kunnat anlägga djuphamnar för oceangående fartyg. Det finns emellertid sådana platser ute på Alnön, som med relativt små kostnader skulle kunna göras användbara som hamn för djupgående fartyg. Där finns alltså lämpliga platser för industrianläggningar, platser som en gång användes under sågverkstiden. Ett villkor för att man där skall kunna förlägga industrier är emellertid, att man får bättre förbindelser med fastlandet än man nu har.

De färjor, som hittills använts däruppe har inte varit så dimensionerade, att de stått i proportion till det trafikbehov som förefinns.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle: Herr talman! Jag är angelägen att förklara, att jag med mitt påpekande om dessa två brokommittéer på intet sätt velat förmena herr Hagberg i Stockholm eller någon annan ledamot av denna kammare rätten att motionera. Herr Hagberg i Stockholm må i fortsättningen motionera om vad han vill. Jag har ju inte alls velat utöva någon påtryckning i den riktningen och har inte heller någon förutsättning att kunna göra det.

Herr FRÖDING (h): Herr talman! Alnön ligger i min domsaga, och jag bor där själv om somrarna. Jag vill försäkra att man behöver bara ha sett de oändliga bilkoerna för att förstå, att detta brobehov är utomordentligt aktuellt. På sommaren fördubblas Alnöns folkmängd, men allra värst är det på vintern. Då är bara en färja insatt i trafik, och det händer ibland, att den får propellerhaveri i isgången. Då får arbetarna som bor på Alnön och har sin verksamhet på fastlandet — det är åtskilliga hundra — traska på över isen utlagda spänger. Jag vill instämma i vad herr Andersson i Essvik och herr Anderson i Sundsvall anfört och slutar med att själv uttala den livliga förhoppningen, att statsmakterna skall se det möjligt att inrymma Alnöbron i nästkommande femårsplan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Ang. anställningsformer för platsvakter vid statens järnvägar.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 179, i anledning av väckta motioner om upptagande till förnyad prövning

Ang. anställningsformer för platsvakter vid statens järnvägar.

av anställningsformen för platsvakter vid statens järnvägar.

Utskottets hemställen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NELANDER (fp): Herr talman! Utskottet har i likhet med tidigare järnvägsstyrelsen avstyrkt motionen om omprövning av anställningsformen för vid SJ anställda platsvakter. Utskottets skrivning är emellertid så pass välvillig, att jag dristar mig att säga några ord.

Jag vill gärna erkänna att det kan ha sina svårigheter för SJ med en uppdelning av platsvakterna, vilka ju till största delen är kvinnor, dels på löneplan, dels på kollektivavtal. Jag tror dock, att med litet god vilja skulle det vara möjligt att göra en sådan uppdelning, och jag tycker att både rättvisa och skälighet kräver att den görs.

I SOU 52 nr 3 — det är 1948 års anställningsutrednings betänkande, Löneplan eller kollektivavtal — säger de sakkunniga på s. 45 just beträffande plats- och vägvakter att om, där heltidsanställning förekommer, frågan om löneplans- eller kollektivanställning aktualiseras, anser utredningen att löneplansanställning bör ifrågakomma.

Av hela antalet platsvakter är det ungefär en tredjedel, eller 220 stycken som kommer upp i 208 timmars tjänstgöring per månad och således får anses ha heltidstjänst. Det är naturligtvis endast dessa som kan ifrågakomma vid en löneplansplacering, men deras tjänsteansvar berättigar dem verkligen till en sådan. De är platsvakter och oftast också föreståndare för tjänstestället; ja, ungefär en sjättedel av kåren har t. o. m. tågklararutbildning och får svara för säkerhetstjänsten vid möten och övergångar precis som en manlig tågklarare får göra. De är vanligen också poststationsföreståndare och har ett ansvarsfullt arbete och ibland en ganska stor uppbörd i samband med denna tjänst. Dessutom har de i de flesta

fall också att manövrera fällbommar på platsen.

Jämför man dessa platsvaktens svar — jag avser alltså den tredjedel av hela antalet, som jag nämnt — med andra grupper löneplansplacerade kvinnliga befattningshavare, t. ex. vagnstäderskor och effektvårdare, så blir man på det klara med att det inte är någon tvekan om att dessa platsvakter kommer betydligt högre upp på listan, om man ser till ansvaret. Kunde man inte tänka sig att de platsvakter, som har full tjänstgöring och som fullgör de nämnda uppdragen och har en anställningstid av t. ex. minst sex år, skulle kunna placeras på löneplan? Deras nuvarande lön enligt kollektivavtalet skulle då motsvara ungefär inplacering i lönegrad 6.

Nu säger järnvägsstyrelsen, att indragning har redan skett av en del platsvakter och att detta går smidigare att göra med en kollektivanställning. Men de som indragits har ju i regel haft ett arbete av mindre omfattning och har inte kommit upp till normaltid. Skulle en tjänst indragas, får naturligtvis befattningshavaren finna sig i att förflyttas till likvärdig tjänst på annan plats.

Jag tycker nog, herr talman, liksom utskottet, att denna sak i stor utsträckning är en förhandlingsfråga, som borde tas upp av vederbörande fackorganisation. Om så sker tror jag inte att järnvägsstyrelsen skall ha så mycket att invända mot en uppdelning enligt de här skisserade linjerna, så att platsvakter med mera kvalificerat arbete och större ansvar får placeras på löneplan.

Herr talman! Med hänsyn till frågens nuvarande läge vill jag inte ställa något yrkande, men jag skulle med tillfredsställelse se en sådan ändring som jag här förordat och som innebär både skälighets- och rättvisehänsyn.

Herr AGERBERG (h): Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag

Ang. värdering av varulager vid 1954 års taxering.

framhålla att jag och mina medmotionärer inte är riktigt tillfredsställda med utskottets ställningstagande, men vi har ändå med en viss tillfredsställelse noterat vad utskottet säger, »att i en del hithörande fall övergång till fastare anställning kan synas befogad». Det är också, som herr Nelander sade, ganska orimligt att vagnstäderskor och personal vid resgodsinlämningen på Stockholms central är lönegradsplacerade, medan sådana, som faktiskt tjänstgör som tågklararare och fullgör säkerhetstjänst, inte skall ha fast anställning. Jag vill framhålla att det inte är motionärernas mening, att alla platsvakter skall lönegradsplaceras, utan bara de som har normal arbetstid och som utför den mer krävande tjänstgöringen.

Nu har utskottet hänvisat till att denna fråga kan göras till föremål för sedvanliga förhandlingar efter framställning från vederbörande personalorganisation. Vi får väl hoppas att, om det göres en sådan framställning, järnvägstyrelsen ställer sig förstående till densamma. Därigenom skulle ju syftet med vår motion ändå vara tillgodosett, och jag avstår därför från att framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 180, i anledning av väckt motion angående Kungl. Maj:ts rätt att ingå förbindelser, som ej kunna infrias med anlåtande av anvisade anslag; och

nr 181, i anledning av väckta motioner angående omprövning av räntan på ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av väckt motion angående skattelättnader vid avveckling av vissa fastighetsföreningar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 24.

Ang. värdering av varulager vid 1954 års taxering.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 2 oktober 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:ten, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Till utskottets behandling hade hänvisats den i anledning av propositionen väckta motionen I:509 av herr *Ola Persson m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 233 och att följaktligen förordningen den 19 december 1952 med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt skall sättas i kraft».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts föresvarande proposition nr 233 samt med avslag å motionen I:509 av herr *Ola Persson m. fl.*, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med

Ang. värdering av varulager vid 1954 års taxering.

bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k): Herr talman! I motion I: 509 har herr Ola Persson m. fl. yrkat avslag på föreliggande proposition, som går ut på att alltjämt tillåta fri lagervärdering. I verkligheten innebär propositionen följaktligen att lagerhållarna kan manipulera med värderingen av sina lager så att de främjar spekulering och det egna skatteintresset. Med andra ord: lagerhållarna kan spekulera i och medverka till prishöjningar samtidigt som de kan undandra stat och kommun skatteinkomster.

Nu förklarar visserligen finansministern i sin motivering till propositionen, att »såvitt kunnat bedömas några spekulativa lageruppbyggnader av det slag, mot vilka lagervärderingsbestämmelserna riktade sig, icke förekommit». Av uttrycket »såvitt kunnat bedömas» tycks det emellertid framgå, att något säkert underlag för detta påstående icke föreligger. Men även om motsatsen skulle vara förhållandet, är det inte otroligt, utan tvärtom tänkbart att enbart hotet om inskränkning i rätten till fri lagervärdering kunnat verka hämmande på lagerspekulanterna. Under alla förhållanden är det såvitt jag kan förstå lämpligt att tillämpa förordningen för taxeringen nästa år. Därigenom skulle bland annat full visshet kunna vinnas huruvida det under år 1953 verkligen förekommit spekulativa lagerökningar, vilket vi för vår del tror.

För övrigt framhåller finansministern att »ett visst bortfall av skatteunderlag, som ej låter sig närmare beräknas, kommer att inträda». Det synes tydligt att i varje fall manipulationer med lagervärdering förekommer i syfte att undandra det allmänna skatteinkomster, och redan detta måste vara ett skäl till att sätta förordningen i kraft i stället för att

5 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 30.*

upphäva den. När nu lagen emellertid föreslås upphävd presteras, såsom jag tidigare framhållit, en motivering som inte har något verkligt hållbart underlag. Det enda säkra man kan utläsa ur propositionen — ja, kanske man mest måste läsa mellan raderna — är att lagens upphävande medför förluster för stat och kommun och ökade vinster för företagen.

Slutligen vill jag framhålla ytterligare en omständighet. Regeringen har som bekant hissat signaler om nya och ytterst kännbara skatter, främst indirekta sådana, som träffar den breda allmänhetens konsumtion. Oss synes det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen, samtidigt som den bekantgör sådana planer, slopar en förordning som tillkommit under en utpräglad vinstkonjunktur och som, om den sattes i funktion, skulle tillföra både stat och kommun ökade skatteinkomster. Detta tycker jag för min del är att vända upp och ned på skatteproblemet. Det betyder nämligen en ökning av skattebördan för de fattiga och en minskning för de rika.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen, som går ut på avslag på Kungl. Maj:ts proposition och tillika att förordningen av den 19 december 1952 skall träda i tillämpning vid 1954 års taxering.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Vore utgångspunkten den som herr Senander har gjort gällande, då kunde man naturligtvis resonera om de synpunkter han har lagt på detta problem.

Jag erinrar därom, att när denna lagstiftning genomfördes, var det av rent konjunkturpolitiska skäl. Det fanns inga fiskaliska synpunkter som påverkade detta ärendes behandling. Det sades redan då ifrån, att denna lagstiftning var ett led i den ekonomiska politik som regering och riksdag ville föra, och om det visade sig att man inte

Ang. värdering av varulager vid 1954 års taxering.

behövde detta instrument, då skulle det också komma att tas bort. I föl, när vi hade att ta ställning till huruvida bestämmelserna skulle tillämpas för det första året — lagstiftningen genomfördes som bekant för två år — stannade riksdagen inför att de icke skulle tillämpas. När vi då, i samband med att vi beslöt att inte tillämpa bestämmelserna, tvistade om huruvida det var skäl i att låta dem gälla ett år till, slogs det ju fast vid diskussionen att det var en beredskapsåtgärd; därest denna beredskapsåtgärd inte behövdes, skulle man inte komma att tillämpa bestämmelserna.

Jag tror att det är en farlig sak om riksdagen först går in för att genomföra tillfälliga skatter men sedan omedelbart, när man står inför upphävandet av dessa, kopplar över dem till ordinarie skatter och bibringar det svenska folket den uppfattningen, att det inte ligger något värde bakom ett uttalande från riksdagens sida om att en skatt skall vara tillfällig.

Det har icke legat några fiskaliska motiv bakom denna lagstiftning, och när det som har varit avgörande således anses vara övertvunnet, finns det enligt bevillningsutskottets mening inte mer än en väg att gå, nämligen att upphäva den lagstiftning det här gäller.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr SENANDER (k): Herr talman! Jag har inte lagt tyngdpunkten i mitt resonemang vid de fiskala synpunkterna. Jag har utgått ifrån att läget icke är sådant, att det motiverar ett upphävande av denna förordning. Sedan har jag tillagt, att ett sådant upphävande samtidigt betyder en minskning av skatteinkomsterna för stat och kommun.

Jag framhöll dessutom, att om denna förordning existerar innebär den ändå ett hot, som kan medverka till att hindra obefogade lagerökningar.

Detta var alltså huvudmotiveringen i mitt resonemang. Att jag sedan tillägger, att man i dessa tider, när man planerar nya skatter, genom upphävandet av förordningen också får räkna med minskade skatteintäkter, finner jag vara helt naturligt.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Man kan här diskutera om vad som är fiskaliska synpunkter och icke fiskaliska synpunkter i fråga om vår skattelagstiftning, men hur herr Senander, när han gör denna jämförelse mellan kommande skatter och den här, skall kunna göra gällande, att han inte lägger fiskaliska synpunkter på frågan, det kan jag sannerligen icke förstå.

Herr SENANDER (k) kort genmäle: Herr talman! Jag har inte sagt att jag icke anlade fiskala synpunkter. Jag har bara sagt, att sådana synpunkter inte utgjorde huvudmotiveringen i mitt anförande, och jag har klarlagt vilken denna var, eftersom herr Olsson i Gävle inte observerade det den första gången.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp): Herr talman! Jag vill fästa herr Senanders uppmärksamhet på att man vid taxeringen av aktiebolag i regel tillämpar den Anneliska regeln, som innebär att bolag inte har fullständig avskrivningsrätt för lagren utan får skriva ned dem till en viss procent av anskaffningsvärdet, alltså i regel 30 procent.

Vi har i bevillningsutskottet i den fråga som nu diskuteras varit fullständigt överens om från alla håll, att det inte finns konjunkturpolitiska skäl som talar för ett bibehållande av dessa provisoriska regler beträffande lagervärderingen.

Herr Senander! Förhållandet är väl i stort sett inom näringslivet för närvarande det, att utvecklingen pekar mot lagerminskning och inte mot lagerökning. Då har man ingen anledning att behålla denna provisoriska lagstiftning.

Ang. domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25.**Ang. domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr LINDHOLM (s): Herr talman! Det utskottsutlåtande som nu föreligger är ju enhälligt och borde kanske ur den synpunkten sett ha kunnat passera utan att något sades om detsamma. Det finns emellertid i utskottsutlåtandet vissa formuleringar som har gjort, att jag i någon mån är orolig för konsekvenserna av detsamma. Man kan i detta utskottsutlåtande utläsa en beställning på en ny lönereglering.

Vi vet ju alla att vi för något år sedan hade en rätt livlig debatt i denna kammar om chefslönerregleringen, och vi har sedermera i de fall, då restposter av chefslönerregleringen förelegat, också haft ganska ingående debatter om dessa. Nu är jag orolig för att detta utskottsutlåtande skulle inbjuda till en ny chefslönerreglering, men något sådant kan man i så fall inte begränsa till enbart domarkåren, ty det system som nu är uppbyggt är ju gjort på det sättet, att en förändring av chefslöneläget på denna punkt leder till konsekvenser på andra områden.

Det är därför, herr talman, som jag nu gärna skulle vilja ha ett uttalande från utskottets ordförande hur detta utlåtande skall tolkas, om det enbart

är fråga om en rent organisatorisk historia eller om första lagutskottet avser en ny lönerreglering. Skulle så vara fallet, finns det all anledning att med mycket stor uppmärksamhet följa detta ärende.

Herr LINDBERG (s): Herr talman! Det är möjligt att motionären sedermera kommer att besvara herr Lindholms fråga, men vad beträffar hans farhågor för att utskottets förslag skulle dra med sig nya löneåtgärder för domarkåren och domarpersonalen, måste jag säga, att utskottet här inte alls har yttrat sig om lönefrågan. Om lönefrågan skulle komma upp som ett resultat av den föreslagna utredningen, skulle den också ha kommit upp som ett resultat av hela processreformen tidigare. Följaktligen behöver man inte hysa dessa farhågor nu.

Om det verkligen vid en sådan organisation som nu ifrågasättes skulle vara på det sättet att den skulle medföra vissa lönejusteringar här och var, då skulle vi ju heller inte kunna lösa hela detta problem om domarkåren, ty det måste också måhända i och för sig medföra lönejusteringar av skilda slag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RYLANDER (fp): Herr talman! Jag kan i allt instämma med herr Lindberg, men då herr Lindholm här berörde vissa uttalanden i motionen vill jag säga, att i detta fall har motionärerna ansett, att man skulle inom den genom de senaste löneregleringarna givna ramen skapa om organisationen. Motionärerna har alltså inte syftat till att motionen omedelbart skulle ge anledning till någon ändring av själva löneställningarna för de olika grupperna av befattningshavare, men väl skulle man kunna tänka sig en omflyttning så att det blir flera befattningshavare i en grupp och färre i en annan o. s. v.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 27.

Ang. översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående en översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru LÖFQVIST (s): Herr talman! Utskottet framhåller, att den nuvarande lagstiftningen ger möjlighet att beakta de partiellt arbetsföras intressen och att utvecklingen synes gå i den riktningen, att dessa möjligheter alltmer utnyttjas. Men, herr talman, för mig synes det litet annorlunda, och så ser det också ut bland de yttranden som har inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna runt om ute i landet. Dessa har lämnat yttranden, en del visserligen i samma positiva riktning som utskottet, men andra tycks se på ett helt annat sätt på förhållandena, och flertalet av dem är långt ifrån nöjda med nu rådande förhållanden.

Länsarbetsnämnden i Blekinge be-

dömer läget som långt ifrån tillfredsställande och framhåller som önskvärt, att kommunerna bättre måtte tillgodose de partiellt arbetsföra och med dem jämställda inom samhället och hjälpa dem till möjligheter att på detta område skaffa försörjning för sig och sin familj. Ja, Blekinge läns länsarbetsnämnd anser vidare, att de partiellt arbetsföras intressen borde bli så mycket bättre tillgodosedda, att de också fick betydligt större möjligheter att få sig anvisade trafikiosker och att de partiellt arbetsföra i betydligt större utsträckning än nu kunde placeras i Pressbyråns iosker. Nämnda länsarbetsnämnd går också direkt in på handelsformerna och tillståndsgivningen genom att säga, att såväl tobak som tidningar borde ingå som allmän handelsvara i kioskhandeln.

Kopparbergs och Jämtlands länsarbetsnämnder pekar också direkt på vissa missförhållanden och säger, att de önskar att förhållandena hade varit annorlunda och att betydligt flera tillfällen hade givits just de partiellt arbetsföra och änkor och med dem jämställda att skaffa sig försörjning inom detta näringsområde. Detta pekar, så vitt jag kan bedöma saken, i rakt motsatt riktning mot utskottets förmodan.

Utskottet har för övrigt visat en positiv linje och tycks i vissa delar instämma med motionärerna. Skillnaden tycks bara vara, att vissa länsarbetsnämnders synpunkter i vissa avseenden mera slagit an på utskottet än vad de övriga nämndernas yttranden tycks ha gjort. Det har alltså visat sig, om jag har kunnat bedöma saken rätt, att de förhoppningar, som man har ställt på att kommunerna skulle utnyttja de möjligheter som finns att ge tillstånd åt partiellt arbetsföra genom tillämpning av gällande lagbestämmelser, mer och mer skulle grusas samtidigt som arbetstillfällena minskar för partiellt arbetsföra och änkor, som inte bara har försörjningsskyldighet utan också en fostrar-

Ang. översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.

gärning och anser det nödvändigt att de hinner följa sina barns uppfostran. Sådana änkor skulle lättare kunna bidra till den ekonomiska försörjningen, om de hade en arbetsuppgift av denna art än om de skulle hamna på en fabrik. Det kunde ju tänkas att en änka med minderåriga barn vid något tillfälle under dagen kunde placera något av barnen, äldsta dottern exempelvis, som avbytare i kiosken. Det skulle absolut inte gå i en fabrik eller i en verkstad.

Vi har, herr talman, tillräckligt många partiellt arbetsföra ändå i vårt land som intet hellre skulle önska än att få möjlighet att genom egen arbetsinsats bidra till sin och sin familjs försörjning. Men omplaceringen från det ena yrket till det andra, omskolningsproblemen och arbetsmarknadens oförstående för de partiellt arbetsföras problem, gör detta alltför komplicerat i många fall. Under tiden förstörs dessutom de psykiska krafterna hos dem som redan drabbats av ett olycksfall eller en sjukdom och gjorts invalidiserade i ett eller annat avseende.

Jag är medveten om, herr talman, att även om kioskhandeln enligt motionens förslag kunnat bli en betydligt bättre arbetsgren för vissa partiellt arbetsföra, hade det ändå inte på långa vägar räckt till för det behov vi har av arbete åt partiellt arbetsföra. Men jag är övertygad om att om de förevarande motionerna i ärendet hade kunnat vinna gehör, hade vi haft lite större möjlighet att placera partiellt arbetsföra, att ge dem tillfälle till försörjning, där de kunde känna sig nyttigare i samhället och fritt utföra ett yrke som intresserade dem.

Jag skall då frågan redan är avgjord i första kammaren inte ställa något yrkande. Jag hoppas att den behandling utskottet gett ärendet genom att motionen fått gå ut till länsarbetsnämnderna, har givit ärendet en sådan belysning, att dessa synpunkter blir så

uppmärksammade, som utskottet tror att de för närvarande är ute i kommunerna.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s): Herr talman! Jag kan fatta mig kort, eftersom motionären själv inte ställt något annat yrkande än utskottet. Motionären talar om att en del länsarbetsnämnder hade sagt, att de åtgärder, som kommunerna vidtog, inte var tillfredsställande. Detta är riktigt, men största delen av de länsarbetsnämnder som har svarat på arbetsmarknadsstyrelsens förfrågan har sagt, att det görs allt vad som göras kan för att de tillgängliga kioskerna skall kunna överlåtas på de partiellt arbetsföra. Nu har också andra lagutskottet, som också motionären erkänner, skrivit, att allt bör göras för att de partiellt arbetsföra skall kunna få en kioskrörelse, när så låter sig göra. Däremot har utskottet inte velat vara med om att skriva in någonting i lagen om att partiellt arbetsföra skall ha företräde framför andra. Den kommitté, som hade till uppgift att ta till vara de partiellt arbetsföras intressen, ville inte heller gå så långt, att det skulle i butikstängningslagen skrivas in att de partiellt arbetsföra skulle ha någon förtursrätt. Det är nog också lyckligast att de partiellt arbetsföras önskemål blir tillgodosedda på frivillighetens väg. De flesta kommuner har säkerligen fullt klart för sig, att de partiellt arbetsföra först och främst bör bli ihågkomna när det gäller kioskhandeln.

Nu tror jag emellertid inte att man bör lägga alltför stor vikt vid kioskhandeln. Det är inte det allena saliggörande att vi får så mycket kiosker som möjligt, och med all förståelse för de partiellt arbetsföra undrar jag, om man framför allt bör hjälpa dem genom att skaffa dem arbete inom kioskhandeln. Det finns många andra vägar att hjälpa de partiellt arbetsföra, och kioskhandeln har ju sina avigsidor. Från

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

min egen stad vet jag, att vi inom folk-skolestyrelsen har måst skriva till polis-kammaren och framhålla att det inte får uppföras kiosker i närheten av skol-gårdarna. Man går ju in för att förbjuda barn och ungdom att äta snask, och då bör inte heller snasket vara alltför lätt-åtkomligt för dem.

Både motionärerna och utskottet är av den uppfattningen, att allt bör göras som göras kan för att hjälpa de partiellt arbetsföra, och jag tror att så kan ske på vägar som redan är tillgängliga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hem-ställan bifölls.

§ 28.

Ang. utredning om införande av höger- trafik i Sverige.

Föredrogs andra lagutskottets utlå-tande nr 39, i anledning av väckta mo-tioner angående utredning om infö-rande av högertrafik i Sverige.

Andra lagutskottet hade till behand-ling förehaft två inom riksdagen väcka-ta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 12 i första kammaren av herr *Lin-dén m. fl.* samt nr 9 i andra kammaren av herr *Ericsson* i *Näs m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och för-slag till nästa års riksdag angående in-förande av högertrafik i Sverige».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 12 och II: 9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-hålla att Kungl. Maj:t ville utreda för-utsättningarna för vårt land att under den närmaste framtiden genomföra en övergång till högertrafik samt för riks-dagen framlägga de förslag, vartill ut-redningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD (bf): Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende kan jag inte underlåta att ge uttryck åt några känslor som jag har.

Jag har i utskottets utlåtande letat efter några motiv för en övergång till högertrafik som ur landets synpunkter kan vara acceptabla. Tyvärr har jag inte kunnat finna något som helst dylikt motiv. Däremot har jag konstaterat att man har framhävt olika skäl, som ur utlandets synpunkter motiverar en om-läggning från den nuvarande vänster-trafiken till högertrafik. Jag måste där-för ställa frågan: Är det ur vårt eget lands synpunkter som vi skall bedöma den här saken eller är det ur utlandets? Såsom svensk riksdagsman måste jag för min del hävda att det är ur det egna landets synpunkter som detta ärende skall ses och inte, såsom utskottet vill göra gällande, framför allt ur utlandets synpunkter.

Det är detta snedvridande av hela sa-ken som gör att jag inte kan underlåta att inlägga en bestämd protest mot ut-skottets utlåtande. Är det en förutsätt-ningslös utredning som utskottet här förordar? Nej, ingalunda. Utskottets ut-låtande är genomsyrat av den andan, att det bör införas högertrafik. På varje punkt i utskottets utlåtande trycker man på detta, och man sammanfattar sedan på sid. 38 sina uttalanden i följande ord: »På grund av vad ovan anförts finner utskottet det för Sveriges del vara med så avsevärda fördelar för-enat att övergå till högertrafik, att vårt land snarast möjligt bör inrikta sig på en sådan övergång.» Kan någon av den-na sammanfattning få annat intryck än att det är fråga om ett principuttalande om att vi skall under alla förhållanden övergå till högertrafik; sedan får det kosta vad det kosta vill?

Det är detta jag finner litet lättfär-digt, och jag blev mycket överraskad när jag såg att andra lagutskottet var fullständigt enigt om sitt utlåtande. Nog hade jag ändå trott att det i detta

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

utskott skulle finnas någon som tänkte även på de ekonomiska betingelserna. Är det den utländska resa som utskottet under fyra dagar gjort i Danmark och Tyskland, som har till den grad berusat utskottet, att alla har utan att tänka på de ekonomiska konsekvenserna för vårt land gått in för ett sådant principuttalande som här har gjorts?

Jag hade väntat mig att man skulle ha pekat på de olycksfallsrisker som föreligger genom att folk från länder med högertrafik kommer hit till Sverige. De utredningar, som är presenterade i utlåtandet, visar emellertid att det inte är så farligt med den saken. Från den 1 januari 1930 till den 31 december 1952, alltså under inte mindre än 23 år, har det inträffat 1 700 olyckor, där utländska bilister varit inblandade, och av dessa olyckor är det cirka 550 som har berott på att bilföraren icke har tillräckligt behärskat den inom Sverige gällande vänsterregeln utan i stället använt högerregeln. 550 olyckor under 23 år är ju ganska litet. Det är ju knappast en under var 14:e dag. När man vet hur många olyckor som sker i detta land med bilar måste man konstatera, att det sker ytterst få olyckor i samband med att främlingar besöker vårt land och inte är vana vid vår körregel.

För övrigt måste jag säga, att så länge vi är en självständig stat skall vi väl också själva bestämma hur vi vill ha det i vårt land. Vi får ta sederna som de är i de länder dit vi kommer, vi får rätta oss efter dessa länders system. Är det då orimligt att kräva att de utlänningar, som vill komma hit, skall tillämpa de regler vi har? Detta tycker jag är en riktig princip, som vi bör tillämpa.

Här har man talat om att det eventuellt skulle öka turistströmmen om man gick över till högertrafik. Ja, men är det egentligen så mycket att sträva efter att få en ökning av denna ström? Det är ju redan förut så överfullt av

bilar att man knappast kan komma fram med våra svenska bilar. Skall man då locka hit en massa bilister från utlandet, som ytterligare kommer att öka trängseln på gator och torg? Jag tycker knappast att detta är något eftersträvansvärt. Den penningssumma turismen för in i landet är ju inte av den storleksordningen, att vi för den skull behöver lägga om vår körregel. Vi bör kunna hålla fast vid vårt gamla system. Detta är också en tankegång som framför allt gör sig gällande ute i bygderna var man än kommer. Om vi skall ha ett definitivt avgörande tycker jag att vi borde ordna med en folkomröstning i denna fråga. Då är jag säker på att dessa fanatiker för högertrafiken skulle få ett svar, som håller dem inom skacklarna om de längre fram vill komma med sina motioner i denna fråga.

Jag anser att vi redan nu bör ta ett bestämt avstånd från utskottets utlåtande. Bifaller vi detta med den motive-ring som här föreligger, då måste regeringen känna sig bunden att i direktiven för utredningen peka på att riksdagen bestämt sagt ifrån att vi skall ha högertrafik, kosta vad det kosta vill.

Herr talman! Jag skall inte dra ut på tiden längre utan ber kort och gott att få yrka avslag på såväl motionerna som utskottets utlåtande i denna fråga.

Herr DICKSON (h): Herr talman! En egendomlig slump har gjort att jag även denna gång kommit att få ordet omedelbart efter min värderade vän Axel Rubbestad. Jag tror att jag i detta sammanhang uttrycker hela kammararens uppfattning om jag säger, att jag är glad över att konstatera att herr Rubbestads ande är oberörd av den fysiska defekt han har råkat ut för och som vi hoppas snart skall rätta till sig.

Jag har inte begärt ordet för att gå in på själva sakfrågan. Den kommer tids nog upp om inte herr Rubbestad får sin vilja igenom, och det tror jag inte han

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

får. Jag har egentligen anmält mig som talare för att få avge en personlig deklaration i egenskap av motionär. Jag var med på denna motion, men det var med svidande hjärta. Jag sade mig ungefär detsamma som herr Rubbestad här sagt: Varför skall vi inte kunna ha det ordnat här på annat sätt än på många håll i utlandet? Varför kan inte vi få behålla vår individualitet på ett område som detta? Jag ber kammaren observera, att det är mot bakgrunden av denna inställning jag likväl har motionerat om en positiv lösning av högertrafiken. Jag har nämligen funnit att starka förnuftsskäl talar för en sådan lösning. Jag har blickat fram emot de tider, då vi kanske har en miljon, ja, kanske två miljoner gränspassagerare av bilar. Det gäller inte bara utlänningar, herr Rubbestad, utan även svenskar, som av det ena eller andra skälet vill bege sig utomlands med sina bilar. Vi kan komma att få en direkt förbindelse över Öresund med en ofantlig trafik i båda riktningarna mellan vårt land och utlandet. Under sådana förhållanden är det säkerligen orimligt om vi styvneckat håller på vår individualitet i denna fråga.

Jag skall därför yrka bifall till utskottets förslag om en utredning, och jag hoppas denna utredning sker snabbt. Omläggningen kommer att kosta en hel del pengar, men som en ringa tröst till kommunikationsministern — som väl närmast får ta hand om denna fråga — kan jag anföra att postkontoret på Narvavägen redan har högertrafik i sina dörar, så där blir det ett litet minus i arbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Jag befinner mig i den något besvärliga situationen att uppträda efter herrar Rubbestad och Dickson, som på ett så eminent sätt kan göra en debatt trevlig, men jag skall ändå med

herr talmannens benägna tillstånd helt kort framföra några synpunkter, som utskottet haft på motionen.

Frågan om högertrafiken har diskuterats flera gånger i riksdagen, senast 1945, då förslaget om högertrafik bifölls i första kammaren och avslogs i andra kammaren med ett par tiotal rösters majoritet. För en kort stund sedan har första kammaren utan votering och efter en mycket kort överläggning i enlighet med utskottets förslag beslutat att låta utreda frågan om ändrade trafikregler.

Redan 1927 års motorfordonssakkunniga hänvisade till den ökade motorfordonstrafiken och önskvärheten av att likartade körregler kom till stånd över hela världen och uttalade den förhoppningen, att det skulle visa sig möjligt för vårt land att övergå till högertrafik. Den internationella motortrafiken har sedan dess ökat i mycket stor omfattning. Enligt min mening hade det varit lyckligast, om riksdagen tagit detta beslut år 1945. Det hade då ställt sig väsentligt billigare att genomföra ändringen av körreglerna än nu.

Frågan om vilka körregler vårt land för framtiden skall ha bör bedömas i första hand i förhållande till de trafikregler, som vår omvärld tillämpar, och till intresset av enhetliga regler. Av Europas länder har nu endast Sverige, Island, Storbritannien och Irland vänstertrafik. Motortrafiken har blivit allt livligare; herr Dickson nämnde nyss en mycket hög siffra för den motortrafik, som går över våra gränser.

Man kan inte bortse från olycksfallsrisken. Det är visserligen sant, att man inte kan få ut så mycket ur de statistiska siffrorna, men man har dock beräknat, att omkring 30 procent av olycksfallen för utlänningar, som kommit in här i landet med bil, beror på deras bristande vana vid vänstertrafik. Även svenskar har i länder med högertrafik drabbats av olycksfall på grund av ovana vid denna.

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

Rattens placering i bilen är en väsentlig sak. 95 procent av bilarna i Sverige har ratt till vänster och är alltså byggda för högertrafik. De remissinstanser, som haft att yttra sig över motionen, har till övervägande delen varit positivt inställda. Det är endast överbefälhavaren, som gjort vissa invändningar med utgångspunkt från de områden han har att bevaka, och SJ har talat om vissa ändringar, som är erforderliga vid järnvägsstationer och övergångar.

Vi kommer sedan fram till kostnaden, som ju är en väsentlig sak. Den är av Ingeniörsvetenskapsakademiens transportkommission beräknad till i runt tal 150 miljoner kronor. Det är ett aktningvärt belopp, men man måste då slå fast, att det är att anse som en engångskostnad och att den väsentligast delen därav hänför sig till bussar och spårvagnar.

Beslut om övergång till högertrafik bör enligt utskottets mening ej fattas förrän det står klart att omläggningen kan genomföras i anslutning till beslutet, d. v. s. efter det att en utredning har klarlagt hur man kan övervinna de svårigheter, som kommer att vara för handen vid övergången.

Utredning om finansiering av kostnaderna och förutsättningarna ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt att genomföra reformen bör alltså enligt utskottets mening ske. Utskottet har emellertid också betonat, att riksdagen bör så snart som möjligt få taga ställning till det förslag, som utredningen kan komma fram till.

Herr Rubbestad framhöll nyss, att utskottet vid bedömning av motionen icke skulle ha tagit hänsyn till landets intressen. Det är emellertid min uppfattning att vi har gjort det genom att föreslå en utredning på här berörda områden. Den ökade trafiken utöver landets gränser för med sig att man bör söka komma fram till enhetliga trafikregler. Vi måste taga ställning till

huruvida vi skall inordna oss i det system av trafikregler, som gäller för det övervägande antalet av Europas länder, eller fortsätta att i detta avseende vara oss själva nog. Jag hoppas, att utredningen, om kammaren nu beslutar i enlighet med utskottets förslag, kommer att ge besked därom.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERICSSON i Näs (bf): Herr talman! Jag skall försöka att inte gå in på det som redan behandlats tidigare.

Det är säkert rätt många av dem, som var med om att fälla högertrafiken år 1945, som nu är på det klara med att frågan borde ha lösts då, när det var billigare att göra det. Det var kanske inte så lätt att den gången överblicka situationen och se hur trafiken i framtiden skulle utveckla sig, men om man nu betraktar det som hände då som ett misstag borde man väl säga sig, att detta misstag inte skall upprepas i dag. Den gången beräknade man att det skulle kosta 28 miljoner kronor, i dag beräknas kostnaden till 150 miljoner kronor.

Kärnfrågan är väl den: Kan vi räkna med att vårt land i det långa loppet skall kunna behålla vänstertrafik när alla andra länder på det europeiska fastlandet har högertrafik? Kan vi räkna med att vi kan isolera oss, skall vi naturligtvis inte göra någonting åt saken. Tror vi att vi någon gång av omständigheterna tvingas införa högertrafik, skall vi göra det medan vi har råd till det.

Hur trafiken har ökat under åren behöver jag inte tala om här — det står i utlåtandet. På fem—sex år har trafiken tredubblats. 2,3 milj. utlänningar har passerat våra gränser, och 1,1 mil-

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

joner svenskar har under de senaste åren passerat gränserna. Utvecklingen fortsätter sannolikt på samma vis.

Vidare får vi ta hänsyn till den tunga trafiken. Den tenderar ju inom landet att alltmer övergå från järnvägarna till landsvägarna, och det kommer givetvis också att bli fråga om långa transporter i framtiden. Till den ändan har Sverige anslutit sig till en överenskommelse mellan ECE-länderna om en utbyggnad av det europeiska huvudvägnätet. 24 internationella huvudvägleder skall utbyggas till hög internationell standard och tillåta åtta tons axeltryck enligt konventionen om internationell vägtrafik. Det blir fråga om stora huvudleder, som vi kanske inte får uppleva men som är projekterade och naturligtvis en gång kommer: Haparanda — Stockholm — Hälsingborg — Lübeck — Bern — Lissabon, Lissabon — Paris — Göteborg — Stockholm och Rom — Berlin — Oslo — Trelleborg — Oslo — Skibotten.

Om trafiken får den ansvällning som beräknats kan vårt land inte ställa sig utanför de trafikregler som gäller i den övriga delen av Europa.

Från många håll har också påyrkats, att Sverige skall övergå till högertrafik. Den nordiska parlamentariska kommissionen för friare samfärdsel m. m., de nordiska motororganisationernas permanenta kommitté och Alliance internationale de tourisme har uttalat, att detta skulle vara värdefullt för turismens skull. Och det är inte så litet pengar som kommer in genom turismen; det rör sig om 300 miljoner per år — det är i alla fall litet mer än fem kronor om dagen.

Om man alltså är övertygad om att vårt land förr eller senare måste övergå till högertrafik, kan man bara dra en slutsats: Vi skall göra det ju förr för att få det desto billigare. Det var med de synpunkterna för ögonen som vi skrev motionen.

Ur trafiksäkerhetens synpunkt gäller det att ju längre en övergång dröjer,

desto större blir svårigheterna och riskerna vid övergången. Jag tror inte man skall överdriva dessa risker. Det har visat sig i andra länder som övergått från vänster- till högerregeln, att svårigheterna kan bemästras, och jag tror att de kan mötas genom stor försiktighet i början.

Jag tror att en övergång till högertrafik i det långa loppet kommer att betyda mycket också ur trafiksäkerhetssynpunkt. Här har talats om att ratten sitter till vänster på 95 procent av våra bilar. Det är i och för sig beaktande att våra bilar är byggda för högertrafik. Man invänder att England fortfarande har vänstertrafik, men där är påbjudet att bilarna skall ha off-side wheel, d. v. s. ratten åt körbanan. För den som kört bil i länder med högertrafik framstår det nog också som självklart att det är en påtaglig fördel att köra våra vänsterstyrda bilar i högertrafik. Trafiksäkerhetsrådet, Trafiksäkerhetsföreningen och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har understrukit just dessa synpunkter.

Däremot är inte alla våra bussar och spårvagnar byggda för högertrafik, och det är där de stora kostnaderna kommer. Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommissions väg- och fordonskommittés subkommitté för utredande av kostnaderna för införandet av högertrafik i Sverige — jag hoppas att det långa namnet inte är signifikativt för den tid som återstår innan vi får högertrafik — har beräknat kostnaderna till 150 miljoner. I motionen har man skisserat en övergångstid på fem år, under vilken ombyggnad successivt skulle kunna ske, så att det blir möjligt att fördela kostnaderna under en längre följd av år.

Hur stora kostnaderna blir och hur de skall fördelas får den kommande utredningen undersöka.

Sammanfattningsvis vill jag säga att övergången till högertrafik bör ske

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

fortast möjligt, såväl av kostnadsskäl som med hänsyn till trafiksäkerheten på längre sikt. Praktiskt taget alla remissinstanser har yrkat bifall till motionen, och utskottet har framlagt ett enhälligt utlåtande, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle: Herr talman! Herr Ericsson i Näs sade, att vi förr eller senare ändå måste övergå till högertrafik. Ja, hade man den meningen, att det ovillkorligen skall ske vid en viss tidpunkt, kunde man förstå utskottets utlåtande. Men jag har en helt annan uppfattning. Jag menar att vi reder oss bra med den trafikordning vi har utan att övergå till högertrafik.

När herr Ericsson i Näs säger att det inte var något klokt beslut som fattades 1945 utan att det varit bättre att då gå in för högertrafik, måst jag säga att jag tycker det var ett klokt beslut. Jag röstade den gången för att vi inte skulle ha högertrafik, och jag är på samma linje än i dag. Den gången kostade det 27 miljoner kronor att gå över. I dag kostar det mer än sju gånger så mycket enligt de utredningar som föreligger. Men jag är förvissad om att det kommer att bli dubbelt så dyrt när det blir en verklig utredning, så att vi kanske i stället för 150 miljoner får stanna vid 300 miljoner. Här är ju allmänt förordat av de olika organisationer som yttrat sig, att det allmänna bör svara för denna kostnad och inte organisationerna. Jag skulle hålla för troligt att det blir så, om vi en gång kommer så långt.

Jag vill bara fråga högern och folkpartiet var de befinner sig i denna historia. De klagar alltid över de höga skatterna, och alla är vi väl medvetna om att utgifterna i stort sett bygger på skatter. Vill ni vara med om låga skatter, skall ni också akta er för att gå in för ökade utgifter. Här är en sak vi kan spara på.

Jag hoppas att denna kammare liksom 1945 avslår framställningen, trots att första kammaren ju redan har biträtt den. Det gjorde den 1945 också, men det var andra kammaren som avgjorde frågan den gången. Den möjligheten står oss till buds också i dag.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp): Herr talman! När denna fråga behandlades av riksdagen 1945 ansåg många, att det skulle dröja länge innan den internationella landsvägstrafiken kunde komma i gång efter det avbrott kriget hade vållat. Utskottet skrev vid det tillfället, att det i varje fall höll för troligt att Sverige inte på lång tid kunde förväntas i mera avsevärd mån bli berört av eventuell intensifiering av den internationella landsvägstrafiken. Nu vet vi alla att utvecklingen på detta område gått mycket raskare än man då trodde. Antalet in- och utresor mellan Sverige och utlandet med motorfordon var 1950 ca 560 000, 1951 ca 600 000, 1952 ca 865 000 och närmar sig i år siffran 1 miljon.

Den parlamentariska kommittén för friare samfärdsel i Norden har föreslagit åtgärder, som skall gå ut på att underlätta biltrafiken mellan de olika länderna. Vidare har man uttalat sig för en övergång till högertrafik i Sverige. Jag skulle vilja säga att denna fråga angår inte bara oss utan också våra nordiska grannländer. Då vi så småningom beslutar detta steg befrämjar vi samfärdseln mellan oss och andra länder till fördel för oss själva och till fördel för våra grannländer. Vi kommer över huvud taget närmare våra grannländer genom detta steg.

Men också andra resenärer än bilister har gagn av enhetliga trafikregler; det gäller både cyklister och fotgängare. Helt säkert ligger det mycket bakom detta tal om att en övergång till högertrafik i det långa loppet medför förbättringar ur trafiksäkerhetssynpunkt

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

för samtliga trafikanter. Det gäller bilister, fotgängare och cyklister.

Nu har andra lagutskottet anfört många goda skäl för en övergång till högertrafik, och jag skall inte upprepa dessa. Jag vill endast understryka vikten av att frågan inte i onödan fördröjes, ty då stiger kostnaderna för denna åtgärd. Liksom herr Ericsson i Näs utgår jag ifrån att det är uteslutet att vi i det långa loppet skulle kunna stå utanför den nordiska och kontinentala gemenskapen på detta område.

Herr talman! Jag yrkar ur dessa synpunkter bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf): Herr talman! Jag skulle kunna väsentligen instämma i vad herr Rubbestad sade, men jag vill också anföra några synpunkter som kanske ligger litet vid sidan om. Jag håller med honom när han säger att det inte är ett statsintresse att införa högertrafik. Jag är liksom han ganska övertygad att om man skulle fråga den stora allmänheten om detta, skulle man få ett svar som pekade i den riktning herr Rubbestad framhöll.

Det är i verkligheten en ganska liten del av vårt folk som anser sig ha ett större intresse av att vi här i landet får högertrafik och alltså frångår den sedan länge tillämpade vänstertrafikregeln. Men den gruppen har ju visat sig vara ganska pockande och högljudd. Man har energiskt drivit ett som jag vill kalla propagandatrik, som en hel del blivit påverkade av, nämligen att vi här i landet förr eller senare måste övergå till högertrafik och att det därför är bättre och billigare ju förr vi gör det. Men något övertygande skäl varför vi måste övergå till högertrafik har jag inte funnit. Det kan inte vara ett tillräckligt övertygande skäl att några tusen bilar passerar våra gränser varje år. Det är ju ingenting som kan tvinga oss, och det behöver inte vara

något »måste». Inte kan det heller vara ett tillräckligt bärande skäl, att man skall göra det bekvämare för dem som sitter vid ratten att rätta sig efter de trafikregler som gäller i ett annat land. Det är inte något statsintresse att vi skall genomföra en reform som alldeles säkert under en lång tid kommer att medföra betydande skadegörelse på liv och egendom. Det är inte minsta tvivel om att hundratals gamla, unga och barn under övergångstiden kommer att mista livet eller råka ut för svåra skador, och likaså kommer det att ske betydande materiell skadegörelse. Är det rimligt att riksdagen skall fatta beslut som har sådana följder? Jag tycker inte det är rimligt när det inte finns några tvingande skäl för att vi skall göra det.

I utlåtandet framhålles, att trafik-säkerhetssynpunkter skulle vara med i spelet. Jag har för min del kört bil i över trettio år, så jag har en viss erfarenhet av biltrafik. Jag kan inte förstå att man genom övergång till högertrafik skulle nå större trafiksäkerhet annat än möjligen i vissa fall vid omkörningar. Den ojämförligt största delen av det svenska vägnätet är emellertid av den beskaffenheten, att man måste kunna följa den vänstra vägkanten och se var diket är. Så länge vi har vänsterstyrda bilar, vilket vi uppenbarligen kommer att ha en lång tid framåt. Med högertrafik förlorar man kontakten med den vänstra vägbanan och vägkanten om man kör på höger sida av vägen. Det betyder kanske inte så mycket på de stora breda vägarna, men vi har till helt övervägande del här i landet smala vägar med diken på båda sidor. Blir det högertrafik, kommer man inte med våra vänsterstyrda bilar att kunna hålla denna kontakt med vägkanten. Jag tror därför att talet om att en övergång till högertrafik skulle medföra ökad trafiksäkerhet är alldeles felaktigt i ett land med vårt vägnät.

Vad gäller kostnaderna tror jag lik-

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

som herr Rubbestad ingalunda att dessa kommer att stanna vid de 150 miljoner man talat om, utan jag är övertygad om att kostnaderna kommer att uppgå till minst det dubbla beloppet.

Jag vill så fråga utskottet om man har diskuterat vem som skall betala de förluster i liv och egendom som uppstår under övergångstiden men icke täcks av de vanliga försäkringarna. I många fall kommer inte bilföraren att vara orsak till att en människa dödas eller skadas, utan det kommer att bero på okunnighet eller glömska av att vi fått nya trafikregler. Man går kanske mitt i körbanan och tror att en mötande bil skall följa den regel man är van vid. Man kan då inte alltid säga att bilisten bär skulden, utan ofta har den skadade själv förorsakat olyckan. Vem skall betala den nöd och de svårigheter som uppstår för efterlevande anhöriga? Jag skulle vilja veta hur man tänkt sig lösa den frågan. Skall skulden läggas på den dödade eller skadelidande utan att han eller hans efterlevande får möjlighet att erhålla skälig ersättning? Vad är för övrigt ett människoliv värt som släckes ut på detta sätt?

Jag kan således inte finna annat än att de siffror man har räknat med är alldeles otillräckliga för att täcka kostnaderna för en omläggning och de skador som kommer att uppstå.

I utskottets utlåtande har man återgivit vad motororganisationerna med kraft har framhållit, nämligen att bilismen inte skall vara med om att betala kostnaderna — de skall vältras över på staten. Jag tycker detta är fullkomligt orimligt. Jag understryker än en gång att denna reform icke är något statsintresse utan ett intresse endast för en mycket begränsad del av vårt folk. Enligt min mening borde den ojämförligt största delen av kostnaderna betalas av motorismen — jag säger det fastän jag själv är motorman.

Trots att jag gärna skulle instämma

med herr Rubbestad i hans avslagsyrkande vill jag emellertid föreslå en ändring i den kläm som utskottet har kommit fram till. I klämmen säger nämligen utskottet inte något annat än att förutsättningarna för införande av högertrafik skall utredas. Att man då också skall undersöka kostnaderna och kostnadsfördelningen har man, åtminstone i klämmen, hoppat över. Detta står i utskottets motivering, men i klämmen heter det endast så här:

»att riksdagen i anledning av motionerna I: 12 och II: 9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda förutsättningarna för vårt land att under den närmaste framtiden genomföra en övergång till högertrafik samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning».

Detta kan tolkas så, att det bara skall utredas, om högertrafik skall införas, och sedan skall det läggas fram ett förslag, som får kosta ungefär vad det vill. I utlåtandet har heller inte sagts något annat än att det är staten som skall betala. Jag skulle därför, herr talman, vilja föreslå en något annorlunda formulerad kläm till utskottets utlåtande. Jag gör det därför att jag fruktar att kammaren icke kommer att följa avslagsyrkandet, vilket jag annars helst ansluter mig till. Jag är emellertid beredd att ansluta mig till en utredning, som blir fullständigare än den som utskottet föreslagit. Jag skulle därför vilja yrka att klämmen får följande avfattning:

»att riksdagen i anledning av motionerna I: 12 och II: 9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda förutsättningarna för vårt land att genomföra en övergång till högertrafik och att denna utredning jämväl måtte omfatta beräkning av de kostnader, som kan bli följden för de av omläggningen berörda objekten, samt fördelningen av dessa kostnader på av omläggningen berörda

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

parter, och därest trafiktekniska och ekonomiska skäl därtill föranleda för riksdagen framlägga förslag i denna fråga».

Jag ber att få framställa detta yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Göteborg (s): Herr talman! Bland dem som deltagit i denna debatt och tidigare korsat sina klingor i den föreliggande frågan är det väl endast herr Rubbestad kvar som alltså är en stabil och pålitlig bromsare. På grund av mitt yrke har jag ansett det naturligt, att det rullar undan litet fortare inte minst vid lösningen av frågan om enhetliga körregler i alla länder.

När herr Rubbestad erinrar om att han var med 1945 — det år, då vi egentligen skulle lagt om till högertrafik — och som vanligt bromsade lösningen av denna fråga, erinrar jag mig något som står att läsa om fädernas missgärningar som drabbar barnen allt intill tredje och fjärde led. Nu har nämligen kostnaderna mångdubblats sedan dess, och nu får vi betala för herr Rubbestads konservatism och motvilja emot högertrafiken.

Herr Rubbestad har här tagit upp frågan och sökt tolka utskottets utlåtande på det sätt som han själv tycker skulle passa för att skrämja för en lösning av frågan. Den utländska resan har inte haft något som helst inflytande på mitt ståndpunktstagande. Jag skulle kunna sagt, och jag sade också i utskottet, att det kunde räcka med att utskottet reser ned till Hälsingborg och ställer sig vid Stenbocksstatyn och ser vilken röra det är på den plats, där de olika körreglerna möts, för att få be-lyst hur tokigt det nuvarande förhållandet är med icke enhetliga körregler. Man kunde kanske också farit upp till Svinesund eller andra gränstrakter och där gjort samma iakttagelser.

Jag tycker inte att vi skall behöva diskutera lämpligheten av högerregeln eller vänsterregeln. En enhetlig körregel är önskvärd. Den är önskvärd inte bara ur turisttrafiksynpunkt. Hur en del än stretat emot beredes det nu möjligheter för människor av olika kategorier långt ner i inkomstgrupper, som vi aldrig tänkt oss, att kunna resa utrikes med bil och buss. Olägenheterna av att ha olika körregler kommer då tydligt fram. Jag tycker inte vi behöver närmare diskutera den saken. Men när herr Rubbestad säger, att vi alldeles skulle ha förbigått kostnaderna för en omläggning, då svär jag mig i varje fall fri från den beskyllningen.

När jag vid ett par tillfällen diskuterat frågan om en omläggning till högertrafik har jag haft anledning att i större utsträckning än vad som skedde 1945 beröra frågan om kostnaderna för omläggningen. 1945 kostade det 27 miljoner. Nu lär det enligt Ingenjörsvetenskapsakademiens utredning gå på 149 miljoner, vilket jag betvivlar räcker. Det blir nog ytterligare kostnader, men det kan jag inte säga någonting om. Men jag har vid ett tillfälle, då vi diskuterade denna fråga inför ett mycket trafiksakkunnigt auditorium ställt den frågan: Vem skall betala kostnaderna? Då fick jag inget svar. Jag ställde samma fråga i utskottet, men jag fick inget svar där heller, och det kan ju på ett sätt kvitta, ty utredningen, som nu kommer, skall ta upp frågan om kostnaderna. Men det är klart att man ändå inte kan underlåta att fästa vikt vid detta förhållande, frågan om kostnaderna. Ty ett utredningsbeslut är ingenting mer än att vi får sikta något på vad som komma skall. Läser jag nu motionerna så säger motionärerna där bl. a.: »Att finansiera reformen med bilskattemedel kan heller inte tänkas, då dessa numera inte ens förslår för den upprustning av vägväsendet som pågår, och en höjning av bilskatteerna kan i dagens läge knappast förordas.»

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

Motionen skrevs ju i våras, och det har ju hänt något i fråga om bilskatterna också sedan den dagen.

Går jag så sedan över till remissyttrandena finner jag där samma förhållande. Järnvägsstyrelsen anser att staten skall betala. Motororganisationerna säger att pengarna skall tas ut av skattemedel, och svenska lokaltrafikföreningen likaså. Det enda verkliga ljuset har en tidning i Eskilstuna kommit med. Tidningen säger, att av totalkostnaderna faller för övrigt inte mindre än hälften på spårvägarnas konto, och att det väl kan ifrågasättas om inte dessa urmodiga trafikmedel själva skulle kunna läggningen. 1945 kostade det 27 miljöbära en del av kostnaderna. Kunde inte tidningen tänkt sig att mera moderna trafikmedel, bilismen exempelvis, skulle kunna betala kostnaderna eller, i detta sammanhang, att beställarna bör delta i kostnaderna. Jag anser emellertid att detta spörsmål inte har något annat intresse än att det bör påpekas, ty när det gäller skatterna, både de direkta och de indirekta och inte minst då bilskatterna, har bilägarna städse gnytt över dessa pålagor. Detta har jag haft i tankarna när man kommit med förslag om högertrafik, som en gång i framtiden kräver avsevärda kostnader, vilka skall betalas. Om kostnaderna sedan skall bestridas av bilägarna eller av statsmedel eller delas mellan dessa får utredningen anvisa. Jag vill alltså för min egen del i detta sammanhang direkt bestrida herr Rubbestads påstående, att vi i utskottet så där likgiltigt slätat över spörsmålet om finansieringen. Vi har tvärtom ingående diskuterat saken; därom behöver jag väl inte orda mera.

Jag hörde inte riktigt hur herr Andersson i Dunker formulerade sitt ändringsyrkande till utskottets förslag, men jag vill anknyta till herr Rubbestads resonemang när han säger, att utskottets förslag innebär att riksdagen binder sig för ett positivt beslut i frå-

gan. Men det gör vi ju inte. Detta resonemang gäller ju också herr Anderssons i Dunker förslag därför att här står i utskottets utlåtande: »Beslut om övergång till högertrafik bör emellertid enligt utskottets mening icke fattas förrän det står klart, att en omläggning kan genomföras i anslutning till beslutet.» Men så kommer just det som jag anser väsentligt att påpeka för riksdagen, nämligen: »Före slutligt avgörande torde emellertid erfordras kompletterande utredning främst rörande finansieringen av kostnaderna, samt ett närmare klarläggande av förutsättningarna ekonomiskt och arbetsmarknadspolitiskt för att under de närmaste åren genomföra det ombyggnadsprogram, som måste föregå en omläggning av trafiken.» Detta är således ingenting annat än en viss anvisning för den kommande utredningen om de spörsmål som man måste fästa vikt vid. Utskottets formulering innebär inte något principbeslut, utan det gäller här enbart att andra kammaren ansluter sig till utskottsförslaget och uppdrar åt utredningen att ta upp alla dessa spörsmål, i främsta rummet då frågan om finansieringen av en omläggning till högertrafik. Sedan detta blivit klart någon gång i framtiden må utredningen komma till riksdagen med förslag till ett slutligt principavgörande.

Med det anförda, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag uppkallades att ta till orda av herr Andersson i Dunker när han för kammarledamöternas inre syn manade fram bilden av sörjande änkor och faderlösa barn till följd av de olyckor som han tror kommer att inträffa ifall man genomför ett förslag av denna karaktär. Det vore i sanning beklagligt om det skulle gå så som herr Andersson i Dunker tror att det kommer att gå. Jag tror det inte. Det har gjorts sådana här omändringar i trafikreglerna

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

på andra håll, och det har omvittnats att olycksfallen där inte varit särskilt många. Men om den saken vet vi ingenting. Herr Andersson i Dunker tror det, jag tror det inte, men vi vet ingenting. Vad vi däremot vet är de siffror herr Rubbestad drog fram och som det förvånade mig att han bagatelliserade. Han hade räknat ut att »endast» omkring var fjortonde dag hade en olycka inträffat beroende på att människor som voro vana vid högertrafik kommit hit och trasslat till det för sig i vår vänstertrafik. Denna uträkning, en olycka var fjortonde dag, får stå för herr Rubbestads räkning, men jag litar på den.

Vad vi emellertid kan se fram emot är en genom åren fortgående ökad olycksfallsfrekvens, som beror på en alltmera ökad trafik både hit och till utlandet av människor, som kör på olika sätt och som har olika trafikvanor. Detta har herr Andersson i Dunker försummat att ta upp som jämförelsematerial. Detta måste vägas mot risken av att en del olyckor möjligen kommer att inträffa vid själva övergången. Men det är en sak som går över på kort tid. De andra vådorna däremot kommer att bli värre och värre för varje år, detta såvida man inte sätter en spärr för utlandstrafiken och vår trafik utomlands. Men det tror jag att inte ens min ärade vän här framför mig är beredd att göra.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf): Herr talman! Det är inte bara min egen slutsats att vi skulle få en betydande ökning i antalet olycksfall under övergången från vänster- till högertrafik. Jag har gott stöd av andra lagutskottets utlåtande vid 1945 års riksdag. Då sade utskottet: »Att olycksfallsrisken, därest högertrafik införes, skulle stegras under övergångsperioden torde vara ofrånkomligt.» Detta är sålunda ett tidigare lagutskotts uppfattning, som jag underströk i mitt anförande. Det torde därför inte råda nå-

gon tvekan om att så kommer att ske och att, som jag sade förut, hundratals människor kommer att mista livet eller skadas. Det är sådana reformer som jag för min del inte vill medverka till.

Sedan vill jag säga en sak, som jag glömde i mitt förra anförande. Det förvånar mig att inte utskottet företog en resa till England och studerade hur vänstertrafiken fungerar där. Jag har en son, som bilade i England under ett par—tre månader i somras, och han var mycket förvånad över hur utomordentligt bra trafiken flöt där. Vad vi behöver här, oavsett vilka trafikregler vi följer, är uppenbarligen bättre trafik-kultur. Om vi använder våra krafter och pengar till att framskapa det, så är det bättre och nyttigare än att som nu med öppna ögon gå över till ett system, som medför ökade risker.

Herr RUBBESTAD (bf): Herr talman! När herr Dickson gjorde gällande att talet en olycka var 14:de dag skulle vara min uppfinning, vill jag säga att det är bara vad som står att läsa på sidan 27 i utskottets förvarande utlåtande. Mellan den 1 januari 1930 och den 31 december 1952 inträffade 556 olyckor, på grund av att förarna var ovana vid vår vänstertrafik — står det i utlåtandet. Då kan herr Dickson själv räkna ut, om han kan någon matematik, att nämnda antal utslaget på 23 år blir ungefär ett olycksfall var 14:de dag.

När herr Dickson sedan sade att antalet olycksfall ökar, så är detta självklart, eftersom trafikintensiteten på våra vägar ökar. Då blir naturligtvis riskerna större. Om vi då genom att behålla vår vänstertrafik kan avskräcka utlandsresenärerna från att komma hit, så gör vi en god gärning, tycker jag. Men i stället animerar vi dem att komma hit i ännu större mängder, och då måste ju antalet trafikolyckor öka.

Sedan vill jag säga, att om herr Dickson studerar utskottsutlåtandet litet när-

Ang. utredning om införande av högertrafik i Sverige.

mare, så skall han finna av redogörelsen där, att det inträffade många olyckor i Österrike, när man där övergick till högertrafik. Så kommer säkerligen också att bli fallet här i landet. Det kan vi emellertid slippa ifrån, om vi här går emot förslaget om utredning.

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag har nu en lång stund varit omgiven av, som jag hoppas, goda rådgivare, och det har sagts mig att man genomförde övergången till högertrafik i Österrike under krig och mörkläggningsstid, och att detta kanske varit försvårande omständigheter.

Vidare vill jag säga att min vän herr Rubbestad är misstänksam i överkant. Jag sade endast att uppgiften om ett olycksfall var 14:e dag har jag fått av herr Rubbestad, och att jag litade på honom. Jag hade kanske kunnat uppbjuda mina kunskaper i matematik och göra den där divisionen, men jag litade som sagt på herr Rubbestads uppgift därvidlag.

Sedan tog herr Andersson i Dunker sin tillflykt till att en tidigare kommitté har trott detsamma som han själv, nämligen att vi skulle få en mängd olycksfall i samband med övergången till högertrafik. Detta är emellertid inte detsamma som att vi verkligen skulle få det. Det är bara vad människor tror och fruktar. Man vet ingenting om det. Vad vi däremot vet — jag upprepar det, eftersom vi har fått det bestyrkt ännu en gång av herr Rubbestad — är att olycksfallen nu är många och kommer att fortsätta, om en omläggning till högertrafik icke sker.

Herr Anderssons i Dunker råd till kommittén att resa till England förstår jag mig heller inte på. Kan man inte studera vänstertrafiken här i Sverige och se hur den tar sig ut?

Herr ANDERSSON i Dunker (bf): Herr talman! Jag menade att det skulle varit av värde för utskottet att få stude-

6 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 30.*

dera hur vänstertrafiken kan fungera, när den skötes på ett förnuftigt sätt. Min son, som körde bil i England, sade att det där råder en helt annan trafikultur än här. Jag tror därför att det skulle ha varit nyttigt för utskottet med ett sådant studiebesök så att man fått se att det går att nå goda resultat utan att nödgas tillgripa så våldsamma medel som en övergång till annan trafikregel. Att lära folk att köra på ett förnuftigt sätt är enda vägen att komma bort ifrån de många olyckorna.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Herr Andersson i Dunker gör en jämförelse mellan trafiken här i landet och i England. Man kan emellertid inte bortse ifrån att i England kör man i vänstertrafik med ratten till höger, medan vi däremot kör i vänstertrafik med ratten till vänster. Av denna anledning får man det intrycket att trafiken flyter så smidigt i England. Trafikkulturen i olika länder skall jag inte yttra mig om, då jag saknar möjlighet att bedöma den.

Vad beträffar herr Anderssons i Dunker ändringsyrkande när det gäller utskottets kläm kan jag inte fatta annat än att utskottets skrivning, med den kläm som finnes, exakt täcker vad herr Andersson velat vinna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; samt 3:o bifall till det yrkande, som under överläggningen framställt av herr Andersson i Dunker; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o anmärkta propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Ang. ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 156 ja och 16 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 29.

Ang. ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr ANDERSSON i Ronneby (s): Herr talman! Man måste givetvis med tillfredsställelse notera utskottets allmänna konstaterande, att åtskilliga omständigheter tyder på att hittills uppnådda resultat av 1939 års reform icke i alla avseenden motsvarar vad man väntade, då lagändringarna genomfördes. Utskottet anser trots detta några reformer för närvarande icke vara påkallade, då det ännu icke — enligt ut-

skottets mening — föreligger tillräckligt med erfarenhetsmaterial. Någon återgång till systemet med expropriationsnämnder anses icke aktuell. Ej heller kan frågan om koncentration av expropriationsmålen till ett mindre antal specialdomstolar enligt utskottet nu upptagas till självständigt bedömande.

Mot denna utskottets uppfattning torde med fog kunna hävdas, att hitillsvarande erfarenhetsmaterial icke är stort men att tendensen är klart oro-väckande. Det är därför, såsom utskottet betonat, viktigt att fastighetsbildnings-sakkunnigas arbete, i den mån det är av betydelse för expropriationsdomstolarnas organisation, bedrivs så skyndsamt som möjligt. Den nuvarande handläggningen av expropriationsmålen är nämligen behäftad med påtagliga olägenheter. Sålunda är förfarandet som regel både vidlyftigt och tidsödande. Som exempel kan nämnas några aktuella fall. I ett mål inlämnades stämmningsansökan den 27 februari 1951. Expropriationsdomstolen avkunnade dom först den 23 januari 1953. Huvudförhandling inför hovrätten skall hållas med början den 23 dennes. Ett annat mål instämdes den 3 oktober 1951. Hittills har någon dom icke fallit i första instans, och det är inte ens klart när huvudförhandling kan hållas.

Till en del beror de påtalade olägenheterna på att domstolarna saknar tillräcklig vana vid handläggningen av hithörande mål. Emellertid kan det tyvärr också ifrågasättas, om någon sådan vana beträffande handläggningen av i vart fall större expropriationsmål hinner att utbildas vid en genomsnittlig landsortsdomsaga. Man lär nämligen kunna räkna med att dylika mål blir jämförelsevis sällsynta i en sådan domsaga.

En följd av den utdragna och vidlyftiga handläggningen är att rättegångskostnaderna kan uppgå till betydande belopp. I det fall, där dom gavs den 23 januari 1953, kan de sammanlagda rät-

Ang. ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.

tegångskostnaderna uppskattas till i runt tal 30 000 kronor. Motparten tillerkändes kostnader med drygt 16 000 kronor, och stadens kostnader (som icke kom under domstolens bedömande) kan uppskattas till obetydligt lägre belopp. I ett nyligen behandlat men ännu icke avdömt mål har fastighetsägarna begärt ersättning med 40 000 kronor i rättegångskostnader. Kommunens kostnader torde inte understiga 20 000 kronor, varför man alltså redan i första åtkommes kommit upp till rättegångskostnader på omkring 60 000 kronor.

Vad som i motionen anförts rörande innebörden och konsekvenserna av bestämnelserna om förtida tillträde synes utskottet beaktansvärt. Utskottet har därvid särskilt fäst sig vid räntefrågan. Andra olägenheter för kommunen vid förtida tillträde måste emellertid vara än mer betydande. Såsom i motionen anförts, åtkommes icke markområdet med äganderätt. Detta innebär, att kommunen endast kan iordningställa området för exploatering. Däremot kan exempelvis några tomter icke gärna säljas, och marken kan heller icke utnyttjas som kreditobjekt. Vidare är kommunen genom förtida tillträde avskuren från möjligheten att återkalla expropriationsanspråket. Vid rådande osäkerhet rörande fastighetsvärderingen kan dessa möjligheter visa sig synnerligen värdefulla. Vad som nu sagts innebär naturligtvis inte, att man icke bör påskynda utredningen om den legala ränteberäkningen i allmänhet.

Vad slutligen beträffar rättegångskostnaderna i högre instans bör framhållas, att en inskränkning av markägarens rätt att erhålla full ersättning för dessa givetvis är till fördel för kommunerna. Att vissa uppgifter för närvarande tyder på att det i allmänhet är kommunerna, som överklagar expropriationsdomar, synes kunna förklaras därav, att kommunerna har prejudikatsintressen att bevaka. Hittillsvarande

tillämpning av värderingsreglerna har som regel lämnat ur kommunal synpunkt otillfredsställande resultat.

Utskottet har icke funnit skäl antaga, att orsaken till att expropriat i jämförelsevis få fall har överklagat skulle vara att kommunerna av motvilja mot expropriationsförfarandet i dess nuvarande utformning ger vika för oberättigade krav av expropriaten. Den erfarenheten lär dock icke i så få fall ha gjorts, att markägaren vid en fastighetsförsäljning inkalkylerat beräknade expropriationskostnader i priset. Enligt uppgift har man också på vissa håll i kommunerna ansett sig kunna betala detta högre pris hellre än att riskera en expropriationsrättegång.

Svenska stadsförbundets styrelse har framhållit, att man inom fastighetsbildningssakkunniga för närvarande diskuterar en omorganisation av ägodelningsrätterna. Man har därvid övervägt att frigöra ägodelningsrätterna från domsagoindelningen och vidga deras domkrets till att avse ett eller flera län. Därigenom skulle alltså tillskapas specialdomstolar för jorddelningsmålen. Vidare har — i syfte att ernå en snabbare handläggning — enligt uppgift föreslagits, att talan mot ägodelningsrätts utslag eller beslut med förbigående av hovrätten skall kunna föras direkt hos högsta domstolen. Enligt styrelsens mening synes betydande fördelar vara att vinna, därest expropriationsmålens handläggning kunde förläggas till på detta sätt organiserade ägodelningsrätter. Man uppnår därvid syftet med motiverade domar samtidigt som enhetligheten i bedömningen säkerställs genom det korrigerande inflytandet från en överinstans och ett snabbare förfarande åstadkommes genom den direkta fullföljden till högsta domstolen.

Utskottet finner, såvitt det nu kan bedöma, denna tanke vara riktig. Motionärerna delar helt denna uppfattning. Om här kan skapas en framgångs-

Ang. viss ändring i expropriationslagen.

linje har hela frågan kommit i ett annat läge, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till utskottet, när det framhåller angelägenheten av att fastighetsbildnings-sakkunnigas arbete på en ny lagstiftning om fastighetsbildning bedrivs med större skyndsamhet än hittills. Arbetet äger, som utskottet framhåller, uppenbarligen betydelse även för bedömandet av det förevarande spörsmålet rörande expropriationsdomstolarnas organisation.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 30.

Ang. viss ändring i expropriationslagen.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i expropriationslagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr FRÖDING (h): Herr talman! Jag beklagar att jag måste göra mig skyldig till två resor prat på en dag och hoppas kunna undvika det i framtiden. Jag är emellertid medmotionär i denna fråga och anser mig inte kunna underlåta att andraga några synpunkter.

Utskottet har ju i sitt utlåtande i denna fråga hemställt att riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om ändring i expropriationslagens bestämmelser om underrättande av sakägare om expropriationsansökan. I vår motion, som utskottet härigenom delvis tillstyrkt, hade utom detta ändringsförslag också yrkats på en komplementering av expropriationslagen i två andra hänseenden. Vi hade hemställt, dels att den som ansöker om expropriation skulle vara skyldig att på lämpligt sätt, exempelvis genom utlåtande från geologisk sakkunskap, visa att naturtillgångar inte lider otillbörlig skada genom expropriationen, dels att det i

lagen skulle införas bestämmelser om särskilda expropriationstekniker för värdering av skada i sådana fall där mineraltillgångar kunde komma att lida intrång.

Remissinstanserna har i allmänhet ställt sig positiva till förslagen, och det måste med tillfredsställelse konstateras, att utskottet i sin motivering visat förståelse för de syften, som motionärerna har velat nå.

Utskottet finner det också för sin del angeläget att naturtillgångarna skyddas i möjligaste mån vid expropriationsförfaranden men har ansett att detta kan förverkligas på andra vägar än genom lagstiftning på det sätt motionärerna föreslagit.

Huvudsaken är naturligtvis att, såsom både utskottet och motionärerna önskar, man inte onödigtvis spolierar värdefulla naturtillgångar. Kan detta nås utan lagändring är det bara så mycket bättre.

När jag vill göra ett par påpekanden i anslutning till utskottets motivering är det alltså inte därför att jag är missnöjd med utskottsutlåtandet. Tvärtom finner jag detta vara besjälav av en positiv önskan att gagna saken. Vad jag vill uttala är bara ett önskemål om några förtydliganden.

Utskottet säger att det enligt utskottets mening kan »förutsättas, att utredningen i expropriationsärenden som regel redan f. n. göres så fullständig, att förekomsten av naturtillgångar i vederbörlig mån beaktas, och att utredningen i erforderlig utsträckning omfattar ytt randen från bergmästarämbete och Sveriges geologiska undersökning». Utskottet förutsätter alltså att detta sker i regel, men tydligen inte alltid. I annat sammanhang framhåller utskottet emellertid, att det bara är fråga om få fall där naturtillgångar såsom mineraler kan komma att skadas. Det är förmodligen riktigt, att antalet fall är litet, men med hänsyn till de värden, som det kan vara fråga om, är det naturligtvis

Ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.

angeläget att om möjligt inget enda spolieras, och det torde väl även vara utskottets innersta mening. Fullt tillfredsställande är det väl därför inte, att det bara är *i regel* som det företas utredningar med yttranden från geologisk sakkunskap.

För min del vill jag bara hoppas att det kommer att bli det resultatet av utskottets uttalande i detta hänseende, att man kommer att iakttaga större försiktighet och allmänt, inte bara i regel, göra de utredningar av geologiska förhållanden, som rimligen kan göras, innan expropriationstillstånd beviljas. I så fall nås också det av motionärerna önskade syftet.

I fråga om värdering av naturtillgångar i sådana fall, där expropriation anses böra komma till stånd, har utskottet tillmötesgått motionärerna i så måtto, att utskottet har framhållit att expropriationsdomstol »äger uppdrag» å kompetent person att såsom sakkunnig avge yttrande till domstolen om värdet av befintliga mineraltillgångar. Utskottet motiverar detta med att antalet fall, där värdering av naturtillgångar av detta slag blir aktuell, förmodligen är litet och att det därför är smidigare med ett sådant förfaringsätt än med särskilda expropriationstekniker, som motionärerna ifrågasatt. Skulle antalet mål av det här slaget bli större skulle sakläget bli ett annat, och då finner utskottet det lämpligt med särskilt förordnande av i fråga om mineraltillgångar sakkunniga personer.

Det av utskottet förordade tillvägagångssättet med sakkunnigutlåtande till domstolen är en smidig lösning av problemet. Jag skulle emellertid också i det fallet vilja ha ett förtydligande. Utskottet framhåller att domstolen äger rätt att infordra sakkunnigt yttrande. Däremot har utskottet inte talat om någon skyldighet för domstolen att göra detta. Möjligen är det inte heller erforderligt eller ens lämpligt att fastslå en sådan skyldighet i lag. Däremot skulle

det nog vara önskvärt med klarhet såvitt möjligt rörande det sannolika värdet av de förefintliga mineraltillgångarna. Konstateras förhandenvaron av mineraltillgångar förutsatts det att dessa har värde, och då borde de också bli värderade av sakkunnig person.

Det är givet att parterna i ett expropriationsmål kan ha starkt skiljaktiga meningar i en sådan fråga, men starka skäl talar för att prövningen av värdefrågan hänskjutes till en sakkunnig och inte avgöres av domstolen utan att utlåtande inhämtas. Domstolens rättighet att infordra sakkunnigytrande bör enligt min mening därför inte bli endast ett undantag utan snarare regel. Som själv expropriationsdomare och med kännedom om expropriationsdomstolarnas lyhördhet för att sakägarna verkligen skall få full ersättning för sina skador tror jag också att man kommer att göra på det sättet.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottsutlåtandet, men jag har ändå velat låta min uppfattning komma till uttryck i denna fråga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 31.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av väckta motioner om anordnande av övervaknings- och patrulleringstjänst med minsvepare till de svenska fiskarnas hjälp i södra östersjön.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 32.

Ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 40, med anledning av väckta motioner om åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.

Ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf): Herr talman! Som motionär i denna fråga har jag kanske inte anledning att anmäla något större missnöje över den behandling, som vår motion har fått i utskottet. Jag kan med tillfredsställelse konstatera, att myndigheterna på senaste tiden har tagit åtskilliga lofvärda initiativ, varigenom en väsentlig del av de syften, som vi hade med vår motion, synes kunna bli beaktade. Jordbruksdepartementet har sålunda igångsatt en förberedande undersökning i syfte att förhindra laxbeståndets minskning för östersjöfisket. Det har utlovats, att särskilda sakkunniga inom kort skall tillkallas för att verkställa översyn av riktlinjerna för prisregleringen på fiskets område. Kungl. Maj:t har för kort tid sedan uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att efter samråd med länsstyrelserna verkställa en översyn av femårsplanen rörande bygandet av fiskehamnar. Jordbruksdepartementet överväger också för närvarande att företaga en översyn av fiskeredskapsförsäkringen, som — vilket vi framhöll i vår motion — i sin nuvarande form inte kan sägas utgöra något fullgott försäkringssystem. Allt detta är initiativ som synes kunna leda fram till sådana åtgärder, som vi syftade till med vår motion.

Det är ju alldeles riktigt, såsom det understrukits i något remissyttrande över motionen, att det är konkreta åtgärder som behövs för att fisket skall kunna främjas. Det hade vi också klart för oss när vi väckte motionen. Vi begärde följaktligen en skyndsam utredning i syfte att förslaget skulle föreläggas nästa års riksdag, men genom förskjutningen av behandlingen i utskottet till nu på hösten, är tydligen förutläggningen härför inte för handen.

Jordbruksutskottet har, såvitt jag kunnat se, till alla delar sympatiserat

med de synpunkter, som vi framförde i motionen. Men trots detta finner jag det vara på sin plats att från utskottets sida efterlysa en något mera positiv uppslutning i denna fråga. Försiktighet må vara en dygd, men jag undrar, om inte utskottet drivit den till överdrift i sitt utlåtande. Det hade väl inte skadat, om utskottet med litet större frimodighet understrukt betydelsen av att fisket främjas genom effektiva åtgärder snarast möjligt. Naturligtvis är det gott och väl, att myndigheterna lovat att vidtaga alla dessa åtgärder, men det hade väl också varit önskvärt, att riksdagen hade fått tillfälle att säga sin mening om att det brådskar med denna sak.

Vi hade i vår motion bl. a. framhållit vikten av att staten effektivare än som nu är fallet medverkar till att fiskebåtarna kan få en tillfredsställande radioutrustning. Det anslag som utgår för närvarande måste anses vara otillräckligt. Fiskeristyrelsen har i sitt yttrande förordat, att detta anslag höjes från 25 000 kronor till 50 000 kronor. Nu är det ju riktigt, såsom utskottet påpekar, att riksdagen redan för det innevarande budgetåret fattat beslut om oförändrad medelsanvisning på denna punkt. Men jag tycker dock, att utskottet kunde ha kostat på sig att understryka vikten av att detta anslag höjes snarast möjligt.

Vi hade vidare i vår motion hållit för troligt, att mycket skulle kunna vinnas, om med statens medverkan en förbilligande serietillverkning av radiosändare kunde komma till stånd. Utskottet har härpå endast svarat, att en sådan serietillverkning lämpligen bör prövas genom enskilt initiativ utan statligt ingripande. Nu har jag givetvis ingen anledning och heller inte någon lust att tala för någon statsdrift på detta område. Men skall man vänta på det enskilda initiativet får man kanske vänta för länge. Jag tror det skulle vara av vikt att undersöka, om inte staten

Ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.

kunde stimulera enskild eller kooperativ företagsamhet till initiativ på detta område.

Jag skall, herr talman, i det nuvarande läget inte göra något särskilt yrkande. Vi får väl avvakta vad som kan bli följden av de åtgärder, som utlovats från myndigheternas sida, men jag tror ändå, att det skulle ha varit till fördel för denna frågas lösning, om en sådan utredning om åtgärder till fiskerinäringens främjande, som vi begärde i motionen, snarast möjligt hade kunnat komma till stånd. Vi underströk i motionen, att det är ett samhällsintresse, att våra fiskevatten tillvaratages på bästa sätt. Fisket måste bedrivas så rationellt som möjligt. Vi underströk också, att vår fiskerinäring i händelse att införsel utifrån försvåras eller omöjliggöres på grund av den internationella utvecklingen måste tillmätas särskilt stor betydelse för våra möjligheter att klara oss igenom en sådan eventuell kris. Frågan om fiskets framtid är alltså inte minst en fråga om vår beredskap. Sveriges fiskares riksförbund har i sitt yttrande understrukit denna synpunkt, men utskottet har över huvud taget inte tagit ställning till frågan ur denna synpunkt. Det finns emellertid all anledning att betona, att frågan är av allra största betydelse.

Av det siffermaterial, som jordbruksnämnden presenterat, framgår att för ostkustens vidkommande antalet yrkesfiskare mellan åren 1940—1945 och 1951 minskat med inte mindre än 30 procent samt vidare att 1951 års strömmingsfångst på ostkusten understigit medelfångsten 1940—1945 med inte mindre än 35 procent. Om denna utveckling fortsätter, kan det bli mycket stora svårigheter att ordna vår försörjning med fisk. Såsom i motionen framhållits, utgör även uttunnningen av fiskarbefolkningen för många bygder ett mycket allvarligt problem, som samhället måste ägna uppmärksamhet.

Jag tror därför att det är anledning

understryka, att utvecklingen på detta område inrymmer så stora problem, att det kan bli nödvändigt för oss att tillgripa effektivare åtgärder än som hittills har skett och att söka få till stånd en samordning av dessa olika åtgärder.

Herr ARWESON (s): Herr talman! Motionärerna har i denna motion framhållit en hel del saker, som berör fisket, och har pekat på förhållanden som borde rättas till. Jag hade kanske inte behövt ta till orda här på utskottets vägnar, eftersom herr Svensson i Stenkyrka inte yrkat avslag på utskottets hemställan. Men jag vill ändå framhålla, att vi i utskottet när vi behandlat denna fråga tagit ganska allvarligt på samtliga de problem som här är berörda. Sålunda har motionen varit remitterad till både fiskeristyrelsen och Sveriges fiskares riksförbund, och vi bordlade frågan under vårsessionen för att vi nu på hösten skulle få mera tid på oss att behandla den.

Jag behöver kanske inte gå närmare in på motionen. I utskottets utlåtande trycker vi ju mycket starkt på nästan samtliga de frågor, som motionärerna har berört. Att vi däremot inte har kommit fram till en begäran om en utredning, vilket ju motionerna utmynnar i, beror på att utredningar i många fall pågår och i flera fall väntas bli igångsatta. Sveriges fiskares riksförbund har också sagt i sitt yttrande, att de hellre vill ha konkreta åtgärder än ytterligare utredningar.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 33.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 41, med anledning av väckt motion om utredning angående bevakningsfartyg åt Fladenfisket.

Utskottets hemställan bifölls.

Interpellation ang. prövningen av förslaget om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd. — Interpellation ang. läkarvården inom vissa områden av Östergötland.

§ 34.

Interpellation ang. prövningen av förslaget om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd.

Herr MUNKTELL (h) erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! För fyra år sedan framlade 1949 års kommitté för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen förslag om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd. Någon åtgärd i anledning av detta förslag har emellertid ännu icke vidtagits.

Inrättande av forskningsråd har på praktiskt taget alla andra vetenskapsområden i vårt land befunnits vara en lämplig form för förbättrande av olika vetenskapers villkor. Jag erinrar om att 1942 inrättades det tekniska forskningsrådet, att 1945 tillkom jordbrukets forskningsråd och det medicinska forskningsrådet samt att de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga forskningsråden inrättades 1947. Sistnämnda år fick även humanistiska fondens nämnd en ställning motsvarande forskningsrådens.

För inrättande även av ett juridiskt forskningsråd talar synnerligen starka skäl. Utan att här närmare ingå på dessa vill jag endast erinra om att ett fast statligt anslag på hithörande område skulle vara till stor fördel för den juridiska forskningen och undervisningen och bl. a. även möjliggöra en kartläggning av hur rättslivet i vårt land faktiskt fungerar och därigenom på ett betydelsefullt sätt kunna underlätta och effektivisera hela lagstiftningsarbetet.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande fråga:

Kan förslaget om inrättande av ett rättsvetenskapligt forskningsråd snarast

förväntas bli föremål för slutlig prövning?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 35.

Interpellation ang. läkarvården inom vissa områden av Östergötland.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru JOHANSSON i Norrköping (s), som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd ber jag att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet herr statsrådet Hedlund få framföra följande fråga.

Det har visat sig att läkarbristen i vårt land kan få vådliga följder icke bara för de nordliga länen utan också inom områden som är belägna så, att man skulle ha anledning tro, att en vakanstjänst lättare skulle kunna besättas.

När det gäller ett provinsialläkar-distrikt i Östergötland har många omständigheter medverkat till att ortsbefolkningen känt oro för utvecklingen. Provinsialläkaren i Åtvidabergs provinsialläkar-distrikt avled våren 1953; tjänsten är fortfarande vakant. Sjukstugans läkare i Åtvidaberg får icke och gör heller icke några hembesök. Den semestervikarierande läkare, som blev anställd på sjukstugan, skulle också uppehålla provinsialläkartjänsten i Kisa-distriktet med alla de svårigheter, som detta medförde för de vårdsökande. Men värre blev det sedan. När den ordinarie läkaren för Kisa-distriktet skulle återinträda i tjänst blev han sjuk, och under en månads tid hade så stora områden ingen provinsialläkare att hänvända sig till. Detta hade till följd att läkaren vid sjukstugan i Åtvidaberg fick en omänsklig arbetsbörda med 70 till 75 patienter per dag, och ändock kunde icke alla erhålla den läkarhjälp som de skulle ha behövt.

Interpellation ang. läkarvården inom vissa områden av Östergötland.

Orsaken till dessa bedrövliga förhållanden bottnar anaturligtvis främst i läkarbristen och först bör naturligtvis allt göras för att avhjälpa densamma. Men man frågar sig onekligen, om i detta fall allt gjorts för att placera tillgängliga läkare på de mest utsatta områdena.

Vid en tillsättning av provinsialläkartjänst nyligen hade Östergötlands landstings förvaltningsutskott uttalat sig för placering av densamma i Åtvidaberg men länsstyrelsen och medicinalstyrelsen förlade provinsialläkartjänsten till Finspång.

Nu kan man fråga sig, om inte de förtroendemän, som handhar dessa frågor, bäst vet var bristen är störst och om inte deras råd måste tillmätas stor betydelse och även följas.

På grund av vad jag här framfört ber jag att till herr statsrådet få framställa följande frågor.

För det första: Anser herr statsrådet att de nuvarande förhållandena är tillfredsställande?

För det andra: Vill herr statsrådet medverka till förbättrade förhållanden när det gäller nämnda sjukvårdsområde?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 36.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

från första lagutskottet:

nr 396, i anledning av väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer; och

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 394, i anledning av väckta motioner om ändring av 17 kap. 9 § handelsbalken.

§ 37.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.39 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 28 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande november.

§ 2.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 240, angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfus-epidemien år 1953; och

nr 241, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 24 oktober 1951 (nr 660) om skatt vid tillverkning och import av personbilar m. m.

Dessa propositioner hänvisades omedelbart, propositionen nr 240 till statsutskottet och propositionen nr 241 till bevillningsutskottet.

§ 3.

Till bordläggning anmälades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående Österrikes utländska offentliga förkrigs lån; och

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunallag m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 23, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av väckt motion angående översyn av sexualundervisningen;

nr 183, i anledning av väckt motion om ökat utrymme för undervisning i barnavård inom olika skolformer;

nr 184, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i näringslära;

nr 185, i anledning av väckta motioner om främjande av vetenskaplig forskning och allmän folkupplysning genom upptagning av kulturhistoriska filmer;

nr 186, i anledning av väckta motioner om en översyn av de statsfinansiella resurserna för de aktuella socialpolitiska reformerna samt angående fördelningen av kostnaderna för socialförsäkringen mellan statsverket och övriga berörda parter;

nr 187, i anledning av väckta motioner om utredning angående samordning av det statliga anstaltsväsendet;

nr 188, i anledning av väckt motion om genomförande av en allmän regionplanering över hela landet m. m.;

nr 189, i anledning av väckta motioner angående begränsning av den statliga kontrollen över den kommunala verksamheten;

nr 190, i anledning av väckta motioner om utredning angående de s. k. folksjukdomarna;

nr 191, i anledning av väckta motioner om begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten;

nr 192, i anledning av väckt motion om en effektivisering av besparings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen m. m.;

nr 193, i anledning av väckta motioner angående omedelbar behandling av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner; och

nr 194, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt angående handräckning i skatteärenden, m. m.; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om pen-

sion åt f. städerskan vid riksdagshuset Karin Andersson;

första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckta motioner angående skärpt lagstiftning om straff för bilstölder m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner angående förhandlingsrätt för arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer, m. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.02 em.

In fidem
Gunnar Britth.